

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HISTORISK
AARBOG
FOR THISTED AMT

1942

Indhold.

	Side
<i>Henr. Laursen: Fra Agger omkring Aar 1800.....</i>	147
<i>Jens Rolighed: Hvad de gamle har fortalt om Johan Skjoldborg .....</i>	160
<i>Henr. Laursen: Strid om Kirkestole .....</i>	185
<i>C. Klitgaard: Slægten Toft fra Klim.....</i>	201
<i>Graves Nørgaard ved P. L. Hald: Barndomserindringer fra Snedsted i 1850'erne .....</i>	237
<i>P. Chr. Sørensen: Lærere i Snedsted Sogn .....</i>	247
<i>N. Sødborg: Fra Herregaard til Stationsby .....</i>	253
<i>P. L. Hald: Kirsten Olufsdatter Langgaard og hendes Slægt .....</i>	261
<i>H. Juul Sørensen: Glimt fra 1840'ernes Thisted .....</i>	272
<i>N. Sødborg: Else Henriksen .....</i>	278
<i>A. Sørensen: Grandebrev fra Vester Thorup og Ullerup i Vester Han Herred .....</i>	283
<i>Anders Overgaard: Talemaader, Sejer og Vendinger fra Nordthy .....</i>	297
<i>Til Medlemmerne, Nye Medlemmer og Regnskab .....</i>	301

Historisk Samfund.

I Foreningsanliggender bedes man henvende sig til Formanden, Sygehuslæge Toft, Vestervig, eller Kassereren, Redaktør Lustrup, Thisted.

Om Bidrag til Aarbogen eller Sager vedrørende denne henvender man sig til Viceinspektør Hald, Thisted.

Aarbogens Redaktion: Viceinspektør Hald, Thisted, Lærer T. Balle, Thorsted, Lærer Riis Olesen, Thisted.

Tidsskrifter, Bøger o.s.v. bedes sendt under Adr. Thisted Museum, Thisted.

HISTORISK AARBOG

FOR THISTED AMT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND
FOR
THY OG HAN HERRED

1942

P. HAASE & SØN - KØBENHAVN

THISTED AMTS TIDENDES
BOGTRYKKERI
1942

Fra Agger omkring Aar 1800.

Ved HENR. LAURSEN.

Skoleholder Brønsdorff huser sin Søn.

1802 den 14. Oktober udi Extrarets Sagen anlagt af befalet Aktor Jacob Jensen i Thisted mod Skoleholder Eilert Brønsdorff i Agger, fordi denne havde huset sin Søn, som var deserteret fra 3die Jydske Infanteri Regiment i Aalborg, er saaledes kendt og afsagt Dom:

Fra det 3die Jydske Regiment i Aalborg er noget før Paaske dette Aar deserteret tvende Musketerer, indstævntes Søn Peter Brønsdorff og en anden af Navn Eneheim, disse er ved Commando fra Regimentet bleven eftersat, og Commandoen har været i Skoleholder Eilert Brønsdorffs Hus i Agger at efterlyse disse Desertører, men som ingen vidste af disse Desertører at sige, er Commandoen igen bortgaaet med det Løfte fra Eilert Brønsdorff, at om han kunde faa Spor paa denne sin undvigte Søn, skulde han anmelde det til Regimentet. Nogle Dage efter at Commandoen saaledes var bortgaaet, skal disse tvende Desertører en Aften sildig være kommen til Brønsdorffs Hus i Agger, og Eilert Brønsdorff havde da sagt dem, at Commandoen havde været der til Eftersøgelse om dem, og Skoleholderen med Kone

havde tilholdt Desertørerne ufortøvet at gaa tilbage til Regimentet, da de efter sammes Udsigende mulig kunde undgaa Spidsrodsstraffen. Eneheim skal da straks samme Nat have forladt Brønsdorps Hus og begivet sig paa Vejen tilbage til Regimentet, men Musketeren Peter Brønsdorff forblev i sin Faders Hus Natten over, og næste Dags Morgen under Løfte til sine Forældre straks at begive sig tilbage til Regimentet bortgik han fra Agger Skolehus med Landevejen nær paa, som gaar til Thisted, og paa Vejen til Aalborg. Saaledes har Forældrene og Faderen Eilert Brønsdorff været i den visse Forventning, at deres Søn var gaaet tilbage til Regimentet, men under 10. Juni efter foreløbig Skrivelse fra Regimentet til Amtets Øvrighed af 25. Maj er der optaget Forhør over Eilert Brønsdorff og Hustru med flere i Agger Sogn, og ingen videre Forklaring er kunnet bleven opdaget om Eilert Brønsdorps Forbrydelse end formeldt, og ej heller under det af den befalede Aktør Jensen under den 7. Oktober ved Extraret førte Tingsvidne, og efter at Forklaringerne under Forhøret den 7. Oktober er bleven beedigede og efter alle yderligere fremsatte Spørgsmaale, er ingen nærmere Oplysning om Skoleholder Brønsdorps Forseelse kunnet blevet opdaget eller bevist.

Aktør Jensen har da bemeldte 7. Oktober nedlagt Paastand mod Skoleholder Eilert Brønsdorff, at han for at have huset og hælet sin Søn og befordret hans Flugt 1. i Overensstemmelse med Forordning af 31. Okt. 1740 tildømmes at betale til det 3die Jydske Infanteri Regiment i Aalborg 30 Rd. og desuden at arbejde 3 Maaneder i nærmeste Fæstning sluttet udi Jern til Hjulbaaren, 2. tildømmes at betale alle paa

hans Transport til Straffestedet medgaaende Omkostninger og Salarium til Aktor Jensen 12 Rd.

Tiltalte Eilert Brønsdorph har intet til sin Undskyldning afbevist eller fremført, og er da Sagen bemeldte 7. Oktober til Doms optagen.

Efter hvis saaledes er ført, bevist og oplyst, som mest er ved Eilert Brønsdorph og Hustrus Tilstaaelse, er denne Faderens Forseelse derudi: at han under Løfte af Desertøren, hans Søn Peter, næste Morgen at skulle forføje sig tilbage til Regimentet, har tilladt Sønnen een Nats Husly i sit Hus. Det er videre ikke overbevist ham, at han har haft nogen Del i sin Søns Undvigelse eller befordret hans Flugt. Men allernaadigste Forordning af 31. Okt. 1740 befaler: at de paa Landet, som faar Kundskab om nogen Desertør, skal arrestere eller anholde saadanne at bringes til nærmeste Øvrighed til videre Foranstaltning, og skal de, som saadanne Pligter har efterladt, tilholdes for hver bortkommen Desertør at betale til Regimentet 30 Rd. og desuden, ifald de modvillig har ladet dem passere, hælet eller bort hjælpet dem, da efter Befindende at straffes med 1, 2 à 3 Maaneders Fæstningsarbejde udi Jern til Hjulbaaren. Her er dog ikke bevist, at den fattige Skoleholder Eilert Brønsdorph har borthjælpet denne sin Søn til Undvigelse, men alene efter den naturlige Faderpligt tilladt ham en Nattes Leje til næste Morgen, under Sønnens Forsikring da straks at tilbagegaa til Regimentet.

Efter saadan Befindende kendes udi denne Sag for Ret: at Skoleholder Eilert Brønsdorph i Agger bør betale til 3die Jydske Infanteri Regiment i Aalborg Penge 30 Rd. og til den befalede Sagfører Jacob

Jensen af Thisted 4 Rd., alt inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, og hvis disse Bøder ikke af hans Bo kan udredes, da bør han derfor lide Kropstraf med Fængsel paa Vand og Brød, hvilken Kropstraf af Amtets Øvrighed dikteres ifl. Forordning af 6. Decbr. 1743.

Øster Agger Baadelav.

1803 den 16. Juni fremstod for Retten Sognefoged Thøger Laug af Øster Agger, som havde indstævnet Peder Nielsen Ninn og Therkild Christensen af Øster Agger, som har forladt hans Baadelav og i Forening med tvende andre Mænd, nemlig Jens Poulsen og Niels Iversen, har foretaget sig ved sidste Michaeli Tider at bygge en ny Baad til Havfiskeriet for dem selv alene, som de nu bruger, uden nogen- sinde lovlig at have frasagt sig Brugen af Thøger Laugs nu ogsaa af ny opbygte Baad. Og da Thøger Laug ikke alene finder sig selv højlig fornærmet, nemlig derved at disse Mænd uden nogen lovlig Grund, Aarsag eller Opsigelse har forladt hans Baadelav, hvorved hans Baad har maattet ligge ubrugt til stor Skade og Tab for ham, men tror ogsaa, at denne Selvraadighed strider ganske imod og vil blive til Skade for den hidtil hafte og vedligeholdte gode Skik og Brug i Agger Sogn i Henseende til Fiskeriets Inddeling, hvorved stedse den fattige og svage saavel som den stærke og velhavende bekom sin Portion Fisk som en Rettighed uden Tryglen — saa vil han om denne ham tilføjede Uret med hvad videre deraf dependerer føre et lovligt Tingsvidne.

Retten paaraabte de indstævnte Sagvoldere i denne Sag, Peder Nielsen Ninn, Therkild Christen-

sen, Jens Poulsen og Niels Iversen af Øster Agger, som og alle for Retten fremstod, og Citanten Thøger Laug nedlagde da Forslag til Forlig saaledes: at da der altid fra Arilds Tid ikke har været uden trende Baadelav i Øster Agger, og der formedelst dens Folkemangel ej heller kunde være flere, hvoriblandt Thøger Laugs Baad, som nu ligger ubrugt, altid har haft Fiskerettighed lige med de tvende andre Baade, og uagtet Thøger Laug, ved det at Peder Ninn og Therkild Christensen har forladt hans Baadelav og givet sig i andet nyt Baadelav med Jens Poulsen og Niels Iversen, hvorved hans Baad har ligget ubrugt, har lidt stor Skade og Tab, saa foreslog han endnu til mindelig Afhandling, at naar der for Eftertiden i Øster Agger som tilforn ej blev brugt uden trende Baade, saa skulde dog det Fisk, som blev fanget, deles i fire Dele, saa længe Jens Poulsen og Niels Iversens Baad endnu kunde bruges, men naar den afgik, skulde Baadelavene ikkun være trende, som af Arilds Tid, og da skulde Thøger Laugs Baad indgaa til det ene, og Peder Ninn og Therkild Christensen indtræde til Thøger Laugs Baadelav igen som forhen.

Men dette Anbud vilde de indstævnte ikke indgaa, altsaa blev efter Citantens Begæring de indstævnte Vidner paaraabt, nemlig Jens Iversen, Christen Pedersen, Niels Jensen, Søren Pedersen, Christen Grøn og Anders Sørensen, alle af Øster Agger, og efter at de havde aflagt deres Ed og lovet at ville udsige Sandhed, forklarede de blandt andet saaledes: Fra gammel Tid har der i Øster Agger ikkun været trende Havbaade til Fiskeri, og har da været udtaget trende Mænd for hver Baad, som kaldes Hovedmænd eller Baadejere, og til disse Baadejere blev de øvrige Hus-

beboere een eller to Gange (før Foraars- og Efteraarsfiskeriet) om Aaret inddelt saaledes, at saavel den rige og stærke som den fattige og svage kunde bekomme sin Portion Fisk. Efter at en Baad af Poul Thistedes for 17—18 Aar siden var i Stykker slagen, blev der en 2—3 Aar lejet en Baad, dels af Christen Michelsen i Vester Agger og dels af andre, men derefter gik Poul Thistedes Baadelav til Søren Laug og formaaede ham til at bygge en Havbaad, og den har været brugt saavel i Søren Laugs som i hans Søn Thøger Laugs Tid nu en 15 Aar indtil sidste Efteraar, da Jens Poulsen og Niels Iversen lod bygge en fjerde Havbaad, og Peder Ninn og Therkild Christensen, som forhen havde hørt til Thøger Laugs Baadelav, gik sammen med dem. Men det havde fra Arilds Tid været en fast Skik og Brug i Agger Sogns nordeste Byer, at kun de Mænd, som har været Formænd for en Baad, maatte bygge Baad igen, naar denne afgik.

Den 27. Oktober meldte Thøger Laug sig for Retten og fremlagde udtagen Doms-Stævning contra de fire fornævnte Mænd, Tingsvidnet af 16. Juni og sit Deduktionsindlæg: — Jeg vilde særdeles nødigt føre Sag mod mine Bymænd, men ikke alene jeg er fornærmet, men tror endog, at det almindelige er det, og paa ingen Maade, enten imellem os selv i gode Mænds Overværelse og Mægling eller ved Forligskommissionen har de været at bringe til Forlig. Jeg har derfor været nødt til at oplyse de saggivnes Forhold imod mig ved et Tingsvidne, hvoraf ses, at det er i det mindste 15 til 16 Aar siden min Fader Søren Laug efter Begæring og formedelst vedkommendes Uformuenhed lod bygge en Havbaad til det saakaldet

Poul Thisteds Baadelav, den indstævnte Jens Poulsens Fader, og at samme Baad saavel i min Faders som siden i min Tid er brugt af Peder Ninn og øvrige tildelte Mænd med samme Rettigheder og Pligter i alle Henseender som de andre tvende Baade i Byen, uden at nogen Mand har haft noget derimod at indvende før nu. Vidnerne forklarer, at der i over 40 Aar ikke har været uden trende Baadelav i Øster Agger, og at der heller ikke kan bruges flere af Mangel paa Mandskab, og at det har været Skik og Brug fra Arilds Tid, at kun de Mænd, som var Formænd for en Baad, maatte bygge Baad igen, naar denne afgik. Mine Baade har stedse været i god og forsvarlig Stand, og end ydermere har jeg ladet bygge en ny til dette Baadelav sidste Efteraar, saa de indstævnte i ingen Henseende — naar jeg undtager lidt Misundelse — har haft mindste Grund til den af dem foretagne Baadbygning m. v.

Jeg tror ifølge Loven 5-2-2 og det foran beviste at have fanget Hævd saavel paa Brugen af min Baad som paa igen at bygge ny Baad, naar fornøden gjordes, og formener derfor, at Jens Poulsen og øvrige indstævnte har begaaet en dobbelt Ulovlighed imod mig ved for det første at gaa fra min af dem hidtil uden Paaklage brugte Baad uden nogen Slags Frasigelse eller engang simpel at meddele mig det — og for det andet ved igen som ganske uvedkommende at bygge en ny Baad til Prejudice for min, som, ved det disse Mænd drog det til min Baad tildelte Mandskab til sig, maatte ligge ubrugt.

Foruden disse Fornærmelser, der er begaaede imod mig selv, finder jeg det min Pligt at gøre respective Dommeren opmærksom paa de skadelige

Følger, de indstævntes Selvraadighed kunde være Aarsag til paa det almindelige i Agger Sogn. De i Øster Agger alene brugende trende Baade er een eller tvende Gange om Aaret bleven saaledes inddelt, at saavel den svage og fattige som den stærkere og rigere kunde bekomme sin Portion Fisk som en Ret-tighed uden Tryglen, og denne rosværdige og af Øvrigheden overholdte Skik og Brug har været over 40 Aar, men nu har de indstævntes Tilsidesættelse af denne Skik allerede forvoldt, at ogsaa andre har forladt det Baadelav, de var tildelte, og er gaaet til andre, og det er upaatvivlelig, at der jo vil ske store Misbrug og Uorden i Fremtiden, om den antagne, hjemlede og uforbederlige Orden, Skik og Brug maa efterlades af enhver efter eget Godtbefin-dende, hvorved den fattige og uformuende alletider vil være den, som kommer til at lide mest.

Jeg haaber, respective Dommeren ved denne min simple, men sandfærdige Forklaring af min Sag vil være overbevist om, at jeg er sket Uret af mine ellers kære Bymænd, og at jeg ikke uden god Grund og lang Betænkning har været nødsaget til at anlægge Sag imod dem. Jeg paastaar derfor ifølge førte Bevisligheder 1. at Jens Poulsen, Niels Iversen, Peder Ninn og Therkild Christensen een for alle og alle for een ved Dom bliver tilpligtet at betale mig udi nogenledes Erstatning 30 Rd., fordi de ved egenmægtig at bygge Baad og drage mine Folk til sig har været Aarsag udi, at min Baad har været oplagt og uden Brug i trende Fisketider, samt at Peder Ninn og Therkild Christensen fremdeles bliver tilpligtet at træde tilbage igen til mit Baadelav som Formænd under de samme Vilkaar som forhen, og

2. at betale udi Mulkt til Agger Sogns Fattigkasse 4 Rd., fordi de har overskredet den Skik og Brug, som har været til Gavn og Nytte over 40 Aar, samt
3. betale denne aftvungne Processes Omkostninger i alle Maader skadesløs.

Da de indstævnte fire Sagvoldere efter Paaraab erklærede, at de ikke havde videre i denne Sag at fremme, blev Sagen optaget til Doms.

15. December Dom: — Under Sagens hele Drift har Thøger Laug ikke godtgjort eller bevist, at Peder Ninn og Therkild Christensen paa nogen Maade har forpligtet sig til at vedblive Thøger Laugs saakaldet Baadelav, men alene bevist, at saadant var Skik og Brug, følgelig paaligger der ikke heller disse nogen Pligt til efter Thøger Laugs paaberaabte Sædvane at vedblive hans saakaldet Baadelav eller lovlig at opsiges ham. Pligt rejser sig fra Forpligtelse, og det er ikke bevist, at her eksisterer nogen Forpligtelse paa Peder Ninns eller Therkild Christensens Side. Thøger Laugs Paastand angaaende hans formentlige havende Monopolium til ny Baads Opbyggelse, hvorefter anføres Loven 5-5-2, kan ikke komme i nogen Betragtning; vel siger Lovgiveren, at man kan saavel paa Brug som Ejendom fange Hævd, og Ejendom bemærker her en korporlig eller legemlig Ting, og Brug staar i Stedet for Brugsret, som er en ulegemlig Ting, men ikke finder Thøger Laug nogen Hjemmel i 5-5-2 for, at han kan fange Hævd paa det, som ene og alene kommer an paa en andens blotte Velvillighed, hvilket just her er Tilfældet. Thøger Laug er altsaa ikke kompetent til at indskrænke sine Medbrødre, at de jo, naar de formaar samme, maa bygge Baad og ernære sig deraf paa lovlig Maade.

Efter de anførte Grunde som og ifølge Sagens øvrige forefundne Omstændigheder bliver indstævnte for Thøger Laugs Tiltale i denne Sag at frifinde. Thi kendes for Ret: Indstævnte Peder Nielsen Ninn, Therkild Christensen, Jens Poulsen og Niels Iversen i Øster Agger bør for Thøger Laugs Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger ophæves.

Hveden paa Kirkeloftet.

1805 den 17. Maj blev saaledes afsagt Dom i en af det offentlige anlagt Extrarets Sag mod Michel Sørensen med flere af Vester Aggers Beboere for begaaet Tyveri:

I Aaret 1804 den 22. September forulykkede for Aalum Strand i Agger Sogn Smakskibet *Ostermarcke* fra Nismersiel, destineret til London med en Ladning Hvede — noget tør deraf blev oplagt paa Agger Kirkeloft under Forbjergger Thøger Laugs Beopagtning og Tilsyn. Da Thøger Laugs Folk, som han brugte til Hvedens Kastning, erfarede, at en Del deraf var bortebleven, tilkendegav de saadant for ham, hvorpaa han anmeldte samme for Rettens Betjent, som lod undersøge i Vestør Agger By og fandt tør Hvede hos Michel Sørensen, Christen Christensen, Christen Thøgersen, Michel Christensen, Peder Willadsen, Søren Michelsen den ældre og Søren Michelsen den yngre. Over disse tilligemed de tre førstnævntes samt tre sidstnævntes Hustruer og Michel Christensens Søster, hvis Navne er Karen Thøgersdatter, Maren Christensdatter, Karen Madsdatter, Kirstine Christensdatter, Maren Thøgersdatter, Margrethe Christensdatter og Zidse Andersdatter, blev da den 17. November f. A. afholden Præ-

liminærforhør, og den 28. December næstefter samt 3. Januar 1805 har den af Amtet under 26. November sidst beskikkede Aktor Lieut. Prokurator Westenholtz erhvervet et Tingsvidne i Sagen og til 12. Marts stævnet til Doms og samme Dag produceret sit Paastands Indlæg, hvori han formener, at Gerningsmændene vorder dømt til 2 Aars Tugthusarbejde og Fruentimmerne som Medvidere og Hælere til 1 Aars Tugthusarbejde samt til in solido at betale Aktiøns Omkostninger. Den for de tiltalte under 26. November beskikkede Defensor, nu afdøde Jacob Jensen af Thisted, begærede Udsættelse til 4. April, til hvilken Tid Prokurator Overgaard fra Wilholm mødte i Jacob Jensens Sted, og den 3. Maj fremlagde han sit Defensionsindlæg, hvori han indstiller Gerningsmændene til den i Forordning af 20. Febr. 1789 bestemte mildeste Straf for første Gang begaaet simpelt Tyveri, nemlig 2 Maaneders Tugthusarbejde, og de tiltalte Medvidere 1 Maanedes Tugthusarbejde.

Ved Præliminærforhøret og det af Aktor førte Tingsvidne er det tilstrækkelig oplyst og bevist, at tiltalte Michel Sørensen, Christen Christensen, Christen Thøgersen og Michel Christensen har Natten mellem 14. og 15. Oktober 1804 i Samfund stjaalet 4 Tønder Hvede paa Agger Kirkeloft, samt at de tre førstes Hustruer og den sidstes Søster har været Medvidere og Hælere i Tyveriet. Ligesaa er det oplyst, at de tiltalte Peder Willadsen, Søren Michelsen den ældre og Søren Michelsen den yngre Natten imellem den 30. og 31. Oktober i Forening har stjaalet 4½ Tønde Hvede paa samme Kirkeloft, samt at deres Hustruer har været Medvidere og Hælere i Tyveriet. Derimod er det ved det af Defensor Prok. Overgaard

førte Contra-Tingsvidne til tiltaltes Forsvar oplyst, at de ej alene ere fattige Husbeboere og haver ingen Avling, men endog paa den Tid Tyveriet skete var højst nødtrængende for Brødkorn, ja om de endog havde haft Penge at betale med, var det næppe fangelig. Deres Næringsvej er aleneste Fiskeri, som i den Tid mislykkedes, at de ikke engang fik saa meget som de nødvendig behøvede at erholde Korn for til deres og Hustruers samt smaa uopdragne Børns Føde. Pligten paalagde dem ej alene at vedligeholde deres Hustruers Liv, men endog at lindre *deres* Hungersraab, udi i hvis Tilværelse de vare første Aarsag, nemlig deres smaa uopdragne Børn, her stod de, ulovlige Midler at anvende til Korns Tilvejebringelse medførte Straf, men den øjeblikkelige Undergang af Hunger truede dem — Motiverne til at vedligeholde deres Hustruer samt smaa Børns Liv og tilfredsstille deres Jammer og Klage fik da Overvægten, og de greb da til hine ulovlige Midler; deres Hustruer, som skyldte sig selv Livets Underholdning og Børnene de samme Pligter som Faderen, kunde ikke imodstaa Fristelsen, men dulgte Handlingen, som af deres Mænd var begaaet. Det synes, at den mildeste Straf efter Forordn. 20. Febr. 1789 er passende. Thi kendes for Ret, at Michel Sørensen, Christen Christensen, Christen Thøgersen, Michel Christensen, Peder Willadsen, Søren Michelsen den ældre og Søren Michelsen den yngre bør arbejde i Viborg Tugthus hver 2 Maaneder, Karen Thøgersdatter, Maren Christensdatter, Karen Madsdatter, Kirstine Christensdatter, Maren Thøgersdatter, Margrethe Christensdatter og Zidsel Andersdatter hver udi 1 Maaned. Endelig bør de alle for een og een for alle at betale Aktionens og deres Henbringelses Omkost-

ninger til Tugthuset samt Aktors og Defensors Diæt-
penge med 19 Rd. 3 mk til Aktor, til Jacob Jensens
Stærvbo 6 Rd. og til Prokurator Overgaard 7 Rd.
3 mk. —

Om det første Tyveri, Natten mellem den 14. og
15. Oktober, oplystes ved Forhøret, at det var let
nok at komme ind i Kirken, da den altid stod aaben,
derimod var Døren til Loftet laaset, og Thøger Laug,
som havde paataget sig Tilsynet med den oplagte
Hvede, havde Nøglen i Forvaring. Men i Vester-
enden af Kirken var der et Pulpitur med Stolestader,
paa et af disse stod Michel Christensen op og skød en
Fjæl fra Hullet paa Loftet og kom derigennem op
paa Loftet.

I Sognepræst Bendix' Erklæring til Retten om de
anklagede Fiskere hedder det om en af dem: „Hans
Opdragelse har vel været som Aggerboernes sædvan-
lige — slet nok, og hans moralske Dannelse vel ej
stort bedre“. Om Søren Michelsen den yngre skriver
han: „Han er en god og meget skikkelig Mand, men
derhos meget fattig og har fire smaa Sønner, hvoraf
den yngste kun er et halvt Aar. Hans tunge Kaar og
sørgelige Forfatning kender jeg meget nøje, og jeg
er saa overbevist om Mandens gode Tænkemaade, at
jeg tør sige, det kun var den haardeste Nød, der har
bragt ham til den Gerning, hvorfor han nu er under
Aktion, ligesom jeg og er vis paa, at han ingenlunde
har været Formanden, men har ladet sig forlede af
andre. Ogsaa mig er det ej ganske ubekendt, hvor
tung en Byrde Armod er og hvor kummerfuld en For-
fatning at have mange dejlige Børn (det er de dog al-
tid i Forældres Øjne) og intet Brød. Hvor jeg ønsker,
at min Bøn formaaede noget, da vilde jeg ene for
denne Mand bede, at Naaden maatte gaa for Retten!“

Hvad de gamle har fortalt om Johan Skjoldborg.

Ved JENS ROLIGHED, Klim.

---

*Minder om Johan Skjoldborg og Barndoms-
hjemmet i Han Herred.*

NOGLE AF DE GAMLE, der har kendt Johan Skjoldborg og hans Barndomshjem i Han Herred, fortæller:

Johan Skjoldborgs Fødehjem er et lille Hus, der endnu ligger lunt „bag Hyld og Piles Gem“ i Øsløs By lige ved den blaa Fjord. Til Huset hørte et lille Stykke Jord. Derfor kom en Mand derhen for at gøre Plovbed. Naar Pløjningen var forbi, kom han ind for at beværtes, og Skjoldborgs Mor satte paa Bordet, hvad hun havde: Brød, Ost og lidt Rullepølse; nu skulde han da være saa god. „Ja“, sagde saa Manden, „er der nøj po æ Burd, a tykkes et, a ka si nøj“. Over en saadan Opførsel kunde Skjoldborgs Fader fuld af Harme bruge sin Ed: „F . . . . fløjte mæ!“ — Samme Mand havde kørt nogle Tørv hjem for et Par fattige Folk i Byen. Da han var færdig, blev han af Konen budt ind til Kaffe, og han blev ogsaa tilbudt at faa skænket en Dram i. „Ja, nu kan vi si“, sagde han, „er æ Kaffe gued, skal a ingenting

ha i, er'en mindre gued, vil a godt ha' en halv Dram i". Saa smagte han paa Kaffen: „Jow, lad mæ bare faa en hel Dram i. Lad mæ bare faa den fuld!“ Saaledes blev der tit bragt mørke Skygger ind i smaa Hjem i Skjoldborgs Fødeby.

Men inde i Skomagerhjemmet var der altid Liv og Røre. En Mængde fremmede gæstede Hjemmet, og Skomager Niels Skjoldborg fik dem til at fortælle eller til at synge Viser. Kom der nogen derind, der ikke var ædru, blev „Flasken“ gemt bort; men ellers skænkedes der tit en Dram. Naar en Gæst som Søren Madsen havde faaet en Skænk, fyldte han Huset med sin vidunderlige Sang. Tit var det Viser, hvor der skulde fortælles noget mellem Versene, det gjorde Sangen endnu mere tiltrækkende.

Ikke mindre Glæde blev der, naar Joh. Skjoldborgs Farbroder fra Fæggesund kom og lagde den brogede Kalveskindspose paa Bordet; man vidste, at han snart vilde hale Violinen frem af Posen og fylde Hjemmet med den lifligste Musik, han spillede saa herligt, at man næsten skulde tro, den skønne Natur paa Hannæs havde været hans Læremester.

Joh. Skjoldborgs Broder, Skomager Thomas Skjoldborg, var en meget stille Mand; men som var han et ejegodt Menneske. — En Gang imellem kom Skjoldborgs Broder Christian Skjoldborg hjem fra sin Sømandsfærd. Hvor havde han meget eventyrligt at fortælle, den smukke Sømand. Og saa havde han et mærkeligt Apparat med, ved Hjælp af dette kunde man „trække Solen helt ned paa Øsløs Mark“. Moderen var tit ængstelig for sin Søn, naar han i Stormvejr maatte færdes ude paa det store Hav; men han forstod at trøste hende: „Naar det blæser,

bitte Mor, da har vi det allerbedst, saa sidder vi saa godt nede i Kahytten, saa det skal du aldrig bryde dig om“.

Men i den Tid, Joh. Skjoldborg var hjemme i 17 Aars Alderen for at forberede sig til Seminariet, var det ham, der bragte Nyt til Hjemmet. Allerede den Gang skrev han en Mængde Digte og Historier, Skæmt og Alvor, og læste det op i Hjemmet for dem, der vilde høre. Og det var noget, der havde Tilhørernes Interesse; tit kunde Klokkeren blive hen ved 2 om Natten, før man brød op. Brudstykker af det læste blev siddende i Hukommelsen. Om Bulbjerg hed det i et Digt:

Jeg staar over Hulbaks Høje,
 hvad møder mit Øje:
 Over brunende Lyng
 ser jeg Klitter i Slyng ...

Og saa følger en Lovprisning af Bjerget, der som en ægyptisk Pyramide hæver sig over det alt sammen, og af Skarreklit, der minder om et Skib, der støt kommer sejlene paa Havet.

Hvem der kun kendte Joh. Skjoldborgs Mor lidt, kunde faa den Tanke, at hun var en forkuet Kvinde. Digteren har tegnet et helt andet Billede af hende i sin Mindebog: Hun var et syngende Menneske med stort Kendskab og Kærlighed til den danske Salmeskat. Og hun har haft sit at give i Arv til Sønnen. (Hendes Salmebog gemmes nu i Skjoldborg-Afdelingen i Aalborg Bibliotek).

Stridsmanden i Joh. Skjoldborg er arvet fra Faderen. Han var en rettænkende og retsindig Mand, der var foran sin Tid. Han strøg sig i det lange

Skæg, den ranke Mand, og talte mod Uretten og mod alt aristokratisk; den muntre og diskuterelystne Mand tog vel mod alle i sit Hjem og søgte at glæde dem, der trængte mest dertil.

Det fortælles, at Præsten i Øsløs en Gang havde taget et Par Faar i Hus af Niels Skjoldborgs. Han vilde ikke udlevere dem til Skomageren, uden han vilde betale 1 Krone i Løsesum; men Kronen skulde i Bøssen og gemmes til de fattige. Da tog N. Skjoldborg 50 Øre op og gav Præsten, idet han sagde: „Saa lad os to dele Kronen, der er vist ingen, der trænger haardere end vi to“.

Lærer Smidt, som Skjoldborg har tegnet et meget smukt Billede af i sin Mindebog, kom en Gang ind til N. Skjoldborg, der var Haarskærer, for at blive klippet. De diskuterede ivrigt om Politik og om Frimenighedspræst Søren Anker-Møller, som Smidt holdt af. Da Smidt var klippet halvt færdig, blev N. Skjoldborg vred og truede med at holde op, saa han kunde gaa halvklippet derfra. „Ja, lad mig saa det“, sagde Smidt, „Skammen bliver størst for dig“. Saa klippede Skomageren ham alligevel færdig.

22 Aar gammel giftede Johan Skjoldborg sig med en udmærket Kvinde, Lærerinde Dorthea Nielsen. Baade hende og hans senere Hustru, Louise Abent, der overlever ham, har Johan Skjoldborg skildret i sin Mindebog som Kvinder, der har haft stor Betydning for ham. Dorthea Nielsen har Digteren rejst en smuk Mindesten for paa Kollerup Kirkegaard. Foroven ses en flyvende Maage, og forneden staar de jævne Ord: Hun var en trofast Kvinde. Men Dorthea Nielsen var 48 Aar, da hun og Skjoldborg blev gift, og nogle sagde spøgende, at hun var 18 og 30

Aar. Niels Skjoldborg havde sin egen sjove Maade at berette om det paa. Han sagde: „Det maa være den skinbarlige Kærlighed, der gør det“.

*

„Jens Skrædders Jens“ og „Sørens Nihls“ fortæller:

I sin Hjemstavns-sang „A howe godt mi bette Ti“ har Skjoldborg nævnt Navnene paa adskillige Personer, der lever endnu i Dag. I Sangen hedder det:

Dæ gjik i Fywesih' vi Knæjt'
aa waajed laandt aa lænng:
Jens Skrædders Jens aa Sørens Nihls
aa oll di ajer Drænng.

Jens Skrædders Jens er pens. Landpost Jens Chr. Andersen (Koldsgaard), der nu sammen med sin Hustru bor i et lille smukt Hus i Hunstrup i Thy. Om sin egen og Johan Skjoldborgs Barndomstid paa Hannæs fortæller han:

„Mit Hjem laa i „Skigaad“ (Skippergade) i Øsløs, hvor ogsaa Skjoldborgs Hjem var; i et andet lille Hus var der ogsaa en Dreng: „Sørens Nihls“, han blev Skipper og kom til at bo i Løgstør. Vi Drengene havde mange herlige Ture sammen nede ved Fjorden, hvor, som der staar i Sangen, Mads Towdal gik med Glib, „aa Pier han browt æ Krøij“. Baade Towdal og Pier (Mortens Per) var vore gode Bekendte. Foruden Fiskerne med deres Baade kom der ogsaa Krejlere, som vi kaldte dem, der med en fladbundet Dæks-Kaag sejlede paa Limfjorden for at hente Varer til Salg hos Høkerne rundt omkring i de smaa Byer langs Fjorden. De hentede Træsko

helt nede i Silkeborg-Eggen og Lerkar i de jyske Egne, hvor man fabrikerede dem. Ved Fjorden var der altid Liv.

Johan Skjoldborg og jeg var lige gamle. Vi gik til Skole sammen hos Lærer Himmelstrup og Lærer Smidt, og vi gik til Præst hos Pastor Lund, en Bror til Frimenighedspræst Rasmus Lund paa Mors. Vi sad efter Dygtighed, og Johan sad altid øverst; han var meget fremmelig i Skolen. Men han var ogsaa ihærdig paa anden Maade. Da Vejlen blev inddæmet, tog Johan derned i lang Tid for at plante Græs. Han handlede ogsaa med Æg, og han arbejdede meget hos Nørgaard paa Vesløggaard.

Johan Skjoldborgs Fader, Niels Skjoldborg, var en meget oplyst Mand. Var der noget i de forskellige Foreninger, man skulde have skrevet, var det gerne ham, der gik Bud efter. Folketingsmand Jens Bach kom tit hen til ham for at faa Oplysninger om forskellige Ting, der ikke stod ham klart. I Hjemmet kom der mange fremmede. Niels Skjoldborg med sit morsomme: „Haa-haah!“ havde en egen Evne til sammen med sin stille Hustru at gøre det hyggeligt for alle, og han forstod at faa en Samtale i Gang af den Art, der var Indhold i, og naar en efter hans Skøn var kommet med et særlig godt Indlæg i en Forhandling, kunde han faa hele Forsamlingen til at raabe Hurra for vedkommende.

Johan Skjoldborgs Moder var Skræderpige i sine unge Dage, da gik hun rundt og syede for Folk paa Hannæs. Hun var som Mor en trofast Kvinde i Hjemmet og havde stor Sans for Poesi. Paa det sidste blev hun saaledes, at hun i lang Tid maatte ligge til Sengs uden at kunne tale.

Huset brændte for Skjoldborgs Forældre. Jeg husker, Ilden opstod paa Loftet en tidlig Morgen. Alle maatte skynde sig ud, og der var ingen Tid til at faa Tøj paa. Men Egnens Folk var gode ved dem og hjalp dem til at faa bygget igen.

Jeg besøgte Johan Skjoldborg, da han var Lærer i Kollerup. Da tænkte han stærkt paa at læse til Præst. Det blev han dog raadet fra af Sognepræsten. Og det var vel heller ikke det, han skulde bruges til.“

Sørens Nihls fortæller:

Skipper Niels Sørensen, der i mange Aar boede i Løgstør og døde dér 1940, fortalte:

„Der var mange mærkelige Mennesker derhjemme paa Hannæs. Blandt dem, der boede i vort Nabolag, var der tre, der hed Laj; den ene kaldte de Øster-Laj, den anden Vester-Laj, den tredie kaldte de Laj Horn, fordi han havde boet hos en, der hed Horn. Jeg husker en morsom Mand. Ligesom han sad allerbedst paa Bænken hos os, kunde han springe op og raabe: „Aae Dæwlenmæ endda! Det er de Karter, der kalder paa mig, a skal stræbe og hjem og karte Tow“. Eller naar han tog paa at raabe, og vi spurgte: „Hwans er der ved det?“ kunde han svare: „Aah, det er den Greb! Kan I ikke høre, hvor den raaber paa mig. A skal hjem og arbejde!“.

Mange af dem kom tit i Besøg i Skjoldborgs Hjem, hvor Digterens Far, Niels Skjoldborg, var Skomager og Haarskærer. Endnu flere fremmede kom der i „Vejletiden“, da der arbejdedes paa Dæmningen. Niels Skjoldborg havde en dygtig Skomager-svend, saa han tog sig god Tid til at snakke og diskutere med Gæsterne. Han kunde fortælle morsomt

om, hvordan en vilde rykke de hvide Skæg af ham, saa han kunde blive ved at have rødligt Skæg. Med senere Frimenighedspræst Søren Anker-Møller diskuterede han bibelske Spørgsmaal. Han hævdede overfor Præsten, at Japanere og Folk i Kina lige saa godt var vor Næste som Folk, der boede nær hos os. Dertil bemærkede Søren Anker-Møller: „Jeg synes nu, man skal først og fremmest være god mod sin Kone“. — „Jeg kunde jo have skamferet ham med Saksen“, sagde Skomageren senere; han maatte maa-ske mindes, at han til Tider fordrede mere af sin Kone, end hun under de fattige Forhold var i Stand til at fremtrylle.

Stranden ved „Hollemtaang“, der er nævnt i Hjemstavns-sangen, var et Sted, hvor Hyrden vogtede Faarene. Kreaturerne blev drevet ud til Kæret ved Vejlen, og en Hyrdedreng skulde saa med ud at passe dem — et Hjem, hvor der var een Ko, skulde sørge for en Vogterdreng til een Dag, hvor der var to Køer, skulde Hyrden vogte i to Dage, o. s. v., saaledes skiftedes Byens Dreng til Hyrdebestillingen. Det er det, Johan Skjoldborg har skildret i „Per Hywers Sommerdag“, og de Øsløsboer, der taler til Hyrdedrengen, da han skal af Sted med Kreaturerne, er tegnet meget livagtigt.

Skjoldborgs Forældre havde ogsaa en Ko; men det var ikke let at faa Føden bjerget til den. Som Skjoldborgs Broder Thomas sagde: „Vi havde en Ko; men den gav os ikke Føden; vi maatte døje haardt med at føde den“.

Jeg gik i Skole sammen med Johan Skjoldborg. Han var saa fri i sit Væsen, derfor var han ogsaa foran andre, naar vi skulde fortælle noget af Bibelhistorien.

Som Dreng kom Skjoldborg med P. Bonderup, der kørte med Aal over Vejlen og langt østpaa. Johan vilde gerne med paa en saadan Forretningstur. P. Bonderup var mellem dem, der hjalp Skjoldborg med et Pengelaan, saa han kunde læse paa Ranum Seminarium. Men det var ogsaa ham, der mindede Johan om at faa dem tilbagebetalt snart, at han ikke skulde spærre Vejen for andre, der ogsaa vilde laane.

*

Digterens Fader, Niels Skjoldborg, var en klog og en fremseende Mand, han var en god Far for sine tre Sønner og forstod at hjælpe dem. Han blev paa sine gamle Dage en meget stille og inderligtlevende Mand. En Kvinde, der var i Huset hos den ensomme Mand, hørte til Tider gennem den tynde Væg, at han bad for sine Børn: for Johan, der var Lærer og dansk Forfatter, Christian, der var Lods i Frederikshavn, og Thomas, der var Skomager derhjemme i Byen. Det stille og indadvendte kom ikke mindre frem i Skomagerens sidste Dage, da han maatte hen i en Gaard og blev tilset og passet af kærlige Mennesker.

Faderen, der var en ypperlig Fortæller, har sikkert givet Skjoldborg adskilligt af det Stof, han har behandlet i sin Digtning fra Hannæs. Men Skjoldborg hentede ogsaa Stof fra andre Egne. Engang jeg traf ham, fortalte han meget ivrigt om, hvordan han vilde tage Arbejdsdragt paa og søge Arbejde paa en Herregaard; han vilde staa paa lige Fod med de Mennesker, han skulde skildre, for at faa et sandt Billede frem. Det var derefter, han skrev „Gyldholm“.

I Skjoldborgs Digtning er det let at genkende Personer fra Hannæs, baade fra gammel og ny Tid. En

af hans betydelige Bøger „Nye Mænd“ blev skrevet i Øsløs. I den er mange af Byens Folk meget livagtigt tegnet“.

*Da Johan Skjoldborg og en Morsingbo var ude
i Snestorm ved Juletid.*

En af de gamle, der har kendt Skjoldborg og hans Barndomshjem paa Hannæs, fortæller: Skjoldborg havde, til han blev over de 70, et meget godt Helbred; han kunde ogsaa spøgende sige om sit Hjerte: „Det er vel nok en lille fin Maskine, der i over 70 Aar har kunnet sidde derinde og holde det hele i Gang“. Lige til det sidste havde Skjoldborg bevaret alle sine Tænder friske og sunde; han troede selv, at det kom af, at han som Dreng tit fandt Vej ind til Moderens Skuffe, hvor han forsynede sig med Rugbrødsskorper; dem gnavede han dygtigt paa for at opnaa at blive lige saa stærk som nogle større Dreng; men derved fik Tænderne en naturlig Motion, saa de kunde bevares kraftige i lang Tid.

Faderen, Niels Skjoldborg, var en munter Mand. Da Fiskerne en Gang kom i Land fra Fjorden, sagde han til dem: „Ja, man kunde jo ønske, at man var et Svin, for et Svin er alle Folk gode ved, mens de har det“. — Niels Skjoldborg kunde enkelte Gange, naar han var ude, kigge for dybt i Flasken; der fortælles, at han ved en saadan Lejlighed var taget til Thisted i en af sine Kunders Støvler. Det blev opdaget undervejs. Skomageren maatte af med Støvlerne og foretage Resten af Turen til Fods paa Hosesokker.

Det fromme i Johan Skjoldborgs Sind blev elsket

frem af Moderen, den stille og godhjertede Kvinde. Han kunde aldrig glemme de Øjne, hun kunde se paa ham med, naar han havde gjort noget, han ikke skulde, „da blev der hedt i Stuen for en Synder“. Paa Mindestenen over Forældrene paa Øsløs Kirkegaard skrev Digteren Verset:

Ak, Mor, hvad er vel Sønnens Sange?
 Kun Blomster paa din Grav.
 Men Kærligheden i mit Hjerte
 den blomstrer aldrig af.

Mens Johan Skjoldborg var paa Ranum Seminarium, havde han nær sat Livet til, da han i Snestorm vilde gaa hjem til Øsløs for at holde Jul. Han og to Kammerater prøvede at tage Vejen til Fods. Den ene Kammerat var fra Vesløs, den anden fra Flade paa Mors, et Menneske, Skjoldborg delte særlig meget med til hver Dag. De arbejdede sig med stort Besvær over Vejlen. Men Vejret blev værre og værre i den mørke Aften. Snefoget og Kulden var ikke til at staa imod; til sidst sank de udmattede ned i Sneen. Der kunde de let have frosset ihjel. Men det var et stort Held for dem, at den lille Morsingbo var saa tyndt paaklædt; han kunde nemlig ikke holde sig varm, men maatte straks op at spanke rundt for at holde Varmen. Da fik han pludselig Øje paa et Lysskær i Snetykningen, han fik de andre to purret op, og nu gik det fremad mod Lyset. Det viste sig, at Lyset kom fra den engelske Ingeniør Stevens' Bolig. Her blev de tre forkomne Mennesker vel modtaget, og de fik Lov at blive der om Natten. Og næste Dag kunde de fortsætte, saa de trods alt naar videre og kommer hjem til Jul.

Johan Skjoldborg som Lærer.

Johan Skjoldborg vil af mange blive mindet som en god Lærer. Man kunde lære meget ved at være sammen med ham, for han var et fint Menneske, og den Rigdom, han havde af gode Tanker, strøede han ud af med gavmild Haand til hvem, der vilde tage imod. Men han var ogsaa en god Lærer for dem, der gik i Skole hos ham. En af dem, der havde gaaet i Aftenskole hos ham og var blevet grebet af hans vækkende Tale, klagede over, at der var alt for faa, der brød sig om at være med i det, *de* var blevet optaget af. Skjoldborg mindede da Eleven om, at det var ikke de mange eller faa, det kom an paa, Jesus fra Nazareth begyndte med kun ganske faa.

Ogsaa for Børn har han været en god Lærer. Han var ikke et Menneske uden Fejl, og hans Ska-vanker var til Tider let at se. Men Børnene holdt af Skjoldborg. En, der har gaaet i Skole hos ham i Kollerup, siger: „Han var endda et skønt Menneske. Der blev Liv i Skolen, da han kom. Før hans Tid var der saa stille i Skolen, at man kunde høre, om en Knappenaal faldt paa Jorden, nu fik vi Lov at røre os. Skjoldborg var ogsaa med os paa Legepladsen, og naar vi i en lang Række sprang Buk over hverandre gennem Kollerup By. Ind i Skolen kom somme Tider nogle voksne, som Skjoldborg kom meget sammen med, de rystede paa Hovedet, naar de saa vore glade Ansigter, saadan var de ikke vant til, at Skolebørn skulde se ud: de skulde da have nogle Klø, de Unger! — Nej, det var da rigtignok Synd, sagde Skjoldborg. — Jeg har kun set ham vred een Gang, det var en Dag, Lærerinden, Skjoldborgs Hustru, Dortha, skulde holde Skole for os Drengene, og hun

maatte gaa grædende ud af Skolen; da fik de skyldige en haard Straf“.

Mens Skjoldborg var Lærer ved Klim Strand, samlede han somme Tider Blomster helt oppe ved Klim Kobakke for at have nogle i Skolen, det var den Gang ikke en almindelig Beskæftigelse for en Lærer.

Som Lærer har Skjoldborg været indstillet paa en lignende Maade som den frie Skoles Lærere. Engang, han var i Han Herred for at tale om „Arbejdets Personlighedsværdi“, fortalte han i Hjemmet, hvor han skulde bo om Natten, nogle Træk om sin Lærervirksomhed: „Vi havde det meget frit. Gennem det nye Testaments Fortællinger søgte jeg at gøre Jesus levende for Børnene. Men vi brugte ingen Udenadslæsning af Salmer og Skriftsteder. Det var jo en Forbrydelse mod Autoriteterne. Og Forældrene forstod det ikke, for det Mas var man jo vant til at have. Saa kaldte jeg dem sammen til et Møde i Skolen, at vi kunde tale om det. De blev imidlertid væk. Da jeg spurgte nogle af dem, hvorfor de ikke kom, svarede de, at de havde talt med en Mand omme i Byen, han havde beroligende sagt til dem: „Lad I bare Skjoldborg selv om den Ting, han er meget, meget klogere paa det, end I er“.

Vi havde ikke planlagte Fysiktimer. Men en Dag havde jeg fortalt Børnene om Dampmaskinen og Lokomotivet. Jeg spurgte saa Børnene, om de kunde sige mig, hvorfor Lokomotivet saadan pustedede. En Tid svarede ingen; men endelig sagde en Dreng: „Jow, for det den er saa forrend“. Saa lo vi og fik frisk Humør til at gaa videre.

Engang holdt Biskop Schousboe fra Aalborg Visitsats i min Skole. Biskoppen var en meget før Mand.

Jeg husker, at en af de smaa Skolepiger blev saa optaget af ham og sad stadig og stirrede paa ham; hun fulgte slet ikke med i det, vi talte om. Jeg saa det nok, men lod hende sidde. Hun var optaget af noget, og saa arbejder Hjernen, og Barnet udvikles. Bagefter spurgte jeg hende, hvorfor hun havde været saa optaget af Biskoppen. „Jow“, sagde den lille Pige, „a kom til at tænke paa, om den tykke Mand derhenne, om han nu ogsaa haar nogle bette Børn hjemme“. Den Tanke havde helt optaget hende.

Jeg gik meget ved Børnene ude paa Legepladsen, jeg havde deres Fortrolighed. De talte med mig som med en Kammerat. Nu var der blandt Børnene en Dreng, som ellers var en meget god Dreng; men han vilde gerne prale. Jeg vilde godt hjælpe ham af med denne Fejl, for det er en slem Ting at komme ud i Livet med, og han havde hverken Far eller Mor til at rette paa sig. En Dag sagde han meget selvsikker: „A kan godt staa paa mi Hued oppe paa Huset!“ — „Det kommer du sandelig til at vise os“, sagde jeg. Vi fik fat i en Stige, og jeg kommanderede ham op paa Huset. Jeg var slet ikke saa dristig ved det; men det var et bette lavt Skolehus, og jeg stod nedefor, parat til at gribe Drengen, om han skulde dejse ned; mest angst var jeg for, at han skulde stejle til den anden Side; men jeg haabede saa paa, at jeg skulde vinde derom, inden han trimlede til Jorden. Men Spændingen udløstes snart, for Drengen bad ret hurtigt om Lov til at komme ned igen. Den Tur havde en særdeles god Virkning paa ham“.

Skjoldborg troede paa det godes Sejr.

Læser man Skjoldborgs Værker, møder man saa

stærkt Indtrykket af Godhed, det gælder ikke mindst, hvis man læser hans Erindringer, der har den meget jævne Titel „Min Mindebog“; derudfra lyser den Hjertelighed og den Ejegodhed, der var saa dybt rodfæstet hos Skjoldborg.

Og utallige er de Mennesker, han har taget sig af; ingen, der virkelig trængte, gik uhjulpne fra ham. Det rygtedes, at Skjoldborg var saaledes, og ikke mindst, mens han og Fru Louise Skjoldborg boede paa Dynæs, tyede mange — af baade den ene og den anden Slags — til det gæstfrie Hjem.

En Læge skrev engang til Skjoldborg og Frue, at at han havde hørt, de var gæstfrie og hjælpsomme Mennesker, og han ønskede, at de vilde tage sig af en Mand, der var blevet opereret i Hovedet og trængte til et godt Hvilested, til Ro og Venlighed. Han var der i lang Tid og kom sig. Siden fik han en meget betroet Stilling.

En nervesvag Kvinde, der var helt ude af sig selv, saa hun søgte at gøre Ulykker, opholdt sig i Skjoldborgs Hjem i flere Maaneder, og her blev hun passet paa og paa det kærligste hjulpet til Rette.

To farende Svende kom ved Juletid, da Skjoldborg og Hustru var i Amerika; de var forfulgte og havde ikke noget Tilholdssted; derfor blev der sendt Bud til Skjoldborg, om de maatte være der. Svaret lød: „Lad dem blive! Og vær god mod dem!“ Den ene af de to blev siden kendt som Forfatter.

Henne i en Stationsby havde en forhenværende Lærer en Restauration, hvor de unge kunde samles til Dans og Fornøjelse. Men til Tider gik det ret vildt til. Johan Skjoldborg, der gerne vilde danse, var af og til med. Og Værten havde lagt Mærke til,

at naar Skjoldborg og Frue var til Stede, gik alt mere pænt og fornøjeligt til. Han bad da Skjoldborg om at være med flere Gange. Og saaledes blev Sammenkomsterne og Festerne forædlede; for det havde sin gode Virkning paa Deltagerne, naar Skjoldborg i al Stilhed kom med smaa Bemærkninger som: „Pas nu paa! Vi maa se at være fine Mennesker!“ Eller: „Hør! Lad os nu vise, at det er Mennesker, der er samlede, saa det ikke ender i noget lavt!“ Men Værten selv kunde ikke holde sig og gik tit omkring i omtaaget Tilstand. Det var til stor Sorg for hans tre Sønner, der var fremadstræbende og dygtige Mennesker. Johan Skjoldborg fik Lykke til at hjælpe dem alle. Han gik til Faderen og sagde: „Det er Synd, at dine gode Børn skal se dig saaledes. Du skal holde op med din Beværtning og blive Lærer igen“. Han indvendte, at ingen vilde have ham. „Jo“, sagde Skjoldborg, „vil du give mig Haanden paa, at du vil holde op med at drikke, skal jeg anbefale dig“. Han holdt op med at drikke, fik en Plads som Lærer og blev saaledes lykkelig i sin Gerning. Ikke mindst Børnene glædede sig meget over den skete Forandring.

Da Skjoldborg vilde skrive „Gyldholm“, tog han Plads paa Herregaarden „Aakjær“ for at studere Forholdene dér. Han blev imidlertid syg og tog Ophold i Beder, hvor han gjorde flere Besøg paa Herregaarden „Vilhemsborg“ for ogsaa at se, hvordan Forholdene var dér. I Beder havde Skjoldborg megen Glæde af at komme sammen med den dygtige og ihærdige Havebrugskonsulent P. Henriksen, der ligesom han selv var udgaaet fra et Smaakaarshjem.

Ogsaa i Beder fik Skjoldborg Besøg af flere

farende Svende. En Dag ved Middagstid kom en og vilde sælge en Propfanger; men de var rustne, og Fru Skjoldborg vilde ingen købe. Derimod fik han tilbudt at faa Middagsmad. Ved den venlige Behandling kom Svenden i godt Humør og blev meget meddelsom: „Jeg kender godt Dem, Skjoldborg. Jeg er fra Hannæs, og jeg er „Børste““. Og Skjoldborg fik en lang og interessant Forklaring paa, hvordan man kaldte en bestemt Slags Arbejdere ved Jernbanen for „Børster“. Da Svenden havde daarlige Sko paa Fødderne og gennemvaadt Tøj paa Kroppen, blev han meget taknemlig for at faa tilbudt at faa et Sæt nyt Tøj af Skjoldborgs og Undertøj og Sko. „Men“, sagde han, da han fik anvist en Stue til Omlædning, „der er „Bassier“ i Tøjet“. Han var meget ked af det; men han maatte meddele, hvor galt det var gaaet ham ved Ophold paa Svendehjem. Men Fru Skjoldborg bad ham lægge Tøjet paa nogle Aviser paa Gulvet og saa bære det ud. Hun kogte det saa siden i Vand, tilsat Salmiakspiritus, saa dræbtes de smaa Udyr, og Tøjet blev gjort pænt i Stand, saa kunde det bruges til at glæde den næste farende Svend. Hos Skjoldborgs kunde de glædes over at se Manden, da han forlod dem. Han gik og listede som en Kat uden om alt Snavset for at være god mod sin nye Dragt, og snart fik de en lille glædelig Overraskelse. Han var gaaet ind i en Købmandsforretning og havde købt Sandpapir til at pudse en Propfanger med, saa den blev blank og pæn. Saa sendte han den med en Pakke fra Købmanden op til Fru Skjoldborg — den skulde hun have som Foræring.

Samme Svend havde imidlertid daarlige Øjne, og

Skjoldborg anbefalede ham at søge en Øjenlæge i Aarhus. Han mistede dog Synet paa det ene Øje, og han fik Paalæg om at lade være at drikke Spiritus, hvis han vilde redde det andet Øje. Men Brændevinen kunde han ikke modstaa. Da han saa blev blind, gik han rundt med et Spilleapparat for at tjene en Skilling. Ogsaa ovre i Ringsted, hvor Skjoldborg en Tid var Ungdomslærer paa „Kærehave“, dukkede han frem. Dér havde han Følgeskab med en Pige, der havde et Barn. De var sammen og hjalp hinanden. Han syntes, det var saa morsomt, at den lille kaldte ham Far. Hun hjalp ham at faa Mad og holde Styr paa de indsamlede Penge.

Da Skjoldborg siden fik Hjem i Løgstør, kom ogsaa Spillemanden dér for at lade sine Toner høre. Han havde dengang en ældre Kvinde med, der tog alt for meget til sig af de vaade Varer. „Det er da ikke noget Selskab for dig!“ sagde Skjoldborg til ham. Nej, det var det heller ikke, svarede han. Hun kunde være god imellem, men i Dag var hun sandelig blevet for fuld. Siden blev Spillemanden gift med Pigen, der havde Barnet. Skjoldborg og Frue var inviteret til Brylluppet, men fik ikke Lejlighed til at være med.

Da Skjoldborg havde en af sine „store Fødselsdage“, fik han Telegram fra mange. Pudsigt nok blev der da i Hjemmet samtidig indleveret to Telegrammer, det ene fra Statsministeren og det andet fra den omvandrende Spillemand.

En af de omvandrende, der besøgte Skjoldborg, fik foræret et nyt Slips; men da han vilde have det paa, kunde han ikke ret faa det til at sidde. Fru Louise Skjoldborg hjalp ham saa til Rette. Da sagde

han: „Det er næsten, som om det var min Mor!“ Maaske havde han et eller andet Sted en Mor, og han mente vel, at han skulde se at faa Arbejde og faa tjent saa meget, at han kunde komme som en stabil Karl hen at besøge hende.

Saadanne Besøg kunde sikkert give Skjoldborg Ideen til en Fortælling som „En Historie om en Børste“ eller „En Pilgrimsgang“. Han troede paa det godes Sejr i de omflakkende Mennesker. Utallige Gange var han til Hjælp og Trøst for dem. Men det var noget, der skete i det skjulte.

*Fra Digterboligen i Løgstør. — Med Udsigt
til Hannæsland.*

Der kunde være noget særlig fint over Skjoldborg, naar han ved Møder i Han Herred fik Lov til at tale Nordjysk til en Forsamling, der helt ud forstod Sproget. Sidste Gang, han talte i Han Herred, læste han sin Historie „Limfjords-Krejleren og Furbo-Pigen“ og sluttede med at sige: „Man har bebrejdet mig, at jeg ikke lod de to Mennesker faa hinanden. Men jeg vil gerne minde om, at en jævn Bondemand en Gang sagde: „Nej, de skal netop ikke have hinanden, for saa gaar Karakteren af Historien“.“

Man kunde nok i Han Herred have en vis Respekt for Digteren. Der fortælles, at i den Tid, Skjoldborg kom meget til Frimenigheden i Klim, kunde man spøgende sige om noget, der helst skulde skjules: „Ti endelig stille med det! Skjoldborg staar lige herved, han kan træffe at lave en hel Historie om det!“

Det var i Hannæsbyen ved den friske Fjord, Skjoldborg havde Rod, og derfra hentede han Stof til sin bedste Digtning.

Da han i sine sidste Aar havde sit Hjem paa Bakken i Løgstør, havde han ved Siden af Boligen en Forhøjning, hvorpaa han tit sad. Herfra kunde han i Kikkerten trække adskilligt kært fra Fødebyen nær hen til sig, og saa fødtes maaske de Tanker, som han har givet Udtryk for i et Digt til en god Ven:

En stenet Strand med Buske af Tidsel hist og her,
et lejret Lag af Skaller, bleget i Vind og Vejr,
den bugter sig, den hviler i Sol og Sommerblund,
og saadan har den hvilet fra Ur-Tidens Stund.

Før Rylens Klagetone pylred i Øst og Vest,
før Ternens hvide Vinge blinked i Sol og i Blæst,
før Manden hilste Kvinden i dybest Ensomhed,
I steg og sank, I Bølger, ved Øsløs lave Bred.

I vugger, og I ruller med Vandmænd, Tang og Vrag,
I spejler Himlens Farver, er Jordens Aandedrag.
Der bor en Sjæl i Dybet som i en Kvindes Bryst,
og levende den bølger imod vor lyse Kyst.

Og højt dens Toner stiger fra Dybet til mig op,
ja, hele Fjorden synger fra hver en Bølgetop.
Forundret stod jeg stille paa det ensomme Næs
med mine nøgne Fødder i det spæde, svale Græs.

Her vaagned jeg til Verden ved dig, min Barndoms Fjord,
der har en sjælden Blaanen som intet Vand paa Jord.
Her blunded mine Drømme, naar jeg sad ved Strandens Brink,
som Maagen, naar den vugges i Aftensolens Blink.

Her vogtede jeg Kvæget, her fandt jeg Vibæg,
her fletted' jeg en Sivhat af Salkær-Sigens Flæg.
Vi leged her, vi Dreng, paa Lykkens skønne Strand,
lod gennem Haanden rinde det stride Flyvesand.

Saa drog jeg ud paa Langfærd. Farvel, I Bølger smaa!
Men ak, hvad er et Hjerte, der daglig længes maa!
Nu staar jeg her igen med min slidte Vandringsstav
og takker dig saa ydmygt for alt, hvad du mig gav.

Her saa jeg Verden mørknes for allerførste Gang,
naar Truselskyen mørk over sorte Bølger hang.
Og naar det mørkner sidste Gang, det lysner i mit Sind,
fordi jeg skal faa Lov — ved dig at slumre ind.

*

Johan Skjoldborgs Hus i Løgstør staar endnu som et smukt Minde om Husmændenes Digter og om den Digter, der evnede at skrive saaledes, at han gennem sine Bøger fik mange i Tale.

Fru Louise Skjoldborg døde i Januar 1942. I Fru Skjoldborgs Stue staar det Bord, hvorved saa godt som alle Skjoldborgs Bøger er skrevet. Udarbejdelsen tog tit lang Tid. Skjoldborg var ikke alene en stor Kunstner, men ogsaa en ihærdig Arbejder, Stoffet blev gennemgaaet omhyggeligt, saa Sproget kunde blive smukt.

I Stuerne er der flere stilfulde Møbler og prægtige Malerier. Man lægger Mærke til et Klaver, bygget og malet i Stil med det øvrige Bohave, helt forskelligt fra almindelige Klaverer. Skjoldborg sagde engang: „Det maatte ha' en Omgang Maling, ellers kunde det ikke gaa at have det blandt alt det andet“. Blandt Malerierne, der er Gaver fra Kunstnere og Venner, findes Niels Bjerres Billede af Løgstør og Fjorden, et Billede af en enøjet Spaa-kvinde og et Billede af en Særling fra Thy, der laa i Sengen i syv Aar. Endvidere er der et Billede af

Engen i Øsløs, hvor Skjoldborg som Dreng vogtede Kreaturer, og et Maleri viser Skjoldborg i et dansk Landskab og fremstiller ham som Husmændenes Digter.

Paa Væggen nær ved Vinduerne ud mod Fjorden hænger der forstørrede Fotografier af Slægten hjemme fra Hannæs, et særlig godt Billede er der af Digterens Far og Mor. I det Hjørne af Stuen holdt Skjoldborg meget af at sidde og se ud mod Barndommens Strand, det kære Hannæs Land.

I en Stue staar der et Birketræs-Skatol, der har sin egen smukke Historie. Skjoldborg ønskede at faa et Birketræs-Skatol af en særlig Form. Og da han i København blev gjort opmærksom paa, at en Møbelhandler havde nogle særlig smukke og virkelig fint dannede Møbler, gik han derhen for om muligt at faa det ønskede Skatol. Da Møbelhandleren og Snedkermesteren saa Skjoldborg, betroede han ham, at han kunde takke Digteren for, at han havde sin store og solide Forretning. „Jo“, sagde han, „hvis ikke De havde været til, da havde min Forretning ikke eksisteret. Jeg er fra Jylland, og en Tid af mit Liv drev jeg Tiden hen uden at have Lyst og Energi til noget som helst. Men saa hørte jeg i Forsamlingshuset Dem tale om „Arbejdets Personligheds-værdi“, og det bragte mig til at faa Mod paa Livet og Glæde ved Arbejdet. Som en lille Tak for, hvad De har været for mig, vil jeg gerne lave Dem et Birketræs-Skatol, saaledes som De ønsker det. Naar De vil betale Træet, skal jeg udføre Arbejdet uden Vederlag“.

Naar Skjoldborg tog imod ...

Paa en fast Hjørnebænk i sit Hjem lod Skjoldborg male Ordene fra Husmandssangen:

„Kom, hvil dig, og vær du min hædrede Gæst!
Min Dug jeg — den bedste — dig breder“.

Og mange havde Glæde af Besøg i Hjemmet. Skjoldborg fik tit Besøg af Digtervenner som Johannes Buchholtz, Thøger Larsen, Andersen Nexø og Jeppe Aakjær. Under et Besøg sagde Aakjær til Skjoldborg: „Jeg forstaar ikke, du kan have din Kone til at sidde hos dig, mens du skriver. Naar jeg skriver, maa jeg være ene“. „Jo“, sagde Skjoldborg, „det er da saa rosomt, naar hun er til Stede!“ — „Nej“, indvendte Aakjær, „jeg vilde meget hellere have en Kat ved min Side; for den kan da være stille!“

Til Tider var det godt for Skjoldborg at have det, han skrev om, paa Afstand. Saaledes skrev han en Del af „Minde-Bogen“ i Holbæk og i Sverige, og Sangen om „Min Hakke, min Skovl og min Spade“ er skrevet i København.

Naar Skjoldborg var i Hovedstaden og boede i Pile-Allé, søgte mange helt ukendte Mennesker til ham. Han fik Besøg af Skræddere og Skomagere, af Forbrydere og Indbrudstyre, Folk, der havde gjort sig fortjent til Straf, men var sluppet udenom. Nu var det blevet dem for svært at bære; de maatte betro sig til et Menneske for at faa Hjælp, og saa benyttede de Skjoldborg som Skriftefader eller som en Slags Præst. Saa mange søgte til ham, at Skjoldborg ligesom en Læge maatte have Venteværelse og lade dem komme ind efterhaanden.

En var ved Læsning af Bøger kommet ind i, hvorledes man kunde lave Indbrud, uden at det var let at opdage. Det var ikke for selve Udbyttets Skyld. Han nød dette at kunne bryde ind og tage noget hos Folk, uden at de mærkede det. Nu vilde han have Skjoldborg til at hjælpe sig ud af det igen.

„Ja“, sagde Skjoldborg, „De skal ind i et Arbejde, som interesserer Dem, og som De kan gaa op i med Liv og Sjæl, saa De derved oplever noget af den samme Spænding, De er inde i nu“. Ved Skjoldborgs Hjælp kom Manden i Gang med hæderligt Arbejde, og hans Livsbane blev helt forandret.

En af de besøgende, der led under en eller anden Last, var dybt ulykkelig, fordi han troede, den var arvelig, og den Tanke havde næsten helt nedbrudt ham; kan kunde ikke faa Fred i sit Sind.

Skjoldborg forklarede Manden, at naar Lasten var blevet saa meget udviklet hos ham, saa var det ikke specielt, fordi den var arvelig, men fordi han havde levet under saa vanskelige og meget tarvelige Kaar. Denne Samtale, der fandt Sted ved Juletid, gjorde, at Manden gik fra Skjoldborg med Glæde, med lyst Syn og Mod til at leve.

Man kunde sent blive færdig med at nævne alle dem, Skjoldborg saaledes har reddet fra at gaa under. Ikke saa sært, at en af de hjulpne sagde til Digteren: „Staten burde betale Dem 10,000 Kr. om Aaret, fordi De sidder og taler med os!“

Hvad Skjoldborg saaledes i det skjulte fik Lykke til at være for andre, var noget af hans eget Livs Resultat. I sin Digtning, hvor han fik mange i Tale, viste han tit det fine og ædle, der kunde ligge gemt hos dem, der i det ydre kunde synes at være haarde og utiltalende Mennesker.

Richardt Gandrup, der lige fra sin Barndomstid i Fjerritslev har kendt Skjoldborg, siger om ham: „Han var et fromt Menneske“. Han foretog sig ikke noget af større Vigtighed, uden han ganske stille for sig selv sagde: „I Guds Navn!“.

I „Præsten i Løgum“ og i „Nye Mænd“ har Skjoldborg givet digterisk Udtryk for sit religiøse Liv. Han havde det ellers saaledes, at naar der blev lukket op for en Radioprædiken, kunde han tiest sige: „Luk! Luk! Det er det samme Lirum Larum! Der er ikke noget personligt ved Forkyndelsen“.

Den stille, alvorlige Mand, Frimenighedspræst S. Anker-Møller, Klim, og Pastor Frandsen, Trantum, satte Skjoldborg overordentlig stor Pris paa. Men ellers havde meget faa Præsters Forkyndelse noget at bringe ham. Det religiøse var for ham en stadig Stræben efter det gode, en stadig Sindets Fornyelse, saa Forholdet til Gud kunde blive renere og altid mere og mere inderligt.

STRID OM KIRKESTOLE

Ved HENR. LAURSEN.

CHRISTIAN IV.s norske Kirkeordinans 1607 bestemte om Stolestaderne i Kirken: „Denne høffuiske ydmyghed bør at holdis, at naar nogen aff en Stoel uddøer, oc anden i den sted indkommer, da skal altid den eldste staa nest gangen, oc siden de andre, som de ere gamle til, paa rad effter huer andre, Gud vil her eller nogensted ingen Hoffmod lide, icke skulle heller vore Befallingsmend lade det skee foruden tilbørlig straff, i huo som helst sligt offuermodeligen brugendis vorder. Paa Landsbyerne følger Stolstadit Gaarden oc dennem som der udi boer, oc icke Slectninger eller Foruante, som aff gammel tid holdit oc verit haffuer (effterdi huer giffuer sin Tiende aff den grund han i brug haffuer) dog saa høffuiske-ligen, at de vnge ydmyge sig for de gamle, og beuise dennem ære, effter vor HErris fierde Budord, oc som tuctige Christen bør at giøre“. Disse Regler blev siden optaget i Christian V.s danske Lov 1683, men med den Tilføjelse til Aldersregelen: „dog enhvers Stand herudi upræjudiceret“, altsaa at der ogsaa skulde tages Hensyn til Rang og Stand.

Der blev rig Lejlighed til at gøre Brug af disse Lovbestemmelser. Mangfoldige Tvistigheder om Kirkestole blev bragt for Retten, baade for Lande-

moderne og de verdslige Domstole helt op til Højesteret, ja undertiden maatte der et kongl. Reskript til for at gøre Ende paa Trætten. Snart drejede det sig om Retten til en Kirkestol, snart om Forsædet i Stolen. Det kan ikke nægtes, at det stadig var Kvinderne, som ikke kunde forliges om Pladsen i Stolen — den eneste Undtagelse, jeg kender, er omtalt her nedenfor under Ydby Kirke. Selv med Kendskab til det menneskelige „Hoffmod“ maa man forbavses ved at se, hvor tit det baade i Købstad- og Landsbykirker under Gudstjenesten kom til Klammeri og Haandgribeligheder mellem Kvinder, som søgte at erobre eller forsvare de øverste (yderste) Pladser i Stolene.

Allerede i 1572 faldt der Dom ved Viborg Lands-ting i en Trætte om et Stolestade i Gedsted Kirke, hvor Thord Michelsens Hustru, skønt hun var ung, gjorde Krav paa at sidde øverst, oven for alderstegne Dannekvinder. Og endnu saa sent som 1824 førtes der Proces om det øverste Stolestade i Lem Kirke. Men især i den sidste Del af det 17. og den første Del af det 18. Aarhundrede synes Stolestridighederne at have grasseret. Alene i Aalborg Stift nævnes saadanne i Biskop Bircherods Dagbøger mellem Aarene 1694 og 1706 i Raabjerg, Kollerup, Hvidbjerg vesten Aa, Voer, Sæby, Vraa, Stenum, Tornby, Gøttrup og Aalborg. I Hvidbjerg havde Enevold Kaas paa Lyngholm egenmægtig tilegnet sig 7 Stolestader i Kirken, som han paastod havde hørt til hans Gaard i mindst hundrede Aar. Men ellers var det mest Forsædet, der streedes om. Saaledes havde i Vraa Kirke en ung Tjenestepige sat sig næst op til en gammel Kone, og da dennes Døtre, som var gamle Piger, kom og vilde sætte sig hos deres Moder, hindrede hun dem med

Vold og Magt deri, hvilket skete, medens Præsten stod for Alteret. I Voer Kirke var der under Guds-tjenesten den 11. Februar 1696 forefaldet „en for-argelig Action, idet to unge Piger kom i Trætte om Højsædet og derover vexlede Næveslag og Ørefigen med hverandre og foraaarsagede udi Kirken en stor Tumult“. I Sæby havde „tre Borgerdøtre Søndagen den 8. Marts 1696 under Aftensangsprædiken dra-gets i Kirken om Oversædet i Stolen, sat sig i hin-andens Skød, stødt hinanden omkring med Ulyd og Skændsord etc.“

De stridbare Damers Stole-Klammerier gav ogsaa Genlyd i Litteraturen. Holberg og andre samtidige Satirikere, som Wilh. Helt og Chr. Falster, kappedes om at snerte „den utidige Rangsyge“.

Kom, gak i Kirken ind! Man læser og man sjunger,
ja Orgelværket gaar, saa det i Kirken runger.

Se der til Ludse Gerts, hvad Skælden og hvad Banden
hun har med Karen Smeds, det synes, de hinanden
i Haaret snart faar fat, saa heftig gaar det til,
den ene oven for den anden sidde vil.

— at de endog i Kirken kan
om Rangen slaas og rives,
saa Præsten hartad Mellemand
maa være, naar de kives.

Hørdum Kirke.

1631 den 15. August lod Christen Nielsen af Has-sing føre et Tingsvidne angaaende en Stolstand i Hørdum Kirke. Vidnerne erklærede edelig, at de Kvinder, som har boet i Mellemmølle og i Anders Poulsens Gaard i Hørdum, har altid søgt den Stol-

stand i Hørdum Kirke, som Karin Knudsdatter nu søger, og som er den femte Stol fra oven, og desmidlertid har Konen fra Anders Poulsens Gaard stedse staaet uden for Konen fra Mellemmølle i Stolen. Ydermere vidnede Peder Jensen i Tøttrup, at i Pestilenstiden¹ stod Konen fra Mellemmølle uden for Steffen Krabes Kone, som da boede i Anders Poulsens Gaard.

Endvidere fremstillede Christen Nielsen Vidner, som forklarede, at de nærværende hos var i Hørdum Kirke Søndagen den 7. August sidst forleden, efter at Prædiken og Gudstjenesten var endt, og da hørte de, at Anders Poulsen i Vester Hørdum sagde: „I Dannemænd Clemed Therkilsen og Poul Madsen², forbyd mig Christen Nielsens Kone i Mellemmølle at komme i den Stol til min Hustru“. Og da Sognefolkene af Præsten og andre blev tilspurgt, hvorledes det plejede at være med deres Stolstand, da sagde Anders Poulsen til Christen Nielsen: „Jeg haver ikke en Tønde Rugmel at give, for at min Kone skulde staa yderst i Stolen“, og videre: „Jeg skal vel tæmme dig og finde paa et andet Raad“, og ydermere sagde han til Christen Nielsen: „Est du ærlig, saa mød mig i Morgen paa fastende Hjerte“.

Siden kom det til et Sammenstød mellem de to Koner.

1632 den 12. April fremstillede Peder Callisen, Foged paa Irup, Vidner for Retten, som vidnede, at de Paaskedag nu sidst var i Hørdum Kirke og da saa, at Karin Lasdatter stod i hendes Stol i Kirken. og da Præsten stod for Alteret under Gudstjenesten, da kom Karin Josepsdatter, Anders Poulsens Hustru i Vester Hørdum, gangendes ind i samme Stol og

stod forved hende og straks stødte til hende med hendes Side og Laar, saa Karin Lasdatter faldt omkuld i Stolen, og Karin Lasdatter gjorde hende ingen Overlast, ej heller befattede de sig noget med Haandgerning paa hverandre.

Samme Dag afhjemlede fire Synsmænd deres Syn i saa Maader, att di i dagh her vid thinged war thill siøn thill Karin Lasdatter, Christen Nielsens quon i Meldmølle. Først en blaa kiend slae paa hindes vinster arum, en blaae plet paa hinders vinster side och en blaae kiend plet paa hinders vinster laar, som hun her for domb med helgens Eed sigted och schyllt Karin Josepsdatter, Anders Pouilsens høstru i Hørdum for att hun paa paasche dagh sistuar stødte hinder om kuld i Hørdum Kierche, och da fich hun samme schade aff di stien eller threer, som var lagt i stuollen atte sette fødr paa.

Den 3. Maj forpligtete Anders Poulsen i Hørdum sig paa Tinget til at udgive til Hørdum Kirke 5 Rigsdaler til St. Michelsdag førstkommende og 5 Rigsdaler til St. Hansdag og klarede dermed al den Misforstaaelse, Trætte og Uenighed den Kirkefred³ anlangende, og siden skal Anders Poulsens Kone staa inden for Christen Nielsens Kone i Mellemmølle, om de ganger i Stol sammen, og dermed være gode Venner. Og hvem som gør den anden Uret efter denne Dag med Ord eller Gerninger, skal give sin Hosbond 1 Pund⁴ Havre.

Et Par Menneskealdre senere forefaldt et nyt Oprintr i Kirken.

1697 den 25. November havde Jens Bloch, Fuldmægtig paa Irup, paa sin velbyrdige Hosbond Landsdommer Helverskov til Irup og Øland hans Vegne

stævnet Mads Krabbes Kone i Tøttrup og hendes Pige Maren Bojesdatter, Jens Michelsens Datter Maren Jensdatter i Tøttrup og Christen Gades Kone og Datter Else Christensdatter i Hørdum til Tinget for at paahøre Vidner angaaende deres uskikkelige Forhold under Tjenestens Forretning i Hørdum Kirke Allehelgensdag. Og freimkom da Jens Jensen i Koldby med flere, som vidnede med Ed efter Loven, at de Allehelgensdag var i Hørdum Kirke, hvor da iblandt andre ogsaa indkom Maren Bojesdatter og Maren Jensdatter under Sangen førend Præsten gik i Prædikestolen, og de gik ind i Stolen og blev staaende forved Christen Gades Datter, og de toges med hverandre, og de to vilde have trængt sig ind imellem Christen Gades Kone og hendes Datter. Saa tog Christen Gades Kone sin Datter til sig i Stolen, og Maren Jensdatter satte sig saa inden for Christen Gades Datter ved Muren, Maren Bojesdatter blev staaende forved Christen Gades Datter, men lidt efter gik hun ud af Stolen og ind i en anden bagved.

Maren Bojesdatter var tilstede for Retten og blev tilspurgt af Jens Bloch, om hun kunde nægte noget af det, der var vidnet paa hende, og om nogen havde befalet hende, at hun skulde rykkes og slides med Christen Gades Datter i Kirken om deres Stolestade. Hun svarede, at ingen havde befalet hende det, men som hun er ældre end som Christen Gades Datter, der endnu ikke har været til Guds Bord, mente hun ogsaa, at hun maatte staa uden for hende.

Jens Bloch tilspurgte samtlige Vidner, om de saa, at Christen Gades Kone gjorde nogen Ustyr i Kirken eller øvede nogen Overlast enten med Hug, Stød eller Slag, hvortil de svarede nej, de saa ikke,

at hun gjorde nogen Forhindring, uden at hun stødte Maren Bojesdatter ind i Stolen og tog sin Datter til sig.

Efter Domsstævning til den 16. December, hvor ingen af de anklagede mødte til Gensvar, blev Dom afsagt: Da efter tilthale och denne sags beskaffenhed kiendis saaledes: at som med tings vinde af 25. Novbr. sidst afviget bevises, at Maren Bojesdatter och Maren Jensdatter af Tøtterup, saa vel som Christen Gades Kone och datter Elsse Christensdatter af Vester Hørdum udi Kirchen hafve verit uskichelige, dog ey ersees de gudstienesten i nogen maader at hafve forhindret, och deris Velborne Hossbonde HER Landsdommer Helverskov nu dem lader søge ved Retten for slig forøvelse, da vider Jeg ey rettere her om at kiende, end joe en hver af samme personer bær at bøde til deris Velbyrdige Herskab penge toe rix Daler, och om de ey hafve middel at bøde med, da at straffis i fengsel paa vand och brød efter louven i 8te dage, och bær de derforuden at betahle denne processis bekostning med penge toe Sletdaler, och det altsammen inden 15 Dage under Rettens videre Execution.

¹ Pesten 1602. ² Kirkeværgerne. ³ o: det Brud paa Kirkefreden. ⁴ 4 Tønder.

Hvidbjerg vesten Aa Kirke.

1689 den 5. December fremstillede Laurs Christensen i Madstedgaard for Retten Beskikkelsesmændene Jens Mortensen i Søndergaard og Christen Laursen i Istrup, som med oprakte Fingre og Ed efter Loven tilstod, at de den 16. September efter

Herredsfogdens Befaling var hos de ældste Folk, som findes i Hvidbjerg Sogn, og som for Alderdoms og Svagheds Skyld ikke selv kan komme til Tinget, og da vidnede enhver for dem efter sine Aar og Alder, som de længst kunde mindes, at der ingen anden havde søgt eller ganget i Madstedgaards Stol i Hvidbjerg Kirke eller haft Stolested der end Madstedgaards Folk, og at ingen af Hvidbjerg Mølle havde søgt Madstedgaards Stol, førend Peder Christensen kom til Hvidbjerg Mølle.

Lodbjerg Kirke.

1648 den 3. August. Christen Christensøn i Hassing paa hans vellb. her och hosbonds¹ vegne her i dag den 3. tingh, som hand beretter i tou tingh till forn gijort haffuer, och fremb eschit miening² Lodbierigh sogne mend, om de vill orffuis³ och nøys med den stuoll staa i Lodbierigh Kirche, som nu sist er gijort vdi heridsprovesten saa vell som Ridefouget aff Vesteruigh och Ørumb saa och aff Kirchi vergene der i sognet och prestens med hiellper der samme steds dieris offuerverrels, efftersom di haffuer skyfft och dielit samme stuoll staa vdi forneffnte Kirche imellumb forneffnte sogne mend, och di nu villde giffue hannom suar der paa. Saa møt her till gien-suar [9 navngivne Mænd], som alle sambdirecteligen suarede och sagde Jaa, att di orffuis och nøys vell med forneffnte stuol schyfft, som nu sist bleff gijort och schyfft vdi forneffnte Lodbierigh Kirche. Och ingen fliere der møt i dag till nogen suar att giffue aff forneffnte Lodbierigh soggen ind som forneffnt stander.

Chr. Christensøn paa hans vellb. her och hos-

bonds vegne gauff last och klage offuer Madts Pouellsons quon i Skoustedt ved naffn Kirsten Christensdotter, Olluff Clemmedsøns quon ibm. Maren Persdotter, Chr. Michellsøns quon ibm. Karen Christensdotter och Chr. Andersøns quon ibm. An Nielsdotter och hans dotter Ellse Christensdotter ibm. for di ichi haffuer søgt och staaet vdi di stuolle vdi Lodbierigh Kirche, som di nu sist er til schyfft.

¹ Christoffer Hvas, Lensmand paa Ørum. ² samtlige. ³ være tilfreds med.

Gettrup Kirke.

1648 den 22. Juli. Niels Christenssøn i Gundtoftgaard fremlagde og lod læse paa Refs Herreds Ting et saa lydende Dombrev:

Peder Jenssøn i Sinderup, dommer til Refs herritz ting, gjør vitterligt, at aar effter guds biurd 1627 løffrdagen som var den 27 Janvarij paa forneffnte ting var skickit Peder Laurissøn i Refsgaard paa den enne med en opsettelse¹ her aff tingit vdgangit i dag 8 dage, lydendis iblant andit hannem vdi rette att haffve stefnit Jenns Tomissøn i Nørgietterup paa den anden side oc Christen Matzøn i Gundtofftgaard, anlangende den stolstand i Gietterup kircke, Christen Matzøns hustrue stander vdi, som de omtvistis, om de qvindfolck vdi den halffvegaard, Jenns Tomissøn iboer, bør att stande i forneffnte stoel hoss Christen Matzøns hustrue heller icke, efftersom der er tvistemaal imellem forneffnte mend der om. Oc fremlagde Peder Laurissøn en tingsvinde her aff tingit vdgangen aar 1618 løffrdagen den 9 Maij, otte mend da att haffve vondit,

att di saae stande for dennom den dag Matz Jenssøn i Koberøe, Olluff Jenssøn, Niels Matzøn i Koberøegaard oc Jenns Pederssøn jbidem, oc vonde med opracte fingre oc siæls æd, att dennom vdi Guds sandhed vitterligt er, att de nerverendis hoss var om 21 Aar emod² heller noget miere i Gietterup kircke, med sognepræst oc kirckeverger, der den trette begaff sig imellom forneffnte Christen Matzøns hustrue oc Matz Ubissøns hustrue i Nørgaard om stoelstand, da bleff Christen Matzøns hustrue till nøjelighed³ til-sagt at staae i den anden stoel i Altergulffven⁴, paa nørside, for ret gaards stoelstand vdi Vestervig Closters Ridefogdis samtycke, oc ingen skulle staae i samme stoel vden de af Gundtofftgaard, som Christen Matzøn nu vdi boer, oc altid haffr fuldt samme gaard, med miere samme vinde medfører. Oc saatte Peder Laurissøn i rette, om der bør qvindfolck flere att haffve stand i den stoel videre end som forneffnte tingsvinde omformelder, imeden samme stander vid mact oc ingen anden forordning om samme kircke giort er om stoelstand.

Saa møtte forneffnte Jenns Tomissøn oc gaff till giensvar oc formiente, att de qvindfolck i den halffvegaard hand iboer, burde oc haffve stoelstand i Gietterup kircke, oc hand maatte det vide. Der til svarede Peder Laurissøn, att nochsom kunde giøris beviselig med tingsvinde, huor den er, oc nu i rette lagde en tingsvinde her aff tingen vdgangit aar 1618 den 25 Aprilis, otte mend da at haffve vondit, att dennom i Guds sandhed vitterligt er, att de danneqvinder, som haffr boet i den halffvegaard Jenns Tomissøn i Nørgietterup iboer, stetze haffr istanden og søgt den neste stoel neden brixdøren, pigerne aff for-

neffnte halffvegaard den nestøffrste stoel i Altergulffven. Disligiste vant Kirstine Mogensdaatter i Ydbye oc Birgitte Mogensdaatter i Gundtofft i samme æd, att de er fød i forneffnte halffvegaard, oc der de var i den, da stode di i samme stoel i Altergulffven, oc deris moder stod i den stoel neden brixdøren, med miere samme vinde medfører. Da effter den leilighed saatte Peder Laurissøn vdi alle rette, om den stoelstand i Altergulffven Christen Matzøns hustru i stander' effter tingsvindes lydelse bør att følge oc ingen anden end samme tingsvinde medfører, imeden den stander vid sin fuld mact, indtill anden forordning i samme kircke bliffr giort om stoelstand i forneffnte kircke.

Saa møtte forneffnte Jenns Tomissøn oc gaff till giensvar, att eftersom der fandtis stoelstand i Gietterup kircke till de koner i den gaard, som hand iboer, førend hand kom der att boe, vilde hand icke vere nogen till mode⁵, enten hans hosbund heller andre.

Da effter tiltale, giensvar oc denne sags leilighed, saa oc effterdi forneffnte Christen Matzøns hustru effter tingsvindis lydelse bør att staae i forneffnte stoel i Altergulffven, oc icke Jenns Tomissøns stoelstand till de qvindfolck i den halffvegaard, hand iboer, findis i den forneffnte stoelstand i Altergulffven, viste Jeg icke, att de koner i den halffvegaard Jenns Tomissøn iboer heller qvindfolck bør at haffve nogen stoelstand i forneffnte Altergulff, indtil anden forordning bliffr giort i forneffnte kircke om stoelstand oc forneffnte vinde stander vid sin mact.

1648 den 2. December. Christen Matzøn i Hilligsøe paa Her Anders Jennsøn i Hilligsøepræstegaard

hans vegne fremlagde oc lod lese it skriftteligt forseglit breff oc kundskab⁶ saa formeldendis:

Effttersom Jeg *Olluff Jenssøn*, barnefødt i Koberøe i Gietterup sogn, som oc mestendiel her sammestedt hæffr fremdragit mit leffnit nu paa 82 samfulde aar, oc hermed giør for alle vitterligt, att efftersom Jeg er loughligen steffnit till Refsherritzting der min sandhed att bekiende, hvad mig vitterligt er om den synderste gaard i Flarup, vdi hvilcken Niels Jenssøn nu boer, huor Jeg kan mindis, att de folck, som i samme gaard hæffr verit bosidendis, hæffr søgt kircken oc brugt det høyverdige Altars sacramente, huor de hæffr ladit dieris børn christne, dieris lige begraffve, dieris hustruer effter barnefødsel vdi den christne miennighed indlede, oc hellers hvis anden tienniste som sognefolck bør at anmode dieris siælsørgere om, hvem Jeg kand mindis att dette er skeedt hoss, enten hos den Guds ords tienere, som hæffr verit sognepræst till Hilligsøe oc Gietterup sogner, heller oc hoss den, som hæffr verit tiennere vdi Guds ord till Bodum, Ydbye oc Hurup sogner, Jtem hvad stoel Jeg kan mindis vdi Gietterup kircke, att de mends hustruer, som vdi forneffnte synderste gaard i Flarup hæffr boet, hæffr søgt vdi, nar de ere komne tilstede att høre Guds Ord, da efftersom Jeg for min høye alderdom oc store skrøbeligheds skyld ey er mand fore att søge till tingit, vil Jeg dog ey benecte her vdi min sandhed att vere gestendig, saa kand Jeg *Olluff Jenssøn* ret vell mindis vdi 64 aar, oc kand Jeg mindis her vdi Hilligsøe oc Gietterup sogner fire sognepræster, nemlig s. her Peder Jenssøn, s. her Anders Jacobssøn, s. her Peder Mogenssøn oc nu her Anders Jenssøn⁷, oc er det mig vdi Guds sandhed

fuld vitterlig, att vdi disse fire præsters tid haffr de mend, som haffr boet vdi den synderste gaard i Flarup, med dieris hustruer, børn oc gaardsfolck søgt Gietterup kircke som dieris rette sognekircke oc der brugt sacramentet, der ladit dieris børn christne, dieris lige begraffve, dieris barselqvinder indlede, oc hellers ingen anden prest søgt paa haanden^s om saadan tienniste, som sognefolck bør att bevisis aff dieris rette sielesørgere, vden den prest, som haffr verit kaldit till Hilligsøe oc Gietterup sogner, med mindre samme præst andre sine naboer præster haffr ombedit, att de dennem i saa moder paa hans vegne skulle betiene. Jtem er det mig oc i sandhed vitterligt, att saa lenge som Jeg kand mindis, som forberørt er, da haffr de mends hustruer, som vdi forneffnte synderste gaard i Flarup haffr boet, søgt vdi den fierde stoel fra nedersten i qvindeskamlerne vdi Gietterup kircke, vden det kunde hende sig nogen tid, att en anden dannekone her vdi sognet kunde nogen aff dennem for god kundskab⁹ oc omgengelses skyld med bevilgning vdi sin gaards stoel med sig indtage, hellers haffr de søgt den fierde stoel fra nedersten vdi qvindeskamlerne som dieris rette gaards stoel, som forberørt er, herforuden haffr ocsaa de mend, som vdi forneffnte synderste gaard i Flarup haffr boet, skattit icke med Ydbye sognemend, men med Gietterup sognemend vdi dieris kongetiende att vdgiffve. Att dette forskreffne er mig vdi sandhed vitterligt, stadfester Jeg med min signete her neden paatryckt.

Denne forskreffne vidne samtycker oc stadfester Jeg Jenns Pederssøn i alle maader, saa lenge som Jeg kand mindis, som er 56 aar, Jeg haffr boet her i

Gietterup sogn, hvilket Jeg i ligemaader bekreffter med min signete vndertryckt. I ligemaader stadfester Jeg Jenns Jenssøn i Knudsgaard vdi Koberøe forneffnte vidne vdi alle sine puncter, saa lenge Jeg kand mindis, som er 50 aar, hvilket Jeg vidner med min signete vndertryckt.

Datum Kobberøe den 1 december 1648.

¹ en Udfærdigelse, her om en Stævning. ² for henvd 21 Aar siden. ³ til hendes Tilfredshed, efter hendes Ønske. ⁴ Koret. ⁵ Maade. ⁶ Vidnesbyrd. ⁷ Peder Jensen død o. 1590, Anders Jacobsen død 1614, Peder Mogensen død o. 1645, Anders Jensen Muus død 1697. ⁸ søgt til. ⁹ Bekendtskab.

Ydby Kirke.

1697 den 8. Juli. Jens Endvoldsen i Dovergaard hafde stefnet Anders Nielsen af Sinderupgaard angaaende deris omtvistede stoelstade i Ydbye Kirke och hans rette gaards stoel. Och fremlagde nu Jens Endvoldsen et tings vinde udsted her af tinget den 17. December 1696, som iblandt andet formelder: Och fremkom vindisperoner Amor Povelsen i Dover och Endvold Hansen ibm., som bestoed med opragte fingere och æd efter loven, at i dag otte dage vare de hos Michel Glarmester i Ydbye, som formedelst hans høye alder och skrøbelighed icke kunde komme til tinget och aflegge hans vinde, och berettede hand for dem at vere udi hans 90. aar och kand mindis ofver 70 aar, och vandt hand for dem med æd och opragte fingere, at imidlertid salig Niels Christensen och salig Peder Jensen boede udi Sinderupgaard, da opkom der nogen tvist och uenighed imellum dem om

deris stoelstade i Ydbye Kircke, angaaende hvilchen af dem som skulde sidde nderst i stoelen, och det af den arsaag formedelst den yngste af fornefnte mend blev gift førend den eldste¹. Saa tog salig Endvold Pedersen, som boede i Dovergaard, salig Niels Christensen, som boede i Sinderupgaard, til sig udi hans stoel i Ydbye Kirche, hvilchen er den samme stoel, som Jens Endvoldsen i Dovergaard endnu udi staaer, och Anders Nielsen i Sinderupgaard iche at hafve nogen rettighed til at gaae udi den stoel i Ydbye Kirche, Jens Endvoldsen staaer udi, men ichun allenneste at vere en bevilling, och Sinderupgaards rette stoelstade at vere udi den stoel bedre op i Kirchen, som Holmgaards mend i gaaer.

Och nu satte Jens Endvoldsen i Rette och formeente, at Anders Nielsen af Sinderupgaard bør at søge hans rette stoelstade, som hører til hans gaard, nemblig den stoel, som Holmgaards mend i gaaer, saa vel som hand ochsaa at betahle denne processis bekostning, huor paa hand var dom begierendis. Saa blef da fornefnte Anders Nielsen af Sinderupgaard trende gange paaraabt, men hand iche til nogen gien-svar at vere mødt.

Da efter tiltale och denne sags beskaffenhed kien-dis saaledis: at saasom med tings vinde af 17. December 1696 bevises, at den første indkombst i Dovergaards stoel af Sinderupgaards mend at vere skeed med bevilling, och at deris rette stoelstade findis andensteds i Kirchen, sees iche Anders Nielsen til samme Dovergaards stoelstade kand hafve nogen rettighed, men tilfindis at søge hans egen gaards stoel, och Jens Endvoldsen at beholde hans gaards tillig-gende stoel uprejudicerlig efter lovens anden bogs

22. cap. 48. art., och Anders Nielsen at betahle til processens omkostning penge en Rixdaler.

¹ Efter Reskript af 2. Sept. 1635 havde den yngste Retten paa sin Side. Det hedder nemlig der, at i Tilfælde af Tvist skal iblandt dem, som staar i een Stol sammen, den som ældst gift er, Mand eller Kvinde, have Gangstadet, og saa fremdeles, eftersom enhver af de andre er gift til.

Slægten Toft fra Klim.

Ved C. KLITGAARD.

DER FINDES her i Landet flere Slægter af Navnet *Toft*, som ikke har nogen indbyrdes Forbindelse, og ligeledes har der paa det norske Sørland været Toft'er, som vel maa antages at stamme fra det nordlige Jylland, men som næppe henhører til Slægten fra Klim, og som muligt har haft Hjemstavn i Rær, Hansted, Sennels eller Hundborg Sogne, hvorfra der ogsaa i sin Tid dreves Handel paa Norge. *Toft* er nemlig et Stedsnavn, der betyder Hjemmarken eller den om Gaarden liggende Særjord, som var udenfor Markfællesskabet, og hvis oprindelige Størrelse var bestemmende med Hensyn til Gaardens Andel i Fællesmarken.

„Tomt ær tegs modhur“ hedder det i de svenske Landskabslove og svarer til dansk „Toft er Agers Moder“¹⁾. Toft, Tofte forekommer ogsaa hyppigt i Forbindelse som Toftegaard, Toftelund, Toftbjerg, Toftager o. s. v.

Den Slægt Toft, som her skal omtales, spredte sig fra Klim Sogn langs den vendsysselske Vestkyst, hvorfra den navnlig drev den saakaldte Skudehandel paa Sydnorge, og ligesom adskillige andre af disse Skudehandlerslægter var mange Medlemmer af Toft-

---

¹⁾ Svend Aakjær i „Nordisk Kultur“ XXX, S. 221.

slægten Selvejerbønder, hvis Efterkommere har gjort sig ret bemærket i det nordjyske Samfund baade som Godsejere og Embedsmænd og paa anden Vis.

Jeg bringer Direktionen for „*Den grevelige Hjelmstjerne-Rosencronske Stiftelse*“ min ærbødige Tak for Understøttelse til mine Arkivstudier, og ligeledes skylder jeg Kommunalærer *P. Rønn Christensen*, Charlottenlund, Arkivar *S. Nygård*, København, Dr. *P. E. Toft*, Vestervig, og Lærer *A. Skjødsholm*, Løkken, Tak for Hjælpsomhed. C. K.

I. GENERATION.

Svend Jensen boede 1607 i en Gaard i Klim, der laa under Sejlstrup Len, og som i Matriklen 1688 fik Nr. 6. Han og hans „Bolig“ nævnes i en Synsforretning af 24. Okt. 1607 angaaende sandføget Gods¹). Han døde ca. 1644 og havde 3 Børn²).

II. GENERATION.

Svend Jensens Børn.

1. *Karen Svendsdtr.*, var gift med *Christen Levigsen* i Nørrebjerre i Gøttrup Sogn, der nævnes her 1660 og døde her 1684. De havde følgende Børn:
  - a. *Søren Christensen* i Nørrebjerre 1684.
  - b. *Anne Christensdtr.*, d. ca. 1693, ugift.
  - c. *Anne Christensdtr.*, gift med *Jens Christensen* i Gammelholm i Lendrup i Malle Sogn.
  - d. *Johanne Christensdtr.*, gift med *Lars Svendsen* i Klim Odde.
2. *Anne Svendsdtr.*, d. o. 1652³), gift med *Hans Pedersen* af Klitgaard i Klim, der sidst boede i V.

¹) Indkomne Sager til Danske Kancelli 1607. Sejlstrup Lens Jordebøger 1611 f. f.

²) Skifte i Hannæs Tgb. 11. Aug. 1649.

³) Han H. Tbg. 18. Okt. 1652.

Svenstrup i Hjortdal S., og som formodentlig var gift 2 Gange. Han havde følgende 6 Børn, af hvilke det sidstnævnte formodentlig har været af hans 2. Ægteskab, da hun næppe kunde være gift med sit Søskendebarn.

- a. *Søren Hansen*, f. o. 1644 i Klim, boede i V. Svenstrup i Hjortdal S.
  - b. *Svend Hansen*, f. 1644 i Klim, begr. Hjortdal 4. Jan. 1702, boede 1695 og 1697 i V. Svenstrup, var ugift.
  - c. *Peder Hansen*, f. 16 . . .
  - d. *Johanne Hansdtr.*, f. 16 . . .
  - e. *Anne Hansdtr.*, f. 16 . . .
  - f. *Dorte Hansdtr.*, f. 16 . . ., se nedenfor under 3 b, gift med *Svend Jensen* i Klim o. 1700.
3. *Jens Svendsen*, overtog 1640 Faderens Fæstegaard i Klim⁴⁾, levede 1650, men var vist død før 1672⁵⁾. Var gift med *Margrete Christensdtr.* og havde 8 Børn (a—h).
- a. *Christen Jensen*, boede 1684 og 1700 i Fædrenegaard i Klim og gav 6 Marts 1700⁶⁾ paa egne og sine Brødre *Peders* og *Anders'* Vegne Broderen *Svends* Enke Afkald for Arv 70 Rdl. efter hendes Mand. Gift med *N. N. Pedersdtr.*, D. af Selvejer *Peder Nielsen* i Klim. *Christen Jensen* var antagelig Fader til følgende 7 Børn:
    - (1) *Christen Christensen Klim*, f. 1701, d. 1776, Selvejer⁷⁾ og Skudehandler i V. Thorup og 1744 „af Formue“. Gift o. 1742 med *Dortea Kirstine Obel*, f. o. 1718, d. 1782, D. af Sognepræst *Ole Obel* i Øsløs og *Sofie Hansdtr. Tanche*. Børn⁸⁾:

4) Sejlstrup Lens Jordebog.

5) Mandtal til Familie- og Folkeskat.

6) Han H. Tgb.

7) Aalborghus m. fl. A. Skifter Nr. 584 og 748.

8) Foruden 2 Sønner af Navn *Peder*, der døde 1756 og 1758.

- (a) *Ole Christensen Klim*, f. o. 1743, druknet i Havet 1769, begr. 27. Juni i V. Thorup, 25 Aar gl. Han tituleres i Kbg. Sr., og „hans Død blev beklaget af mange i Egnen“.
- (b) *Christen Christensen Klim*, f. o. 1744, var 1782 Købmand i Løgstør.
- (c) *Niels Christensen Klim*, f. o. 1751, d. 1820, fik Hjemmet efter Faderen. Var Skudehandler, gift med *Anne Christensdatter Krog*, f. 1755, d. 18 . . . 3 S. 2 D.
- (d) *Svend Christensen Klim*, født 1759, død 18 . . .⁹⁾, var Skudehandler ved Torup Strand, ejede 1801 en Skude og V. Torup Kirke, var Medejer af Briggen „Christian og Elisabet“ af Slettestrand, som 10. Marts 1809 blev kapret af Englænderne, da den var paa Rejse til Norge, ført af Poul Andersen Bisgaard fra Øsløs — senere Kaperfører i Løkken og Skudehandler i Lønstrup. Briggen blev ført til Gøteborg, hvorfra Mandskabet hjemsendtes, medens Skibet blev solgt til Arendal.
- (Se VI. Generation 3 (8)). Gift med *Anne Margrete Toft*, f. 1774, d. 1803, D. af Peder Jensen Toft og Sidsel Andersdtr.
- (e) *Sofie Marie Christensdtr. Klim*, f. 1744, d. 16. Aug. 1776¹⁰⁾), gift med Selvejer *Chr. Christensen Torup* i Amtoft i Arup S., men 1782 i Ø. Klitgaard i Klim S., S. af Christen Christensen Torup i V. Torup og Mette Christensdtr., f. o. 1710, „hæderligen begravet“ 1777, 67 Aar. 3 Børn, af hvilke Sønnen *Christen Amtoft*, født 1776, var Skipper hos Farbroderen Niels i V. Torup 1801.

⁹⁾ Ses ikke begr. i V. Torup.

¹⁰⁾ Aalborghus m. fl. A. Skifter Nr. 585.

- (2) *Jens Christensen Klim* boede i 1719 i Arendal, da hans Søn *Christen* 17. Dec. blev begravet der.
- (3) *Niels Christensen Klim*, død før 1756, Selvejer i Klim og Ejer af en Del Bondegods i Haverslev Sogn. I hans og Hustrus Bo var en stor Del Sølvtoj, og Boet viste et Overskud af 1585 Rdl.¹¹⁾. Han anføres i Mandtal til Ekstraskat 1744 som værende af Formue. Gift før 1745 med *Helle Svendsdtr. Bondrup*, f. 16. . . ., d. Klim 6. Sept. 1760, D. af Svend Nielsen (Kiib) i Bonderup i Haverslev Sogn og Anne Jensdtr. (Slægten Bondrups Ascendenter). Ingen Børn.
- (4) *Kirsten Christensdtr. Klim* levede 1760, gift med *Frands Christensen*, død 1753, Selvejer i Klim.¹²⁾. 3 Børn.
- (5) *Anne Christensdtr. Klim*, levede 1760, gift med *Jakob Jensen Brus* i Klim.
- (6) *Anne Christensdtr. Klim*, d. før 1760, gift med *Peder Lauridsen*, Selvejer i Vust.
- (7) *Anne Christensdtr. Klim*, d. før 1760 uden Livsarvinger.
- b. *Svend Jensen*, d. o. 1700, boede i Klim, gift med *Dorte Hansdtr.* (se ovenfor 2 f.). Ingen Børn.
- c. *Jens Jensen*, boede 1662 og 1684 i Klim. Gift med *Anne Svendsdtr.*, Enke efter *Peder Pedersen* i Klim¹³⁾. Børn: *Peder Jensen* og *Margrete Jensdtr.*, f. o. 1669.
- d. *Anders Jensen*, Opholdssted ubekendt, da hans Broder *Christen* 6. Marts 1700 gav Arveafkald paa hans Vegne¹⁴⁾.
- e. *Maren Jensdtr.*, var gift med *Christen Sonne- sen* i Klim Odde, der 6. Marts 1700 gav Afkald for Arv efter hendes Broder *Svend*.

---

¹¹⁾ a. St. Nr. 296.

¹²⁾ Aalborghus Skifteprotokol 1751—56, Bl. 1106.

¹³⁾ Han H. Tgb. 6. Okt. 1684.

¹⁴⁾ a. St. 6. Marts 1700.

- f. *Johanne Jensdtr.*, nærmere ubekendt.
- g. *Laurs Jensen*, boede paa Toften i Klim, se III. Generation 1.
- h. *Peder Jensen*, boede paa Toften i Klim, se III. Generation 2.

III. GENERATION 1 (1—2).

Jens Svendsens og Margrete Christensdtr.s Børn.
(Se Side 203).

1. *Laurs Jensen*, boede o. 1680 paa Toften (Toftegaard) i Klim, der ejedes af Slægten Kiib fra Klim Nørgaard, som var Skudehandlere i Klim. Efter denne Gaard tog Laurs Jensen ligesom sin Broder Peder Navnet *Toft*. Han er antagelig den Laurs Jensen i Klim, som 1731 betalte 1½ Rdl. i Brandstyr til Kbh. i H. t. Forordn. 21. Dec. 1728¹⁵⁾, og i hvert Fald levede han 1724. Han var gift med *Karen Laursdtr.*¹⁶⁾, med hvem han havde 5 Børn.

Børn se IV. Generation 1 (1—5).

2. *Peder Jensen*, f. 164*, d. 1715—20. Boede 1668 og 1672 paa Gaarden Toften i Klim, efter hvilken han tog Navnet *Toft* til Adskillelse fra en samtidig Peder Jensen i Klim. Han flyttede derefter til Torup Holme i V. Torup Sogn, hvor han drev Skudehandel fra Torup Strand, og 13. og 20. Juli 1695 havde han Proces med Niels Poulsen i Torup Holme angaaende Varer paa Skib fra Norge¹⁷⁾. 1692 solgte han en Del Bøndergods i Vesløs

¹⁵⁾ Mandtal til Brandstyret, Rigsarkivet.

¹⁶⁾ Mandtal til Kop- og Kvægskat 1682.

¹⁷⁾ Han H. Tgb.

Sogn¹⁸⁾. 1700 købte han af sin Hustrus Stiffader Just Jakobsen Wolf¹⁹⁾ paa Molland ved Grimstad Gaarden i Torup Holme, men overdrog den dog atter s. A. til Just Wolf²⁰⁾, hyorefter han 1715 paany fik Skøde paa den af sin Hustrus Søstermand, Raadmand i Kristiansand Jens Christensen Rodsted, gift med Helvig Friis²¹⁾. 1704 pantsatte Jørgen Pallesen paa Skarregaard i Sejerslev Sogn paa Mors for 300 Rdl. til ham en Bønde-gaard i Torup Holme²²⁾, hvilken Peder Toft ejede 1710²³⁾. Han blev gift antagelig o. 1675 (før 1682) med *Inger Jakobsdtr. Friis*, f. 165*, d. efter 1708, Datter af Adelsmanden *Jakob Henriksen Friis* til Molland og *Dorte Christensdtr Torup*, f. 1631, d. Molland 1708²⁴⁾. Dorte Torup var sandsynligvis af Selvejerbondeslægt fra V. Torup Sogn, thi hendes 2. Mand (gift 1661) Just Jakobsen Wolf stod 1682 som Ejer af flere Gaarde her, af hvilke en beboedes af *Steen Iversen*²⁵⁾, gift med *Maren Jakobsdtr. Friis*.

Børn se IV. Generation 2 (1—2).

---

¹⁸⁾ Viborg Landstings S. og Pb. 1692. Bl. 334.

¹⁹⁾ Borger i Kristiansand og Søn af Gæstgiver i Lillesand Jakob Justesen Wolf og Agnete Larsdtr. Nørholm. Just Wolf, der var født 1634, døde paa Molland 1711.

²⁰⁾ Viborg Landst. S. og Pb. 1700, Bl. 70 og 258.

²¹⁾ a. St. 1715. Bl. 328.

²²⁾ a. St. 1704. Bl. 387b.

²³⁾ Mandtal til Ekstraskatten.

²⁴⁾ Danmarks Adels Aarbog 1886. S. 151.

²⁵⁾ *Steen Iversen* var 1673 Foged paa Vraa (Gl.), hvor ogsaa hans Søster *Sofie Helvig Iversdtr.* var 1673 til 1678, da hun blev gift med Præsten *Claus Mortensen Kjærulff* i Flade-Gærum. *Steen Iversen* døde ca. 1695 som Forpagter paa Aas i Taars Sogn, og hans Enke, der døde ca. 1700, blev gift 1696 med den efterfølgende Forpagter *Anders Christensen*.

IV. GENERATION 1 (1—5).

Laur Jensen Tofte og Karen Laursdatters Børn.
(Se Side 206).

1. *Jens Laursen Toft*, boede i Klim 1716 og 1735. Udstedte 1735 Pantebrev til sin Farbroders Søn Jens Pedersen Toft i Torup²⁶⁾. Betalte 1731 1 Rdl. i Brandstyr til Kbh.
Gift med *Kirsten Jensdtr.* (1731). Børn kendes ikke.

2. ?*Anders Laursen Toft*, boede i Sandviken paa Hisø i Øjestad Sogn (ved Indsejlingen til Arendal) og var antagelig Skipper. Gift Øjestad 29. Nov. 1714 med *Anne Christensdtr.*, D. af *Christen Thomsen* paa Guldsmengden og *Anne Løversdtr.*²⁷⁾.

3. *Christen Laursen Toft*, boede 1703 i Klim Odde i en Gaard, der tilhørte Herredsfoged Chr. Lassen paa Aggersborggaard, og gav da 10. Febr. paa Herredstinget Afkald for sin Hustrus Arv til hendes Broder Anders Svendsen i Faarbæk i Klim. Boede endnu 1739 i Klim Odde. Gift med *Anne Svendsdtr.*, D. af *Svend Pedersen* i Faarbæk i Klim og *Maren Andersdtr.*

Børn kendes ikke, men en Søn var muligt *Svend Toft* i Klim, der 1731 gav 4 Mark i Brandstyr til Kbh. Han boede 1739 i Klim Odde og var Parthaver i Skuden „Fortuna“.

4. *Niels Laursen Toft*, boede i V. Mølle i Gøttrup Sogn 1723, død der, begr. 1. Nov. 1758²⁸⁾. Betalte 1731 1 Rdl. i Brandstyr til Kbh.

²⁶⁾ Viborg Landst. S. og Pb. 1735, Bl. 537b.

²⁷⁾ D. af Skipper Løver Joensen og Bodil Steffensdtr. i Vestre Sandviken.

²⁸⁾ Skifte Ullerupgaard Bl. 183b.

Gift med *Margrete Pedersdtr. Torup*²⁹⁾, med hvem han havde 11 Børn.

Børn se V. Generation 1 (1—11).

5. *Peder Laursen Toft*, f. Klim o. 1687, d. Ullerupgaard i Sennels Sogn 16. Nov. 1774, 87 Aar gl. Var 1719 og 1731 Skudehandler ved Slettestrand i Hjortdal Sogn og betalte 1731 2 Rdl. til Kbh.s Brandstyr. Hans Skude forliste 1741, ved hvilken Lejlighed „ærlige og ædle unge Person“ Niels Jensen af Slettegaard omkom paa Hjemrejse fra Norge, 17 Aar 12 Uger gammel; Liget drev i Land efter 8 Ugers Forløb og blev begravet i Hjortdal 5. Juli. Skuden førtes af Peder Tofts Søn Laurs, der tillige med flere Folk blev reddet.³⁰⁾

1742 angiver Herredsfogeden i Han Herred, at Peder Larsen Toft i Slettestrand ejer Skuden „Haabet“, 4 Læster (ca. 8 Reg. Tons), som han i Foraaret 1741 havde købt af Skudehandler Jens Svendsen Bondrup i Blokhus, efter at hans Skude „Fortuna“ samme Foraar var forlist i en stor Storm³¹⁾. 1744 angives Peder Toft i Hjortdal, Husmand, at være Medejer af en norsk Sandskude og at være af Formue³²⁾. Senere — vist 1756 — flyttede han til Lienggaard i Lerup Sogn, som hans Søn Lars da ejede, og ca. 1763, da Sønnen solgte

²⁹⁾ Hun var Søster til *Maren Pedersdtr. Torup*, død 1752, 54 Aar, gift med Købmand *Lars Christensen Westergaard* i Løgstør, født i Klim o. 1696. d. 1762, af hvis Sønner *Christian, Lars* og *Jens* blev kendte Købmænd i Drammen, Arendal og Frederikshald.

³⁰⁾ Hjortdal Kbg. og Han H. Tbg. 7. Okt. 1741 og 17. Feb. 1742.

³¹⁾ Akter vedrørende Skudehandelen (Rigsarkivet).

³²⁾ Mandtil til Ekstraskat 1744 (Rigsarkivet).

denne Gaard, flyttede han til Sønnen paa Ullerupgaard, hvor han døde og kun efterlod sig ringe Formue.

Han blev gift o. 1715 med *Maren Nielsdtr. Høeg*, f. o. 1694, d. paa Ullerupgaard 7. Juli 1773, 79 Aar gl.³³). Hun var antagelig af Slægten Høeg fra Klim³⁴), men hendes Søskende boede i Norge, og hun var muligt selv fra Kristiansand.

Børn se V. Generation 2 (1—7).

IV. GENERATION 2 (1—2).

Peder Jensen Tofts og Inger Jakobsdtr. Friis' Børn.
(Se Side 207).

1. *Jakob Pedersen Toft*, f. o. 1675?, d. før 1756, boede i Torup Holme og var 1744 Værge for sin Broder Jens 2 Børn³⁵). Gift med ?

Børn se V. Generation 3 (1—3).

2. *Jens Pedersen Toft*, f. o. 1676, d. 4. Jan. 1737 i V. Torup. Købte o. 1720 sin iboende Gaard i Klim af Ryttergodset og var da Ungkarl³⁶). 1726 udstedte Niels Andersen Kiib i Klim Pantebrev til ham paa 300 Rdl.³⁷) og 1729 Pantebrev til ham fra samme paa 200 Rdl.³⁸), 1735 Pantebrev til

³³) Skifte Ørum Amt 1773, Bl. 521b.

³⁴) Hun var Søskendebarn til „Sejlingskarl“ *Niels Laursen Hjørring* fra Norge, f. o. 1692, d. 16. Marts, begr. med Prædiken i Hjørring St. Katrine under Taarnet 23. Marts 1719, som var kommet syg til Hjørring, og hendes Søsken var Gertrud, Johanne og Halvsøster Anne Pedersdtr., alle i Norge, samt en „Svoger“ Rasmus Nielsen i Kristiansand (Hjørring Tbg. 10. Aug. 1723).

³⁵) Mandtal til Ekstraskat.

³⁶) Aalborghus m, fl. A. Ekstraskatteregnskab. 1720.

³⁷) Viborg Landstings S. og Pb. 1726, Bl. 464.

³⁸) a. St. 1729, Bl. 373.

ham fra Jens Laursen Toft i Klim paa 200 Rdl³⁹). 1731 betalte han 25 Rdl. til Kbh.s Brandstyr, og han boede da i V. Torup, hvor han efterhaanden blev Ejer af 5 Gaarde og 10 Huse, Torup Mølle og Kirken der, og hans Bo, i hvilket der var mange Obligationer og meget Sølvtoj: Kander, Pokaler, Bægre, bl. a. en Sølvkande med hans Forældres Initialer P. J. T. - I.J.D., udviste et Overskud paa 7500 Rdl.⁴⁰).

I V. Torup Kirke er der et Pulpitur med 11 Billedfelter, der viser Frederik d. 4.s Navnetræk og 10 bibelske Scener. Paa det nederste Rammetræ staar:

„Anno 1729 hauser Ærlig og Welagte Jens Pedersen Toft her i Thorup med sin Elskelige Hustru Charlotte Amalia Bast til Guds Ære, Kirckens Ziir og Prydelse ladet paa egen bekostning Altertaflen, dette Choer med meere Renovere og Stafere. Kircken tillige Udvendig samme tiid Reparere“.

Antagelig er Ægteparret begravet i Kirken; men der er ikke nu Gravsten eller Epitafier over det.

Gift o. 1720 med *Charlotte Amalie Bast*, f. Arendal 1692, d. V. Torup 1773, begr. 13. Marts, D. af Toldvisiterer *Frederik Bast* og *Anne Margrete Rhode*⁴¹). Charlotte Amalie Bast blev gift 2. Gang 1738 med *Lars Christian Lassen*, f. o.

³⁹) a. St. 1735, Bl. 537b.

⁴⁰) Aalborghus m. fl. A. Skifter 4. Feb. og 2. Dec. 1737.

⁴¹) Anne Margrete Rhode, død Arendal 1696, var Søster til den rige Amtsforvalter i Kbh. Jokum Fred. Rhode, d. 1722, og hendes Børn arvede betydelige Midler efter ham. (Personalh. Tidsskr. 11, II, 117 f.)

1710, d. 10. Marts 1787, begr. i V. Torup Kirke, Søn af Herredsfoged Christian Lassen paa Aggersborggaard og Anne Albrektsdatter Manstrup.

Jens Pedersen Toft og Charlotte Amalie Bast havde kun 2 Børn, der blev voksne.

Børn se V. Generation 4 (1—2).

V. GENERATION 1 (1—11).

Niels Laursen Tofts og Margrete Pedersdtr Torups Børn.

(Se Side 209).

1. *Else*, f. 1725, d. før 1758 uden Livsarvinger.
2. *Laurits*, f. 1729, d. s. A.
3. *Laurids Nielsen Toft*, dbt. 1. Jan. 1729, d. før 1769⁴²⁾, gift 1° Gøttrup 22. Sept. 1757 med *Karen Pedersdtr.* paa Heden, f. o. 1731, begr. 3. Febr. 1760, 29 Aar, gift 2° 3. Okt. 1764 med *Karen Mortensdtr.*, f. o. 1717, begr. 24. Juli 1768, 51 Aar.
4. *Peder Nielsen Toft*, f. Dec. 1728, begr. Jan. 1729, 1 M. gl. Er ikke indført som døbt.
5. *Karen*, f. 1731, d. 1732.
6. *Karen*, f. 1733, levede 1758.
7. *Marie*, f. 1736, levede 1758.
8. *Peder Nielsen Toft*, f. 1739, levede 1758.
9. *Anders Nielsen Toft*, f. 1741, levede 1758.
10. *Niels Nielsen Toft*, f. 1743, levede 1758.
11. *Jørgen Nielsen Toft*, f. 1746, levede 1758.

Videre om disse Børn er ikke fundet i Gøttrup Kgb. eller Ullerupgaards Skifteprotokol.

---

⁴²⁾ Ses ikke begr. i Gøttrup.

V. GENERATION 2 (1—7).

*Peder Laursen Tofts og Maren Nielsdatter**Høegs Børn.*

(Se Side 210).

1. *Niels Pedersen Toft*, angives født Slettestrand 1716, men ses ikke døbt i Hjortdal. Fremviste ved sin Trolovelse i Arendal 4. Jan. 1740 sin Sognepræst (i Hjortdal) Hr. Jørgen Lunds „berømmelige Skudsmaal“⁴³), begr. Arendal 27. Jan. 1741, antagelig Skipper. Gift Arendal 18. Jan. 1740 med *Anne Osmundsdr.*, Enke efter Søren Christensen Samsing, f. Fjære (ved Grimstad) 1701, d. 1742. Niels Toft og Hustru ejede nogle Huse paa Arendal Strand paa Gaarden Langesevs Grund⁴⁴). Ægteparret havde en Søn *Søren Nielsen Toft*, f. 1740, der saa vidt man vidste var død før Farmoderen 1773⁴⁵).
2. *Laurs Pedersen Toft*, f. 17. Dec. 1718, dbt. Hjortdal 25. Jan. 1719, død Ullerupgaard 2. Juni 1773. Var 1741 Skipper for Faderen i Slettestrand og forliste Skibet „Fortuna“ i Foraaret paa Rejse fra Norge. Var 1744 og 1748 Ridefoged paa Nørtorp i Rær Sogn, købte ved Skøde af 2. April 1750 Lienggaard i Lerup Sogn af Svend Pedersen Lassen (Roed)⁴⁶) for 700 Rdl., men solgte den igen 29. Juni 1763 til Jakob Jespersen af Vester Mølle⁴⁷). Købte 1749 Sønder Ullerupgaard i Sennels Sogn af den senere Kommerceraad Lars An-

⁴³) Arendal Kbg.⁴⁴) Arendal Pantebog Nr. 2, 11. Marts 1743.⁴⁵) Ørum Amts Skiftepr. 1773, Bl. 521 b.⁴⁶) Søn af Selvejer *Peder Lassen Roed* og *Maren Svendsdr.* *Bondrup* i Tanderupgaard i Bejstrup Sogn.⁴⁷) Han H. Pantebog Bl. 102 og 182.

dersen Hviid og 1756 Nr. Ullerupgaard for 14.498 Rdl. af Justitsraad Jørgen Thomsens Fallitbo, hvorefter han atter sammenlagde Gaardene til een, efter at denne gamle Herregaard var blevet delt 1688; den havde 64 Tdr. Hk., Hovedgaards Takst, 58 Tdr. Hk. Tiender og godt 400 Tdr. Hk. Fæstegods. Gift 31. Okt. 1749 i Vigsø med *Karen Hesseldal*, f. Vigsø 13. Sept. 1714, dbt. 28. Okt., d. Ullerupgaard 4. Juli 1774, D. af Skudehandler *Niels Christensen Baun* i Hesseldal og *Maren Bertelsdatter*. Karen Hesseldal blev 1737 gift med Sr. *Jørgen Edwardsen*, f. 1700, begr. Vigsø 8. Aug. 1747, Selvejer og Skudehandler? i Vigsø⁴⁸). Med Jørgen Edwardsen havde Karen Hesseldal 4 Børn⁴⁹), og af hans første Ægteskab var der 2 Børn, saa hun var Moder for 6 Børn, da Toft ægtede hende; men hun var utvivlsomt formuende. Laurs Toft og Hustru gav Lysekrone til Sennels Kirke, som de ejede, og Karen Hesseldal gav som Enke 1774 Halvdelen af Sognets Konge-Korn-tiende til Sennels Sogns Fattige.

I Sennels Kirke er der Mindetavle over Laurs Toft og Hustru med følgende Tekst:

„Esaias 26. Capt. 19. V.: „Dine Døde skal leve, tillige med min døde Krop skal de opstaa“. Her-

---

⁴⁸) Han var Søn af Degn *Edvard Olsen Ulstrup*, f. 1674, d. 1758 i Rær, og *Karen Bendixdtr. Hørtvigsen*, f. 1661, d. 1729 (adelig), af Klim Oddegaard, og Jürgen Edwardsen havde tidligere været gift med *Kirsten Iversdtr.*, der døde 1736 uforløst.

⁴⁹) *Kirsten*, f. 1740, *Peder*, f. 1744, senere Ejer af Tandrupgaard i Ty, *Maren Kirstine*, f. 1746, d. 1788, gift med *Claus Gottlob Kjærulf* til Faddersbøl og Nørhaa, *Jørgen*, f. 1748. Blandt Fadderne 1746 og 1748 Skipper og Borger i Kristiansand *Peder Jørgensen* (Hjarde-maal), Borgerskab 21. Dec. 1745.

under giemes det, der kunde giemes, men af de efterlevende aldrig bør forglemmes, af den i Livet velædle Hr. Lars Thoft, Eyere af Ullerupgaard, født ved Slette Strand i Hjortdals Sogn d. 19. Dec. Anno 1718, Død paa Ullerupgaard d. 2. Junij Anno 1773. — En Mand, der fremfor mange havde meget af Naturens, Lykkens og Naadens Gaver, dem han meget vel anvendte til Guds Ære, til Næstens Nytte, til Sit og Sines Beste.

Med hannem hviler og herunder hans elskværdige Hustru, velædle Madame *Karen Hesseldal*, fød udi Hesseldal i Wixø Sogn d. 13. Sept. Anno 1715 (5: 1714), død paa Ullerupgaard d. 4. Julii 1774. Der af hendes første Ægteskab med salig Sr. *Jørgen Edvartsen* tilbragte ham 6 Børn, 3 Sønner og 3 Døtre, af hvilke 2 Sønner og 2 Døtre ere døde, og ved hendes andet Ægteskab med denne sin anden kiere Mand blev af Gud velsignet med tvende Sønner, af hvilke den ene og ældste, *Peter Georgius*, døde i sit Alders 14. Aar, med dennem her hviler; en Hustru, der i Dyd, Fromhed og Huslighed var et stort Exempel for hendes Kiøn. Thi hendes Prydelse var Hjertets skjulte Menniske i en sagtom og stille Aands uforkrænkelige Væsen, som er meget kostelig for Gud. 1. Peter, 3. Cap. 4 V. (Derefter et Vers). Forfærdiget 1770⁵⁰).

Ved *Karen Hesseldals* Død kom Ullerupgaard til deres eneste efterlevende Søn.

Børn, se VI. Generation 1 (1—2).

3. *Johanne Pedersdtr. Toft*, f. Slettestrand 9. Maj 1721⁵¹), begr. Vigsø 27. Marts 1801, „95 Aar gl.“, hvor hun levede som Indsidderske paa Hesseldal. Gift med Sr. *Lars Larsen Bleeg*, f. o. 1721, d.

⁵⁰) Tidsangivelserne er paamalet efter det øvrige.

⁵¹) Bl. Fadderne *Christen (Laursen) Toft* i Klim (Side 208).

Nørresundby 1797, 76 Aar gl. Boede 1750—63 paa sin Hustrus Broders Gaard Liengaard i Lerup Sogn, 1773 i Vadum og var senere Konsumtionsbetjent i Nørresundby⁵²). Ægteparret havde følgende 4 Børn:

- a. *Anne Margrete Bleeg*, f. o. 1755, blev gift med den yngre *Niels Christensen Baun* i Hesseldal.
  - b. *Peder Bleeg*, var 1797 Tjener i Kbh.
  - c. *Mette Marie Bleeg*, var 1797 Husholderske paa Refsnæs i Komdrup Sogn.
  - d. *Rosaline Bleeg*, var 1797 gift med *Sigvard Rasch*, Kromand i Nørresnede, senere Forvalter paa Hastrup ved Silkeborg.
4. *Jens Pedersen Toft*, født Slettestrand d. 16. Juli 1723⁵³), begr. 8. Feb. 1725.
  5. *Marie Pedersdtr. Toft*, f. Slettestrand, dbt. Hjortdal 5. Dec. 1725⁵⁴), død o. 1765. Var antagelig gift med en *Lars Sundby i Kristiansand* og var Moder til *Birgitte Sundby*, der 1773 var gift i Kristiansand, samt til *Anne Margrete Larsdtr.* og *Anders Larsen Toft*, f. o. 1757, der som fader- og moderløse Børn blev opdraget 6—8 Aar hos Bedsteforældrene paa Ullerupgaard, men 1773 rejse til Kristiansand⁵⁵).
  6. *Anne Margrete Pedersdtr. Toft*, dbt. Hjortdal 9. Juni 1728, begr. sst. 3. Jan. 1732.
  7. *Jens Pedersen Toft*, dbt. Hjortdal 3. Juni 1731, begr. sst. 3. Jan. 1732.

---

⁵²) Thisted Amts Aarbog 1923, S. 436, Chr. Petresch-Christensen: Nørresundbys Historie II, S. 110.

⁵³) Blandt Fadderne *Jens (Laurson) Toft* i Klim og *Niels (Laurson) Toft* i V. Mølle.

⁵⁴) Blandt Fadderne *Christen (Laurson) Toft* og *Hustru Anne Svendsdtr.* i Klim Odde, *Jens (Laurson) Toft* og *Hustru Kirsten Jensdtr.* i Klim, *Niels (Laurson) Toft* og *Hustru Margrete Pedersdtr.* i V. Mølle.

⁵⁵) Skiftet efter Mormoderen, se foran S. 210.

V. GENERATION 3 (1—3).

Jakob Pedersen Tofts og N. N.s Børn.

(Se Side 210).

1. *Peder Jakobsen Toft*, født o. 1709, død 14. Maj 1756⁵⁶), Selvejer i Torup Holme og 1744 „af Formue“⁵⁷). Gift med *Karen Christensdtr. Torup*, f. o. 1706, d. 1772⁵⁸).

Børn se VI. Generation 2 (1—4).

2. *Jens Jakobsen Toft*, boede Dybdal, antagelig i Kaastrup Sogn og blev 1757 Kurator for Broderens Sønner⁵⁹).
3. *Karen Jakobsdtr. Toft*, levede 1765 som Enke efter Selvejer *Jens Steffensen Haugaard* i Øsløs, død 1765. Ingen Børn.

V. GENERATION 4 (1—2).

Jens Pedersen Tofts og Charlotte Amalie Basts Børn.

(Se Side 211).

1. *Dorte Margrete Toft*, f. 1722, d. V. Torup 1766, ugift.
2. *Peder Jensen Toft*, f. o. 1730, d. V. Torup 31. Maj 1786⁶⁰). Blev 1750 Student privat fra Ribe, 20 Aar gl., men opgav Studierne og blev Ejer af Forældrenes Gaard i V. Torup. Gift (kgf. Bevill. u. Tr. og L.) 27. Aug. 1762 i V. Torup med *Sidsel Andersdtr.*, f. o. 1738, begr. 4. Jan. 1799 i V. Torup. I Følge Folketællingen 1787 holdt hun paa Gaarden 3 Karle og 2 Piger.

Børn se VI. Generation 3 (1—12).

---

⁵⁶) Aalborghus m. fl. A. Skifter Nr. 233.

⁵⁷) Mandtal til Ekstraskat.

⁵⁸) Søster til *Christen Christensen Torup*, Selvejer i V. Torup og 1744 „af Formue“.

⁵⁹) Aalborghus Skiftepr. 1757, Bl. 2.

⁶⁰) Skifte Aalborghus m. fl. A. 30. Juni 1786.

VI. GENERATION 1 (1—2).

Laurs Pedersen Tofts og Karen Hesseldals Børn.

(Se Side 213).

1. *Peter Georg Nicolaj Toft*, dbt. Sennels 30. Aug. 1750, d. 12. Nov. 1763.

Nicolai Toft.

Barbara Agnete Brorson.

2. *Nicolai Toft*, dbt. Sennels 2. Juli 1752, d. paa Momtoft i Sennels 25. Febr., begr. 18. Marts 1803⁶¹⁾). Ejer af Ullerupgaard 1774 til 1802 og derefter af Momtoft. Udvidede meget Ullerupgaards Gods, saa han efter 1801 at have solgt en stor Del Fæstegods 1802 kunde sælge den med 66 Tdr. Hk. Hovedgaardstakst, 108 Tdr. Hk. Tiender og 452 Tdr. Fæstegods. Prisen for Gaard og Gods var 110,000 Rdl. kurant⁶²⁾, og Køberen var Ju-

⁶¹⁾ Jfr. Lengnicks Stamtavle, hvor han fejlagtigt er kaldt *Lars Toft*.

⁶²⁾ à ca. 3 Kr. 20 Øre.

stitsraad Poul Marcussen til Krastrup. Var Kancelliraad. Fotografiske Gengivelser af Malerier af Toft og Hustru findes hos forskellige af Efter-slægten; men det vides ikke, hvor Malerierne er. Gift 1° 14. Okt. 1774 i Sennels med *Barbara Agnete (Nicolette?)*⁶³⁾ Brorson, dbt. 22. Nov. 1752 i Hillerslev, d. 13. Maj 1792 paa Ullerupgaard, begr. 2. Juni i Sennels Kirke, D. af Sognepræst *Oluf Adolph Nicolaisen Brorson* og *Mette Marie Winding*.

Gift 2° 27. Juli 1797 i Bedsted efter Bevilling u. Trolovelse og Lysning med *Karen Hesseldahl Jørgensen*, dbt. 11. Aug. 1776, d. 21. Jan. 1821, D. af Proprietær Peder Jørgensen til Tanderupgaard i Bedsted Sogn⁶⁴⁾. Dette Ægteskab blev opløst, og Karen Jørgensen ægtede derefter 23. Nov. 1804 Stiftsfysikus i *Aalborg Jens Koefoed*, f. 1766, d. 1821, med hvem hun havde 3 Børn.

Børn se VII. Generation 1 (1—10).

VI. GENERATION 2 (1—4).

Peder Jakobsen Tofts og Karen Christensdtr.s Børn.
(Se Side 217).

1. *Laur's Pedersen Toft*, f. o. 1732, d. . . . ., boede i Torup Ullerup og var Fæster under Restrup, men synes at have forladt Sognet 1772—73. Gift 1° V. Torup 1757 med *Maren Jensdtr.*, begr. 1. Juli 1770⁶⁵⁾, gift 2° 1772 V. Torup med *Margrete*

⁶³⁾ Kaldes saaledes i Richters „Dødsfald“, men er ikke døbt med dette Navn.

⁶⁴⁾ Halvbroder til Nicolai Toft og Søn af Jørgen Edvardson i Vigsø.

⁶⁵⁾ Skifte Restrup 25. Juli 1770.

Sørensdtr., f. 17 . . . , d. . . . Af deres 8 Børn døde de 5 spæde.

Børn se VII. Generation 2 (1—3).

2. *Niels Pedersen Toft*, f. o. 1735, d. . . . , var 1757 Fadder hos Broderen Laurs, nærmere ubekendt.
3. *Kirsten Pedersdtr. Toft*, f. o. 1739, d. . . . , var 1757 Fadder hos Broderen Laurs, nærmere ubekendt.
4. *Maren Pedersdtr. Toft*, f. o. 1743, levede 1757.

VI. GENERATION 3 (1—12).

Peder Jensen Toft og Sidsel Andersdtr.s Børn.

(Se Side 217).

1. *Jens Pedersen Toft*, f. 1764, d. 1764.
2. *Jens Pedersen Toft*, f. 1765, d. 1765.
3. *Charlotte Amalie Toft*, dbt. 1. Jan. 1766, d. 5. Okt. 1785 i Barselseng, gift V. Torup 21. Okt. 1784 med Fisker *Jens Thomsen Sand* i Torup Strand, f. o. 1750, d. 1825, S. af *Thomas Jensen Sand* i TorupStrand⁶⁶⁾ og *Maren Jonsdtr. Krog*. *Jens Thomsen Sand* blev gift 2° med *Sofie Henneberg*, f. o. 1765, d. 1813, D. af Herredsskriver i Han Herred *Frederik Henneberg* og *Petronelle Oeder* i Klim Odde og senere i Torup Strandgaard.
4. *Dorte Margrete Toft*, dbt. 28. Juni 1767, d. 22. Jan. 1789, gift V. Torup 25. Nov. 1785 med *Niels Jensen Møller*, f. 17. . . . , d. Nov. 1788, Selvejer i V. Torup⁶⁷⁾. Hans Enkes Lavværgе var *Peder Høeg* i Klim Odde. (1 Søn *Niels Møller*, f. 1788).

⁶⁶⁾ F. ca. 1705, d. 1775. Skifte Aalborghus m. fl. 1782 Nr. 773. *Maren Krog*, f. 0. 1708, d. 1789, var D. af *Joen Pedersen Krog* „af Norge“, der 1714 bosatte sig som Skudehandler ved Torup Strand og byggede Hus paa 3. Rytteriregiments Grund (Regimentsregnskaberne).

⁶⁷⁾ Skifte Aalborghus Amt 12. Dec. 1788 Nr. 1024. Han var Broder til *Jens Møller* i Vigsø.

5. *Helle (Helene) Kirstine Toft*, dbt. 11. Marts 1770, d. 24. Aug. 1818 i Løgstør. Var hjemme 1787, gift Arendal 13. Jan. 1791 med *Christen Olesen Krog*, f. 1750 i Vigsø, d. 13. Maj 1812 i Løgstør, S. af *Ole Pedersen Krog* i Vigsø (f. o. 1704, d. 1789) og *Karen Sørensdtr. Korsø* (f. o. 1706, d. 1765). Christen Krog var først Skipper og ejede en Skude, med hvilken han sejlede mellem Norge og Danmark. Han boede i Sandviken paa Hisø i Øjestaad Sogn ved Arendal, men flyttede ca. 1806 til Løgstør, hvor han var Gæstgiver.

Da en Del af hans Efterkommere fører Navnet *Toft*, skal her oplyses følgende om dem (a—e).

a. *Karen Christensdtr. Krog*, dbt. 18. Sept. 1792 i Arendal, d. 18. . . . Fik 21. Jan. 1812 u. Æ. en Søn med *Niels Christian Sejlmagersvend*, hvilken Søn i Daaben (Aalborg Frue) fik Navnet *Christian Peter Toft*. Han blev Skipper i Løgstør og sidst Færgemand ved Løgstør Kanal, død 16. Sept. 1878. Gift Løgstør 14. Dec. 1837 med *Karen Marie Christensdtr. Schou*, f. Løgstør 15. April 1814, d. 1891, med hvem han havde 7 Børn:

1. *Larsine Toft*, gift med Maler *I. C. Tøttrup*, Løgstør.
2. *Christine Toft*, gift med Sømand *Peder Sørensen*, Løgstør.
3. *Rasmus Peter Toft*, Slagter i Løgstør. 4 S., 3.D.
4. *Theodor Sofus Toft*, Skomager, senere Fiskehandler i Løgstør.
5. *Anthon Toft*, Skræder i Aarhus. 3 S., 5. D.
6. *Ole Toft*, Sømand, druknet i Vesterhavet 1873, ugift.
7. *Carl Christian Toft*, Skipper i Lønstrup, se VIII Generation 4 (1).

- b. *Cecilie Christensdtr. Krog*, f. 7. Nov. 1794, dbt. Arendal 13. Nov., d. som Barn.
- c. *Cecilie Christensdtr. Krog*, f. 18. Jan. 1801, dbt. Arendal 14. Marts, nærmere ubekendt.
- d. *Peder Toft Christensen Krog*, dbt. Øjestad 22. Maj 1803, d. Løgstør 18. Nov. 1854, boede som Skipper 1837 i Virksund (Limfjorden), senere i Strandet Mølle i Ørum S. og var sidst Gæstgiver i Løgstør. Kaldte sig Peder Toft.
 Gift Løgstør 15. Juli 1833 med *Anne Sofie Christensdtr. Sund*, f. 7. Maj 1810 i Løgstør, d. 7. Dec. 1887⁶⁸), D. af Gaardejer Christen Nielsen Sund og Johanne Nielsdtr. Krog fra Hald i Ørslevkloster S.

Børn:

1. *Helene Kirstine Toft*, f. Virksund 2. Feb. 1848, d. 10. Maj 1914 i Slagelse, gift med Farver og Købmand *Niels Nielsen* i Fuglebjerg.
2. *Johan Christian Toft*, f. 15. Sept. 1841 i Virksund, d. 18. April 1917 i Tisted, Købmand, gift 7. Sept. 1875 med *Martha Simonsen Fruergaard*, f. Tisted 28. April 1858, d. 24. Dec. 1931. De havde efternævnte 4 Sønner:
  - (a) *Peder Evan Toft*, Sygehuslæge i Vestervig.
  - (b) *Christian Toft*, Assurandør i Kbh.
  - (c) *Johan Toft*, Manufakturhdl. i Nibe.
  - (d) *Hjalmar Toft*, Købmand i Aarup.
3. *Christine Petrea Toft*, f. 21. Okt. 1847 i Strandet Mølle i Ørum S., d. Fuglebjerg ca. 1899, gift med Læderhandler og Sadelmager *Frederik Pedersen* i Fuglebjerg.
4. *Anton Sofus Toft*, f. 26. April 1850 i Strandet Mølle, Ørum S., Købmd. i Løgstør og Nykøbing Mors, rejste til U.S.A. Gift 1875 i

---

⁶⁸) Hun blev gift 2° 5. Jan. 1856 i Næsborg med Gaardejer *Henrik Andersen*, fra hvem hun blev skilt.

- Nykøb. Mors med *Ane Frederikke Caroline Langbein*, f. 13. April 1849, d. Hadsund 17. Nov. 1920.
5. *Evan Mogens Jensen Toft*, f. Løgstør 22. Aug. 1852, d. Løgstør 2. Dec. 1874, Farverlærling, ugift.
- e. *Ole Christian Toft*, f. o. 1805, d. Løgstør 18. Maj 1813, 7 Aar.
6. *Frederik Bast Toft*, dbt. 26. Maj 1771, begr. 13. Maj 1773.
7. *Katrine Marie Toft*, dbt. 12. Juli 1772, d. . . . 18 . . ., levede 1834 i Løkken, gift 1° o. 1797⁶⁹) med Skipper og fra 1804 Skudehandler i Løkken *Jens Mogensen Beck*., dbt. Hune 23. Marts 1768, begr. Fureby 2. Aug. 1808, Søn af Skipper *Mogens Sørensen Beck* i Blokhus og *Anne Jensdtr.*, gift 2° Fureby 10. Maj 1814 med enrulleret Matros *Niels Jakobsen* fra Sdr. Kjettrup i Ingstrup Sogn. Med J. M. Beck havde hun 5 Børn.
- a. *Mogens Jensen Beck*, hjdbt. Løkken 6. Dec. 1797, d. Hals 11. April 1850, Skipper og Skudehandler i Løkken, sidst Skipper i Hals, gift 4. Jan. 1841 i Fureby med *Charlotte Amalie Larsdtr. Toft*, f. Løkken 30. Marts 1820, d. Hals 15. Feb. 1866, hvor hun var Jordemoder, D. af *Lars Chr. Pedersen Toft* og *Else Nielsdtr. Møller* og altsaa Søkendebarn til sin Mand. De havde 5 Børn, af hvilke de 4 døde som smaa, det femte var *Jens Jensen Mogensen Beck*, f. Løkken 1846. d. Vennebjerg 1876, Skolelærer i Lønstrup og sidst i Vennebjerg.
- b. *Anne Jensdtr. Beck*, hjdbt. Løkken 26. Juli 1800, rejste 1814 til Slettestrand, nærmere ubekendt.

---

⁶⁹) Ej i V. Torup.

- c. *Cecilie Jenstdr. Beck*, hjdbt. Løkken 18. Marts 1803, d. Løkken 9. Feb. 1837. Hun fik 2. Okt. 1824 i Fureby døbt en Søn u. Æ. *Frederik Bast*, hvis Fader var Vinhandler P. Weile i Aalborg. Denne Søn blev 1839 konfirm. i Fureby, men nærmere om ham er ikke fundet.⁷⁰⁾ 6. Marts 1832 blev Cecilie Beck i Fureby gift med Skipper *Jakob Nielsen*, der døde tidligt.⁷¹⁾
- d. *Charlotte Amalie Beck*, hjdbt. Løkken 11. Marts 1805, d. Løkken 5. Nov. 1855, rejste 1825 fra Løkken til Arendal, gift Løkken 22. Dec. 1829 med Skudehandler *Jens Christensen Jensen*, f. Vrensted 3. Nov. 1804, d. Løkken 23. Nov. 1855, S. af Skudehandler, Sognefoged, Strandfoged Dannebrogsmænd *Christen Jensen Aasendrup*, Ejer af Løkkensholm og Søndergaard i Aasendrup, og *Gertrud Ane Thomsen*, D. af Forpagter Nicolaj Thomsen, Hjermelevgaard.
Charlotte Amalie Beck havde 11 Børn.
- e. *Peder Toft Beck*, f. Løkken 20. Sept. 1807, d. Lønstrup 21. Nov. 1892. Var indtil 1848 Skipper i Løkken og derefter Skipper i Lønstrup, hvor han 1852 blev Opsynsmand ved Redningsstationen, flyttede ca. 1864 tilbage til Løkken og blev Toldmedhjælper, var derefter Strandkontrolør i Blokhus 1876—90 og flyttede saa paany til Lønstrup. Som Skipper var han en af Vestkystens dristigste Smuglere og som Opsynsmand ved Redningsvæsenet en uforfærdet Fører, der var dekoreret med Dannebrogskorset og 4 udenlandske Redningsmedailler. Gift 1° Vrensted 9. Jan. 1835 med *Gertrud Ane Jensen*, hjdbt. Vrensted 9. Marts 1808, d. Lønstrup 30. Septb. 1865, D. af Skudehandler m. m. *Christen Jensen Aasendrup* i Løkken⁷²⁾ og 2-

⁷⁰⁾ Han er antagelig gaaet til Søs.

⁷¹⁾ Børn: *Jens Mogensen Nielsen*, f. 1833, og *Niels Chr. Nielsen*, f. 1835, død 1855 i Danzig. Disse Børn blev efter Forældrenes Død opdraget hos Morbroderen Mogens.

Hustru *Else Jensdtr.*, gift 2° 11. Juni 1869 i Fureby med *Anne Katrine Nielsdtr.* I 1. Æ. havde Beck 3 Børn, af hvilke de 2 døde som Børn⁷³), i andet Ægteskab var der kun 1 Søn.

Børn: (1) *Jens Mogensen Beck*, f. Løkken⁷⁴) 8. April 1835, d. Lønstrup 11. Marts 1904, kom ca. 1849 i A. R. Segelckes store Skudehandlerforretning i Lønstrup og overtog den efter Segelckes Død 1881. Gift med *Petrine Hansine Milling*, f. 25. Okt. 1858, d. 27. Maj 1900. Ingen Børn.

(2) *Christen Jensen Beck*, f. Løkken 6. September 1868, d. Lønstrup 1908, ugift. Overtog 1904 sin afdøde Broders Forretning i Lønstrup.

8. *Anne Margrete Toft*, dbt. 26. Maj 1774, d. V. Torup 21. Okt. 1803, gift med Skudehandler og Kirkeejer *Svend Christensen Klim*, f. V. Torup 1759, d. 18. ., S. af *Christen Christensen Klim* og *Dortea Kirstine Obel*.⁷⁵) *Anne Margrete Toft* og *Svend Klim* havde 2 Børn. *Peder Toft Klim*, f. 1798, og *Ole Christian Klim*, f. 1800.
9. *Frederik Bast Toft*, dbt. 3. Juli 1775, levede 1787, er ikke sporet i V. Torup Kirkebog indtil 1814 og heller ikke paatruffet andet Sted. Er maaske gaaet i udenlandsk Søfart og død paa Havet. Hans Navn gaar igen i Slægten i Løkken, hvor ogsaa en *Frederik Bast Larsen* blev døbt 17. Feb. 1844 som Søn af ugifte *Helene Kirstine Nielsdtr.* (Datter af Husmand *Niels Nielsen*) og *Lars Chr. Nielsen*, Tjenestekarl i Stenum.

⁷²) Boede 1808 i Søndergaard i Aasendrup.

⁷³) *Else*, f. og d. 1836, *Christen*, f. 1838, d. 1846.

⁷⁴) Paa Aasendrup Kær, ø: sydlige Del af Løkken By, men i Vrensted Sogn.

⁷⁵) Se Side 203.

10. *Lars Christian Toft*, dbt. 16. Marts 1778, begr. 21. Juni s. A. Opkaldt efter Faderens Stiffader *Lars Chr. Lassen* i V. Torup.
11. *Lars Christian Toft*, f. i Dec. 1779, begr. 9. Jan. 1780, 14. D. gl. Ikke indført som døbt.
12. *Lars Christian Toft*, dbt. 28. Juni 1781, d. Løkken 9. April 1855, Skipper, senere Smed og vistnok Værtshusholder i Løkken, hvor han en Tid boede i Løkkens Møllehus. Gift *Fureby* 19. Nov. 1802 med *Else Nielsdtr. Møller*, dbt. *Fureby*, 11. Sept. 1780, d. Løkken 19. Marts 1839, D. af *Niels Christensen Møller* og *Johanne Jensdtr.* i *Fureby Mølle*. 10 Børn.

Børn se VII. Generation 3 (1—10).

VII. GENERATION 1 (1—10).

Nicolai Tofts og Barbara Agnete Brorsons Børn.

(Se Side 218).

1. *Lars Peter Toft*, f. 4. Aug. 1775, d. 4. Marts 1778.
2. *Oluf Adolph Brorson Toft*, f. 19. Juli 1776, d. 31. Okt. 1779.
3. *Karen Toft*, f. 30. Sept. 1777, d. 7. Maj 1784.
4. *Nicolette Andriette Toft*, f. 2. Feb. 1779, d. Hjørring 5. Okt. 1850, gift 4. Juli 1800 med *Søren Christoffersen Kabell*, f. Aarhus 12. Maj 1771, d. Aalborg 30. Maj 1854, sidst Sognepræst i Hjørring og Provst i Vennebjerg Herred, Medlem af Hjørring Amtsraad, R. af Dbg. 8 Børn⁷⁶).
5. *Christiane Marie Toft*, f. 27. Marts 1781, d. 18. ....⁷⁷), gift *Hundstrup* 9. Dec. 1803 med *Christen Overgaard*, f. Hillerslev 25. Okt. 1761, d. 7.

⁷⁶) Se C. Klitgaard: Hjørring Bys Historie, S. 324 f.

⁷⁷) Ikke begr. Hundstrup.

Nov. 1807, Ejer af Kølbygaard i Hundstrup Sogn. Ingen Børn.

6. *Lars Toft*, f. 27. Marts 1781, d. før 1818⁷⁸), exam. jur. 1800, Løjtnant, 1808—11 Ejer af Bjørnkær, 1810 Ejer af Østeraagaard i Hals S., som hans Arvinger solgte 1818. Gift i Bælum 29. Maj med *Jepbine Christine Gundorph*, f. paa Skodborghus 30. Oktb. 1781, d. 8. Aug. 1843 i Aalborg. Ingen Børn.
7. *Ole Adolph Brorson Toft*, f. 28. Sept. 1782, d. 13. Okt. 1847, Premierløjtnant, Ejer af Landlyst ved Tisted, boede en Tid i Aarupgaard i Vindblæs Sogn. Gift 11. Nov. 1807 i Visby med *Charlotte Elisabeth Gynther*, f. 1784, d. Hals 1. Juni 1863. 7 Børn.

Børn se VIII. Generation 1 (1—7).

8. *Nicolai Peter Georg Toft*, f. 9. Jan. 1784, d. 30. Sept. 1832, Student Randers 1801, cand. jur. 1806, Prokurator 1808, Byskriver i Tisted og Herredsskriver i Hillerslev og Hundborg Herreder 1815, Kancelliraad, Ejer af Hovedgaarden Kovstrup i Sønderhaa Sogn, Legatstifter⁷⁹). Gift 15. Sept. 1809 i Randers med *Judithe Petrine Estrup*, f. 12. Juli 1788 i Kbh., d. i Tisted 8. Jan. 1833, D. af Rektor, senere Sognepræst i Randers *Peter Estrup* og *Gedske Katrine Jungersen*. 2 Børn.

---

⁷⁸) Ses ikke død i Hals Sogn. Han omtales i Kjær Herreds Justitsprotokol 1818 som „formentlig afdød“ (Blad 541 og 571). Hans Arvinger gav 2. Maj 1818 Købekontrakt paa Østeraagaard til Niels Nielsen i Broerholt, som 1817 flyttede til Gaarden (Jydske Efterretninger 88/1817). Lars Toft havde 1817 holdt Auktion paa Gaarden, som han havde bortforpagtet fra 1. Nov. s. A., da han havde derfra (Jydske Efterretninger 79, 85, 88—1817).

⁷⁹) Se H. Hjorth-Nielsen: Danske Prokuratorer. S. 330.

Børn se VIII. Generation 2 (1—2).

9. *Karen Toft*, f. 18. April 1785, d. Blegind 5. Marts 1836, gift 1° 1. Nov. 1805 Hundstrup med *Andreas Stadel*, f. paa Sø 10. Okt. 1772, d. 3. Juni 1812, Premierløjtnant, Forpagter paa . . . . ., gift 2° 30. Juni 1813 med *Peder Mikkelsen Schinnerup*, f. Skinnerup Marts 1778, d. 2. Sept. 1859, sidst Præst i Blegind-Hørning og Provst i Hjelmslev Herred. I første Ægteskab havde Karen Torup ingen Børn, i sidste 6 Børn.
10. *Mette Marie Toft*, f. 13. Marts 1788, d. paa Ullerup 11. Marts 1823, gift med Justitsraad *Fredrik Hauch Stadel*, f. paa Sø 12. Aug. 1783, d. paa Ullerup 6. Okt. 1860, Ejer af Sø og Ullerup paa Mors, cand. phil., S. af Kammerraad *Jens Stadel* til Sø og Ullerup, d. 1820, og *Sigbrith Ilum*, d. 1831. Mette Marie Toft havde 1 Søn, 2 Døtre.

VII. GENERATION 2 (1—3).

Laur's Pedersen Tofts og Maren Jensdtr.s Børn.

(Se Side 219).

(6 Børn: *Peder, Anne, Mads, Niels, Jens og Jens* døde spæde 1757—60).

1. *Peder Laursen Toft*, f. 1759, levede 1770.
  2. *Christen Laursen Toft*, f. 1765, levede 1770.
  3. *Anne Laursdtr. Toft*, f. 1767, levede 1770.
- Disse Børn er ikke paatruffet efter 1770.

VII. GENERATION 3 (1—10).

Lars Christian Pedersen Tofts og Else Nielsdtr.

Møllers Børn.

(Se Side 226).

1. *Peder Larsen Toft*, f. Løkken 25. Marts 1803,

druknet paa Løkkens Red 11. Feb. 1861, Liget ilanddrevet paa Tranum Strand og begr. Fureby 13. Marts 1861, Skipper i Løkken. Gift 1835 med *Gertrud Ane Torchelsen*, f. Løkken 28. Sept. 1815, d. i Aastrup Mølle, Hjørring Sct. Hans S., 13. April 1863, D. af Skudehandler *Tarild Torchelsen* og *Anne Jensen*.⁸⁰⁾ 9 Børn.

Børn se VIII. Generation 3 (1—9).

2. *Cecilie Larsdtr. Toft*, hjdbt. 12. Nov. 1804, d. Torslev 13. Febr. 1881. Gift Fureby 3. Nov. 1826 med *Morten Christensen*, f. Fureby o. 1806, d. 18... Møllebygger. Flyttede 1829 til Aistrup i Kær Herred. Gift 2° med *Haagen Casper* i Kobbermølle i Dronninglund, senere paa Bødkerbjerg i Torslev S., Dronninglund Herred.

En Søn var Sognefoged, Møllelejer, Dbmd. *Christen Mortensen* i Hals, f. Løkken 7. Nov. 1826, d. Hals 19. Dec. 1895. Med Casper havde hun 1 Søn og 1 Datter.

3. *Niels Larsen Toft*, født 26. Okt. 1806, d. Lønstrup 28. Okt. 1885, Skipper i Lønstrup, „Korset“⁸¹⁾ ved Kragerø og Hals. Gift o. 1848 med *Mette Marie Olsen*, f. Ø. Risør 10. April 1828, d. Hjørring 30. Sept. 1901, D. af Lods Anders Olsen. 7 Børn.

Børn se VIII. Generation 4 (1—7).

4. *Jens Jensen Larsen Toft*, dbt. 17. Jan. 1809, konf. Fureby 1823, nærmere ubekendt.
5. *Indiana Toft*, dbt. 24. Nov. 1811, d. Hals 20. Okt. 1883, gift 1° Mosbjerg 11. Marts 1834 med *Lars*

⁸⁰⁾ Datter af Skudehandler Christen Jensen Aasendrup og 1. Hustru Gertrud Ane Thomsen.

⁸¹⁾ „Korset“ paa Skaatøy, hvis Navn antagelig hidrører fra et Sømærke, er en Lodshavn og lille Bebyggelse paa Øst-siden af Kragerø Fjord.

- Christensen*, f. o. 1811, d. 1834—38, Møllebygger og Mølleer i Svenstrup S., gift 2° Hals 21. Okt. 1838 med *Andreas Als*, f. Skibsted 12. Marts 1811, d. før 1862, Møllebygger og Møller i Hals, Søn af Degn Jens Madsen Als, gift 3° før 1862 med *Jens Frederik Als*, f. Skibsted 1805, d. Hals 22. Jan. 1881, Gaardmand i Skovshoved i Hals og Broder til hendes anden Mand^{s1b}). Flere Børn.
6. *Johanne Kirstine Toft*, dbt. 22. Aug. 1813, d. 1820.
7. *Anne Margrete Toft*, f. 15. Dec. 1815, d. Løkken 16. Okt. 1845, sindssvag.
8. *Anne Marie Toft*, f. 25. Marts 1818, d. . . 18. . ., gift efter 1845 med *Peder Christensen*, Gaardejer og Sognefoged i Dronninglund, boede ved Asaa.
9. *Charlotte Amalie Toft*, f. 30. Marts 1820, d. Hals 15. Feb. 1866, gift Løkken 4. Jan. 1841 med *Mogens Jensen Beck*, Skipper i Løkken, sidst i Hals, hvor hans Enke var Jordemoder (Se Side 223).
10. *Christen Jensen Larsen Toft*, f. 1. April 1823, d. 18. . ., Møllebygger, boede paa „Jensminde“ i Hals. Gift med *Frederikke Georgine Augusta Baggesen*, f. Ørre 10. Aug. 1829, d. . . ., D. af Pastor *Niels Baggesen* og *Vilhelmine Nicoline Bjerring*. 2 Børn.

Børn se VIII. Generation 5 (1—2).

VIII. GENERATION 1 (1—7).

Ole Adolph Brorson Tofts og *Charlotte Elisabet Gynthers* Børn. (Se Side 227).

1. *Agathe Christine Marie Toft*, f. Aarupgaard 2. Sept. 1808, d. Hæstrupgd. 7. Juni 1839, gift Tisted

^{s1b}) Gift 1° Hals 1834 med *Karen Marie Jensdtr.*, f. 1805, d. 18. Nov. 1849 paa Mølholt i Hals.

27. Sept. 1833 med sit Søskendebarn *Nicolai Toft Kabell*, f. Tisted 1. Juni 1801, d. Hæstrupgd. 14. Juli 1849, Ejer af Hæstrupgd. i Børglum Herred. N. T. Kabell blev gift 1° 1829 med *Helmiche Margrete Wilsbeck*, f. o. 1808, d. 1830.*)
2. *Nicolai Georg Toft*, f. 4. Jan. 1810, d. 11. Jan. s. A.
  3. *Anine Olivia Toft*, f. 8. April 1811, d. 18. April s. A.
  4. *Anine Olivia Toft*, f. 15. April 1812 paa Aarupgaard, d. 20. Maj 1884 i Hals, gift 29. Okt. 1837 i Tisted med *Christen Aagaard Rafn*, f. 16. Septb. 1805 i Harreslev ved Hjørring, d. 8. Juli 1895 i Hals, Søn af Sognepræst *Otto Rafn* og *Sidsel Holm Aagaard*, Læge i Tisted 1833, i Vestervig 1838, i Ørsø i Dronninglund Sogn 1851, i Hals 1859. Flere Børn.
  5. *Casper Alvild Nicolai Georg Toft*, f. Aarupgaard 30. Maj 1813, d. 24. Febr. 1894, Ejer af Guldager Mølle ved Varde og 1862 af Nebel Mølle, senere af Landlyst ved Kolding. Gift 23. Maj 1837 med *Charlotte Dorteia Wulff*, f. Nebel Mølle 20. Sept. 1806, d. 28. Dec. 1894 i Hadsund, D. af Justitsraad, Stænderdeputeret *Hans Andreas W. og Caroline Christiane Poulsen*^{s1c}). Ingen Børn.
  6. *Jenny Alvilde Toft*, f. Aarupgaard 12. Juni 1814, d. . . 18 . . , gift Odder 26. Nov. 1847 med *Peter True*, f. 18 . . , d. 18 . . , Gaardejer i Guldager 1858, Møller paa Jagtvejen i Kbh. 1863. Hun var ved sit Bryllup Husjomfru paa Rathlousdal. 2 Børn.
  7. *Elvine Charlotte Adolphine Toft*, f. 8. Otk. 1823

---

*) Personalh. Tidsskr. 10, III., 148.

^{s1c}) Axel Noack: Familien Wulff, S. 32 (1941).

paa Landlyst ved Tisted, d. 21. Okt. 1813. Gift 17. Okt. 1845 i Hals med *Janus Magnus Terndrup*, f. 18. April 1817 paa Petersminde ved Odder, d. 7. Marts 1895 i Odder, S. af Godsinspektør ved Rathlousdal *Thomas Jensen T.* og *Elisabet Margrete Bærentzen*. Eksam. juris. 1838, Prokurator Godsforvalter ved Rathlousdal, Justitsraad.⁸²⁾

Flere Børn.

VIII. GENERATION 2 (1—2).

Nicolai Peter Georg Tofts og Judithe Petrine Estrups Børn.

(Se Side 227).

1. *Harald Peter Nicolai Toft*, f. Kbh. 22. Feb. 1812, d. 24 Nov. 1841, cand. jur. 1837, Ejer af Rønnebæksholm, gift 9. Juni 1840 med *Ane Marie Elise Carlsen*, f. Gl. Køgegaard 4. Aug. 1813, d. Kbh. 9. Juli 1854, D. af *Christen Rasmussen Carlsen* og *Else Marie Nyhus* og gift 2° 24. Okt. 1851 med Biskop *Nicolai Frederik Severin Grundtvig*.⁸³⁾ Tofts havde kun Dattere *Haralde Judithe Toft*, f. 17. Feb. 1842.
2. *Agnete Katrine Thora Toft*, f. Kbh. 23. Dec. 1814, d. 23. Dec. 1891, gift 1842 med *Harald Iver Andreas Raasløff*, f. Kbh. 4. Okt. 1810, d. 4. Nov. 1893, S. af Indrulleringschef *Andreas R.* og *Johanne Catharine Hansen*, Departementschef i slesvigske Ministerium 1854, Minister for Slesvig 1854—56 og 1860—61 Minister for Holsten og Lauenburg. Konferensraad, Kommandør af Dbg.⁸⁴⁾

⁸²⁾ Se H. Hiorth-Nielsen: Danske Prokuratorer, S. 325.

⁸³⁾ Danmarks Adels Aarvog XLV 5.

⁸⁴⁾ C. F. Bricka: Dansk biogr. Leksikon XIII, 333 ff.

VIII. GENERATION 3 (1—9).

*Peder Larsen Tofts og Gertrud Ane Torchelsens
Børn.*

(Se Side 229).

1. *Else Toft*, f. 1836, d. 1854, ugift.
2. *Anne Mogensine Toft*, f. 1839, d. 1858, ugift.
3. *Laurids Torchelsen Toft*, f. 1841, d. i Amerika, nærmere ubekendt.
4. *Kirstine Marie Toft*, f. 1843, d. 1846.
5. *Frederik Toft*, f. 1846, d. 18 . ., Hovmester i Kbh., ugift.
6. *Jens Johan Andreas Toft*, f. 1848, d. 18 . ., død ung og ugift.
7. *Jakob Toft*, f. 1851, d. 18 . ., Skomager i Kbh., gift.
8. *Nicolette Elsiné Toft*, f. 1853, d. 1854.
9. *Elsine Kirstine Toft*, f. 1856, d. Hjørring 1940, gift med Bogholder *Johannes Milling* hos Kbmd. Segelcke i Lønstrup, senere Viktualiehandler i Aalestrup, død Hjørring 1931. Ingen Børn.

VIII. GENERATION 4 (1—7).

Niels Larsen Tofts og Alette Marie Olsens Børn.

(Se Side 229).

1. *Else Marie Toft*, f. Korset ved Kragerø 22. Aug. 1849, d. 14. Dec. 1932, gift med *Carl Christian Toft*, f. Løgstør 26. Juni 1852, d. 25. Feb. 1916, Skibsfører i Lønstrup og sidst Telegraf- og Telefonbestyrer dér. (Se Side 221). 2 Sønner.
2. *Laura Amalie Toft*, f. Lønstrup 6. Sept. 1851, d. Viborg 17. Marts 1874, gift 12. Marts 1874 med *Christian Bendix*, Købmand i Viborg.
3. *Johanne Petrea Toft*, f. Lønstrup 11. Aug. 1855,

bor 1942 i Hjørring, ugift. Tidligere Husjomfru forskellige Steder.

4. *Thomas Toft*, f. Korset ved Kragerø 1858, d. Hals 13. Okt. 1865.
5. *Peder Larsen Toft*, f. Korset ved Kragerø 21. Marts 1861, d. Aalborg 16. Juli 1930. Købmand i Løkken og sidst Handelsrejsende i Aalborg, gift med *Julie Iwers*, D. af Toldassistent I. i Lønstrup. 2 S., 2 D.
6. *Niels Andeas Toft*, f. Hals 6. Feb. 1864, d. 1940, Sømand i Amerika, ugift.
7. *Thomas Toft*, f. Lønstrup 23. Nov. 1868, Købmand i Hjørring, gift Tolne 1895 med *Marie Møller*, f. 18. December 1876, D. af Restauratør Martin Møller i Hjørring. 2 S. 2 D.

VIII. GENERATION 5 (1—2).

Christen Jensen Larsen Tofts og Frederikke Georgine Augusta Baggesens Børn.

(Se Side 230).

1. *Niels Thuerecht Fürchtegott Toft*, f. Hals 16. Juli 1856, nærmere ukendt.
2. *Petrea Vilhelmine Teodora Toft*, f. Hals 2. Marts 1861, nærmere ukendt.

SPREDTE TOFT'ER I THISTED AMT.

Brix Christensen Toft i Hansted. Søn *Christen*, bl. Faddere *Bodil Toft*.

Christen Christensen Toft, var 1725 Fadder i Hundborg, kaldes af Janderup.

Christen Nielsen Toft, f. o. 1662, begr. 23. Juli 1725, 63 Aar, i Hundborg.

Jens Larsen Toft, f. o. 1744 (ej i Hjortdal), begr. Hjortdal 23. Jan. 1814, 70 Aar. Var Husmand og Fisker paa Hjortdal Præstegaards Gods. Gift 1° *Karen Christensdatter*, f. o. 1742, begr. Hjortdal 20. Maj 1798, 56 Aar (Skifte 15. Juni 1798, Præstegaards Gods). Gift 2° 1798 med *Anne Poulsdatter*. Børnenes Værgе var Niels Laursen i Andrup i Kollerup S.

Børn:

1. *Karen Jensdtr. Toft*, f. 1775, var 1798 antaget af Slægtninge i *Bergen* som deres eget Barn.
2. *Lars Jensen Toft*, f. 1777, tjente 1798 i Hjortdal Præstegaard.
3. *Johanne Jensdtr. Toft*, f. 1782, var hjemme 1798.
4. *Karen Marie Toft*, f. 1799.

Kirsten Toft, f. o. 1700, begr. Hjortdal 1775, 75 Aar.

Lars Pedersen Toft, f. o. 1727, var 1787 Gaardmand i Kollerup (V. Han Herred) og gift med *Karen Mortensdtr.*, f. o. 1737. Søn: *Peder Laurssen Toft*, f. o. 1773 (Folketællingen).

Lars Thomsen Toft, Gaardmand i Hundborg By i Ty, Skifte Nørtorp 3. Maj 1732. Gift 1° *Anne Jensdtr.*, gift 2° *Anne Olesdtr.*, f. 1670, begr. Tr. Søndag 1733, 63 $\frac{1}{4}$ Aar.

Børn af 1. Æ.:

1. *Jens Larsen Toft*, var 1732 Ladefoged paa Nørtorp i Rær Sogn.
2. *Karen Larsdtr. Toft*, var 1732 gift med *Ole Pedersen* i Hundborg.

Af 2. Æ.:

3. *Anne Larsdtr. Toft*, ugift 1732.

4. *Kirsten Larsdtr. Toft*, ugift 1732.

5. *Maren Larstdr. Toft*, ugift 1732.

Peder Nielsen Toft, gift Sennels 19. Juni 1802 med Enke *Maren Sørensdatter*.

Poul Christensen Toft, f. o. 1710, d. Nandrup paa Mors paa en Rejse 19. Marts 1767, ugift (Skiftepr. for Dueholm Amt 1767, Bl. 188). Han arvedes af sine Søsken, der var:

Anne Katrine Toft, gift med *Lars . . . .* i Febbersted i Rær.

Karen Toft, var Enke i København.

Kirsten Toft, var ugift i København.

Mette Toft, død før 1767, gift i Grimstad med *Jens Larsen Nygaard*, der 1767 med deres Børn *Lars* 27 Aar, og *Ingeborg*, 20 Aar, boede paa Sæveli i Øjestad Sogn.

Maren Toft, død før 1767, var gift med *Lars Foged* i Østerild Sogn, med hvem hun havde 2 Børn.

Peder Christensen Toft, død før 1767 efterladende sig 1 Søn og 1 Datter ved *Fredericla*.

Simon Christensen Toft, f. o. 1685, d. 1748, 63 Aar, i Rær (Hjertebjerg), gift med *Margrethe Pedersdtr. (Toft)*, f. o. 1683, d. 1749 i Rær.

Barndomserindringer fra Snedsted i 1850erne.

Uddrag ved P. L. HALD.

Efterfølgende Barndomserindringer er nedskrevne af afdøde Overlærer *Graves Nørgaard* i Thisted og er velvilligt stillet til Raadighed for Aarbogen af Lærer Chr. Nørgaard, Thisted.

Overlærer Nørgaards Fader, Christen Gravesen Nørgaard, var f. 10. Aug. 1817 i Stenbjerg, Søn af Gæstgiver Gr. Jensen Nørgaard og Mette Marie Jensdatter; han dim. fra Snedsted Seminarium 1837 og blev straks Hjælpelærer og fra 1840—1888 Lærer i Snedsted; han døde 1907. Hans Hustru, Inger Cathrine Pedersdatter, med hvem han 4. Juni 1901 holdt Diamantbryllup, var født i Elsted 18. Maj 1819 og døde 28. Decbr. 1902.

MINE FORÆLDRE begyndte med en Ko og en So, men for hvert Barn, Familien øgedes med, satte en Ko i Baasen, sagde Far, og dette slog ogsaa omtrent til. Vi var 11 Børn, hvoraf de 3 døde som mindre-aarige, og da Fader solgte sin Privatejendom, var Besætningen 11 Fækreaturer, 2—3 Heste, 14—16 Faar og en Griseso. Denne Formuefremgang skyldtes hverken Arv eller Gave, men Arbejdsomhed og Paapasselighed. Mens Seminariet var i Snedsted,

forberedte Fader mange unge Mennesker til Seminariets Optagelsesprøve, og om end Timebetalingen ikke var stor, saa havde Pengene jo ogsaa betydelig større Værdi end i Nutiden. Jeg mindes, at Far en gang ytrede, at vi unge Lærere fik vore Privattimer anderledes godt betalt end i hans Ungdom. I Samtalens Løb oplyste han, at han en Vinter forberedte 11 unge Mennesker til Optagelsesprøven og fik derfor 300 Rdlr. Den Dag, han modtog Pengene, købte han et Jordstykke, Indkastet kaldet, for 360 Rdlr., betalte straks de 300; de 60 fik Sælgeren med 2—10 Rdlr. ad Gangen, efterhaanden som han trængte til dem.

Ved Pensionærerne og Seminaristernes Kaffe- og Aftensammenkomster, der i Almindelighed holdtes hos „Degnen“s, tjentes vel ogsaa noget, saa vidt jeg har kunnet skønne af tilfældigt faldne Ytringer; selv var jeg for ung til, at jeg nu kan huske noget videre om Seminaristerne, og mine Forældre talte sjældent om den Side af Seminarielivet, men at det paa mange Maader var en god Tid i økonomisk Henseende for mit Hjem, er sikkert uomtvisteligt. Hjemmets Velstand øgedes jævnt efter Seminariets Flytning. Embedet var ikke stort, der manglede saaledes ikke faa Tdr. Korn i den normale Kornløn (6 Tdr. Rug og 35 Tdr. Byg), og det var først mange Aar senere, at Provst Poulsen, Vestervig, fik Kornlønnen noget forbedret; men de saakaldte „uvisse“ Indtægter var store:

1) Højtidsofferet var et betydeligt Beløb og vidnede om det gode Forhold mellem Degnens og Sognefolkene. Accidenserne kunde ved Bryllupper give 40—50 Kr. og ved Barnedaab 20—25 Kr.

2) Gaver af Kyllinger, Ænder, Gæs o. s. v. bidrog væsentlig til Spisekammerets Forsyning. I Dagene omkring d. 10. August, Faders Fødselsdag, blev der ofte foræret ham henimod 50 Kyllinger, og fra Mortensdag og til Jul slagtede vi 20—30 Gæs, alle Foræringer. Smaaredselet blev jo afløst, men mine Forældre vedblev i mange Aar at faa leveret Mælk til Ost. Fader havde efterhaanden købt saa megen Jord, at vi til Stadighed holdt 6 Køer, alle fortrinlige Malkere og stærkt fodrede. Skoledistriktet blev delt i flere Kredse, hvorfra vi saa i Oste-tiden med nogle Dages Mellemrum hentede Mælken ved at køre rundt med store Tønder, og fra Huse og Gaarde kom de saa med deres Mælkespande og fyldte Degnens Tønder med dejlig sød Mælk (Middagsmælk). Alle blev beværtet med Kringler og Mjød, som vi medførte i Vognen. Jeg begyndte som Skaffer og endte som Kusk. Af den hjembragte Mælk i Forening med vore egne Køers Mælk lavede Mor saa sin vidt bekendt Thyboost. Med de tre nærmeste Skolen liggende Gaarde „byttede“ hun Mælken σ : hun fik Middagsmælken af deres Køer den ene Dag, og de af vore en anden, alt efter Tur. Derved blev det en betydelig Produktion af Sødmælksost (Thyost), saa Mor om Efteraaret kunde sælge ca. 320 Pund, foruden det ret betydelige Kvantum, der brugtes i Huset. I Almindelighed hengemtes dog en Del Ost til efter Jul, ja undertiden helt hen paa Foraaret og solgtes da til Hotellerne i Thisted eller gennem en Ven i København til Hoteller der, og Prisen var da 3 Mark pr. Pund.

Ostenes Pasning medførte meget Arbejde for Mor. De havde deres eget Værelse, blev eftersat og vendt

hver Morgen; revnede de, blev Spalten fyldt med Smør, og hvis de sank i Midten, blev Fordybningen fyldt med Rom, og dertil kunde der medgaa flere Potter. Uden for Ostetiden lavede Mor Smør, som hun gerne fik 4—8 Sk. mere for end den almindelige Pris. Den blev solgt til de „bedre Familier“ i Thisted, som oftest et bestemt Kvantum ugentlig og fast Pris for et Aar ad Gangen; i 1859, det sidste Aar, jeg var hjemme, var Prisen 2 Mk. 8 Sk. pr. Pd.

3) Kornlønnen, der leveredes Mortensdag, og Tørvene, der leveredes i Sommerferien, gav et betydeligt Overmaal i Korn og Overtal i Tørv. Kornet blev aldrig maalt og Tørvene aldrig talt. Bønderne kritiserede hverandres Levering og kappedes om at levere det rigeligste Maal Korn og det største Læs Tørv.

Det ret ualmindelige Forhold, der var mellem Beboerne og mine Forældre, udsprang af flere Grunde. Mor var en Gaardmandsdatter fra Sognet og Far en Søn af Møller og Kromand Gr. Nørgaard i Stenbjerg. De var saaledes fuldt fortrolige med Beboernes Tanker og Levesæt, talte deres Sprog og delte deres Interesser. Far var Lærer af Guds Naade; han elskede sin Gerning og Børnene, og de ham igen. Igennem de mange Aars Virksomhed blev han deres Raadgiver og Hjælper i mange Forhold, skrev i mange Aar de fleste Testamenter, Aftægtskontrakter, ja, Skøder i Sognet til stor Fortrydelse for Fuldmægtigen i Vestervig; dette ophørte han dog med, da Snedsted kom under Thisted Jurisdiktion, hvorved Adgang til juridisk Assistance blev lettere for Folk. Ofte søgte de til ham for at faa bilagt Uenighed i et Hjem mellem unge og gamle, ja selv mellem Ægtefæller. Der udviklede sig i Aarenes Løb et ejen-

dommeligt patriarkalsk Forhold mellem ham og Sognefolkene, hvoraf de fleste havde været hans Skolebørn, og de kom til ham om Hjælp og Raad paa de mest forskellige Omraader.

Hvad jeg har opnoteret gælder Hjemmet, som det var før 1859, da jeg forlod Hjemmet og blev optaget paa Ranum Seminarium. Senere, da mine yngre Søskende voksede til og tog Del i Arbejdet, formede Livet i Hjemmet sig noget anderledes. Om Sommeren stod mine Forældre op Kl. 5—5½. Mor gik til sine Oste, sit Smør og øvrige Husgerning, Far om Sommeren en Tur i Marken efter at have „ringet Solen op“. Dette besørgede han selv hver Morgen, hvordan Vejret end var, og ligeledes den tilsvarende Aftenringning. Markarbejde og Avlingen gav han sig ikke videre af med, det passede Karlen, en tjente os i 21 Aar, og senere stod Broder Peter fuldstændig for det. Kun Sæden saaede Fader selv og forkede det paa Læsset om Høsten. Disse Arbejder faldt jo i hans Ferier. Efter Skoletiden kunde han undertiden tage „Køllen“ og flytte Køerne, sætte sig ved Huggeblokken og lave Tøjrepæle eller tage Radrenseren og tage sig en Tur i Roerne. I Skoletiden maatte ingen og intet forstyrre ham, og efter den havde han sit Kontorarbejde.

Kl. 8 fik han og vi Børn „Kød og Kartofler“, en Ret, der endnu staar for mig som en Herreret. Den bestod af fint skaaret fedt Flæsk, der stegtes sprødt i en Pande, og hvori der blev skaaret Kartofler og Løg, og det hele blev hakket og atter hakket med en Kniv i Panden paa Ilden. Maaltidet spistes ved det lange Bord i den forreste Stue. Far, Mor og Børn ved den ene Ende, Folkene ved den anden; Kosten var ens ved begge Ender. Folkene havde ogsaa faaet

Kaffe med Smørrebrød tidlig om Morgenen, og i min første Barndom fik de en saltet Sild med Brød eller varme Kartoffler til Davre, der for os alle afsluttedes med kogt Mælk og Brød. Middagsmaden bestod af 2 Retter kraftig Mad. Almindelige Forretter — mest forskellige Mælkeretter, Kaal og Ærter, sjældent Suppe udenfor Højtid og Slagtetid, endnu sjældnere Sødsuppe — Kød eller Fisk til Eftermad, en enkelt Gang Pandekager. Maden var ens for Familien og Folkene og spist ved samme Bord. Var Eftermaden Kød eller Aal, tildelte Mor hver sin Portion, som blev dem bragt paa deres Tallerken, og det forudsattes, at alle spiste op eller udbad sig en mindre Portion ved Uddelingen. Af Fisk — Aal fraregnet — tog vi selv af Fadet og selvfølgelig Brød og Kartoffler efter Behag. Kødet var særligt Bede-, Faare- og Svinekød, og af Torsk, saltet, tørret, fersk, brugtes meget. Aftensmad med Mellemmad Kl. 5. Den bestod af smurt Mad, Rugbrød og et Stykke Sigtebrød med saltet og røget Kød eller Ost som Paalæg, hertil hjemmebrygget Øl. Vi Børn, Folkene forresten ogsaa, fik ofte et Stykke saltet Flæsk eller fedt Faarekød, som vi spiste Rugbrød til, eller en Osteskorpe med Sigtebrød til, selvfølgelig uden Smør. Om Høsten og under Tørveskæret fik Folkene „Nætter“, Nadver, Kl. 9: varm Forret, Vandgrød og Mælk, den øvrige Tid af Sommeren kun Vandgrød.

Da jeg skulde paa Seminariet, maatte der søges Udvej for forøgede Indtægter, og Fader gav sig til at dyrke Raps. Hjemkørslen og Tærskningen heraf var en Fest for os. 4 Tærskere, 2 og 2 over for hinanden, tærskede løs paa Rapsen i Takt efter Musik leveret af en Spillemand, der var anbragt paa et Stillads i Enden af Loen.

Den Dag, det sidste Neg var høstet, maatte Mor møde ved Indgangsdøren med varme Æbleskiver, naar Mejerne strøg Leerne og Opbinderskerne skuldrede Riverne, for ellers fortsatte de deres Høstarbejde i Kaalhaven. Naar det sidste Læs Korn — Kvejlæsset — blev bragt i Hus, skulde der et bedre Aftensmaaltid til, derefter Kaffe og om muligt Fisk til Nætter med Kartoffelgrynsgrød (Fløjlsgrød) til Slut. Denne sidste Ret gav ofte Anledning til Løjer; thi naar vi var mætte, blev en Hornske fyldt med Grød, sat paa en Tallerken og snurret rundt, og den, Skeens Skaft blev staaende ud for, skulde til Bevis for at han ikke havde overfyldt sig i den gode Mad, spise Grøden, hvad der tit skete under højrøstet Protest og med nogen Vanskelighed. Denne sidste Akt, som vi Børn kaldte „Snurregrød“, bad vi altid om at faa med, selv om Forestillingen kom til at slutte efter vor sædvanlige Sengetid.

Juleaften Kl. 5 samledes alle i Huset om det lange rødmalede Bord i Dagligstuen, og der serveredes Oksekødsuppe, Kød og som Dessert Kager — Muslingskaller med Flødeskum. Derefter læste Far en Prædiken af Brammers Postille, og vi sang nogle Julesalmer. Saa spilledes der Kort om Pebernødder, hvoraf hver fik tildelt en stor Kop fuld. Spillede et af de yngre Medlemmer Fallit, forbarmede Mor sig gerne over Staklen og stak det gerne i al Stilhed en ny Forsyning ud. Hen paa Aftenen fik vi Kaffe med Æbleskiver og Kl. henad 10 Torsk — fersk eller saltet. Julemorgen samledes vi om et Frokostbord med et vældigt Saltmadsfad. Maaltidet afsluttedes med varmt Øl og Smørrebrød, Sigtebrød hele Julen. Om Aftenen maatte alle Døre stænges, efter at Avlsredskaberne var bragt i Hus, thi ellers

var de ikke lette at finde 2. Juledags Morgen. Det var nemlig en yndet Sport for Naboernes Ungdom at faa fat i hinandens Redskaber for derved at forhindre, at Morgenarbejdet blev rettidigt udført, hvilket blev anset for en stor Skam. Ogsaa Pigernes Gryder og Spande stod i Fare for at rapses af Husets mandlige Medlemmer. Nytaarsaften fejredes omtrent som Juleaften. Efter Bønnerne i Brammers og Boisens Bøger med en Salme før og efter begyndte Spillet om Nødder; men det var der ingen rigtig „Sædding“ ved; thi Kl. 8 begyndte et Bombardement med gamle Potter og Kar, der længe i Forvejen var opbevaret til denne Brug. Ud styrtede Spillerne for at fange Urostifterne, for hvem det var en stor Skam at blive fanget. Skete dette, blev han halet ind og maatte døje de andres ofte drøje Spot og Vittigheder, men blev ogsaa beværtet med Kager eller Kaffe, hvad der nu var tilrede. Ingen maatte bære Julen ud. Jeg husker, vor Nabos Karl under Flugten løb ud i en Dam, hvor han stod i Vand til Knæene og opfordrede sine Forfølgere til at tage ham dér, hvad dog ingen havde Lyst til. En anden Gang tyede Flygtningen ind i et af Skolens Nødtørftshuse, hvor han blev lukket inde af vor Tjenestedreng og først slap ud efter lang Parlamentering.

Helligtrekongersaften var ogsaa en Festaften for vi Børn, da havde vi vore faste Arbejdere til Aften. Efter et solidt Aftensmaaltid med flere Smaasnaps spillede de Firkort, hvortil serveredes en Kaffe-punsch. Den faste Stok var Smeden Mads, en Kæmpe med sort Haar og blussende Ansigt, den stiltfærdige, lune Tømrer Jens, Tækkemanden og om Vinteren vor Tærsker Christen, og Murer, Spillemand og i Nødsfald Barnepige Anders. Under Paavirkning af

Snapsen blev den koleriske Smed let overmodig, og satte han for mange Beter, gik Modet fra ham — en Gang foregav han at skulle ud og stak af hjem. Under saadanne Forhold tilbød Far gerne at tage hans Kort, stak en Mark til hans Penge og fik nogle af Beterne slettede, og saa var Mads atter stor Karl. Naar Tærskeren fik en Bet, sagde han gerne med grædefærdig Stemme: Det er ogsaa saa sørgeligt som det kan tænkes, — et Mundheld, han brugte selv ved det mindste, der gik ham imod. Et mere godmodigt og ufærdigt Menneske end Anders har jeg næppe kendt. Hans Kone sad under Kortspillet ved Siden af ham og advarede ham stadig mod at være „forvoven“. Det 3-armede Lys med Krudt i Papirshylstre manglede selvfølgelig ikke, og vi var svært optagne af at liste Lyset saa nært hen til de spillende som muligt, naar det spændende Øjeblik nærmede sig.

Blandt mine første Minder er Køreturen til Træskohandleren i den Enspændervogn, Mads og Jens havde lavet og Far selv malet; vi Børn var anbragt i Bunden af Vognen, Far og Mor i den eneste Agestol. En Gang om Sommeren laante Far Tante Janes Befordring og kørte med os (over 6 Aar) til Thisted. Dagen blev udelukkende anvendt til at vise os Storstadens Seværdigheder. Ved Indkørslen til Byen holdt vi ved „Bommen“, og en Toldbetjent spurgte i Reglen kun, om vi havde toldpligtige Varer, hvortil hele Undersøgelsen indskrænkede sig; Fader var kendt som en ærlig Mand. Det første Sted, jeg kan huske, var Skomager Hesseldahl og længere nede Anders Gærup (Tøjpresser); maaske havde vi gerne holdt begge Steder af Hensyn til vort Fodtøj og Moders hjemmelavede Tøjer. Paa Grund af mit daar-

lige Ben kunde jeg ikke farte omkring med de andre, men blev sat af hos Isenkræmmer J. R. Schütten (nu Thy), og der var jeg fuldt optaget af at undersøge den righoldige Legetøjsbutik. Paa en af disse Sommerture overværede jeg Frederik d. 7. og Grevinde Danners Besøg i Thisted¹). Far og Mor havde en stor Omgangskreds ikke alene mellem Sognefolkene, men de stod tillige i Slægts- og Venskabsforbindelse med de fleste af Egnens Proprietærer og Storbønder, og da vi Børn blev ældre, fik vi herlige Køreture til Onklerne i Nørhaa, Bedsted, Vestervig og Klitmøller, 1 à 2 Ture hver Sommer. Far var altid selv Kusk, og paa de lange Ture kørte han altid med Faster Janes 2 tykke brune. Først senere fik vi selv 2 Heste. En Begivenhed var ogsaa Sommerens Storvadske af alt Linned, brugt og ubrugt. Efter Vadsken blev Tøjet pakket i store Kar og kørt til Nørhaagaard, hvor Pigerne med opkiltrede Skørter stod og skyllede Tøjet i det klare Aavand og spredte det paa Engen. Hjemkommen blev det lagt ud til Blegning i 3 Uger paa Kirkegaarden, hvor vi skiftedes til at holde Vagt ved det fra 10—5 hver Nat. Paa Kirkegaardsdiget samledes gerne mine Kammerater og jeg ved større Bryllupsfester for at kritisere Hestene og Forriderne, holde smaa Væddemaal om, hvem der kom først o. s. v., og til det store Sommer- og Mikkelsdagsmarked (Tjenestefolks og unges Dag, men Store Onsdag var forbeholdt de ældre) for at se paa lange Vognrækker med glade unge Mennesker, og ikke sjældent blev der kastet Kagehjerter eller Æbler op til os. Brystsukker og Konfekt var jo den Gang ukendt for os Børn.

---

¹) Dette Besøg fandt Sted 19. og 20. Juni 1852.

Lærere i Snedsted Sogn.

Ved P. CHR. SØRENSEN.

I SNEDSTED SOGN er der tre Skoler: Snedsted, Aarup og Elsted.

LÆRERE VED SNEDSTED SKOLE:

1. *Christian Graversen Nørgaard* (1837—1889).

Lærer Nørgaard (se Side 247) var først ansat som Hjælpelærer hos den affældige Degn Kjær i Snedsted og blev hans Eftermand i Embedet. Han havde foruden sin almindelige Skolegerning ogsaa Forpligtelse til at vejlede Seminarieeleverne i praktisk Skolegerning. Ludvig Chr. Müller siger om ham: „Han er en udmærket Lærer undtagen i Indenadslæsning, hvori jeg kun vil kalde ham god. Han er en ypperlig Vejleder for Seminaristerne og forstaar at tale med Børnene som ingen anden, har Stoffet og Sproget fuldkommen i sin Magt og kender Almuen nøje som den, der er opvokset iblandt dem“. Ludvig Chr. Müller satte stor Pris paa ham, og han var mange Gange Müller til megen Hjælp baade overfor Eleverne og overfor Befolkningen, især naar Müllers opfarende Sind var løbet af med ham. Müller sagde selv: „Det er min Pæl i Kødet, denne Hidsighed“.

2. *N. P. Fabricius* (1889—1905).

Fabricius var født den 26. Marts 1856 i Vestervig og var Søn af Gaardejer Johannes Nikolajsen og Hustru Karen Mouritsen. Han dimitteredes fra Gjedved Seminarium 1883 med Karakteren: Duelig, virkede saa adskillige Steder som Lærer, først ved Stoutrup ved Aarhus og derefter i Stenbjerg, Nr. Nissum, Sjørring og Snedsted, hvor han først var Hjælpelærer for Lærer Nørgaard, for derefter i 1889 at blive hans Efterfølger i Embedet.

Lærer Fabricius var ugift. Han blev angrebet af Tuberkulose og maatte to Gange holde Hjælpelærer, sidste Gang ca. 1½ Aar. Han var politisk interesseret og var sikkert en dygtig Lærer. 1905 døde han og blev begravet i Vestervig.

Senere Lærere i Snedsted: Christian Jensen Rysgaard 1906—1925. Marinus Jeppesen Brunsborg fra 1925.

LÆRERE VED AARUP SKOLE.

1. *Peder Christian Olesen Legind* (1844—1850).

Legind var født den 7. August 1817 som Søn af Ole Jensen Legind, Nørhaa, og Sønnesøn af Jens Olesen, der ejede Gaarden „Legind“ ved Nørhaa Sø. Han dimitteredes fra Snedsted Seminarium 1837 med 1. Karakter, var indtil 1844 Hjælpelærer ved Lindahlsminde Skole i Vestervig, fra 1844 til 1850 Lærer i Aarup, fra 1850 til 1854 Lærer og Kirkesanger i Hvidbjerg paa Mors, hvor han døde den 9. August 1854.

Lærer Legind blev gift 1844 med Caroline Marie Aggerholm, Søndbjerg Skole paa Thyholm. Den for

ca. et Aars Tid siden afdøde 9⁴1-aarige pensionerede Lærer Legind, Fjerritslev, var hans Søn.

2. *Hans Peter Petersen* (1850—1859).

Han var født den 29. Januar 1828 i Guderup paa Als, dimitteret 7. August 1848 med „Udmærket duelig“ fra Snedsted Seminarium, Huslærer paa „Glorup“ paa Mors et Par Aar, blev kaldet til Lærer ved Aarup Skole 1850, hvorfra han forflyttedes til Sjørring i Efteraaret 1859, hvor han virkede som Lærer og Kirkesanger indtil sin Død den 13. Juli 1887.

Lærer Petersen var gift to Gange, begge Gange i Snedsted Kirke; hans anden Hustru var en Søster til den første.

Af hans Børn var en Søn Sognepræst i Frederikshavn, og en anden var Lærer i Lille Næstved.

3. *C. Nielsen Jespersen* (1859—1875).

Han var født den 13. April 1824, dimitteret fra Snedsted Seminarium 1843, Lærer i Rubjerg i Vendssyssel i 7¹/₂ Aar, blev kaldet til Lærer ved Aarup Skole 1859. Han maatte i flere Aar holde Hjælpe-lærer, og i 1875 pensioneredes han og flyttede, efter i nogle Aar at have boet i Aarup, til Thisted 1879, hvor han døde den 31. Oktober 1881.

Lærer Jespersen blev gift 1852 i Vestervig Kirke med Johanne Nielsdatter fra Handrup.

4. *Peter Nikolaj Frost Fibiger* (1875—1914).

Lærer Fibiger var født den 8. Juli 1850 i Rosholm Præstegaard som Søn af Sognepræst Fibiger, der var Provst for Hassing-Refs Herreder. Han tog

Præliminæreksamen 1866 fra Thisted Realskole og Lærereksamen 1869 i København, var Privatlærer i Hobro, senere Huslærer paa Samsø til September 1871. Fra September 1871 til 24. Februar 1875 var han Lærer for Lindahlsminde vestre Skoledistrikt i Vestervig. Den 24. Februar 1875 blev han kaldet til Lærer ved Aarup Skole.

Lærer Fibiger pensioneredes 30. September 1914. Han bosatte sig paa „Annekset“ til „Øland“, idet hans Søn Vilhelm Fibiger (nuværende Folketingsmand og Kirkeminister) var blevet Ejer af „Øland“. Lærer Fibigers Hustru, Mathilde, døde kort efter, at de havde forladt Skolen, hvorimod Fibiger levede til den 23. Septbr. 1926. Han og hans Hustru ligger begravet paa Haring Kirkegaard.

Senere Lærer i Aarup: Peder Christian Sørensen fra 1914.

LÆRERE VED ELSTED SKOLE.

1. *P. K. Thøgersen* (1870—1873).

Lærer Thøgersen var den første Lærer i Elsted. Han forflyttedes til Haring 1873, og efter et Par Aars Forløb derfra til Ørum, hvor han døde.

2. *E. H. Jakobsen* (1873—1876).

Han virkede som Lærer i Elsted indtil sin Død den 24. April 1876.

3. *Søren Ditlevsen* (1876—1922).

Lærer Ditlevsen har under „Personalialia“ i Embedsbogen citeret: „Dan vort Hjerte, løs vor Tunge, saa vi bede, saa vi sjunge yndelig i Jesu Navn“.

Han skriver derefter:

„Søren Ditlevsen, Søn af Gaardfæster Ditlev Sørensen og Hustru Maria Dorthea Johannsen, født i Fjellerad, Gunderup Sogn ved Aalborg, den 20. Februar 1852. For at forberede mig til Lærergerningen nød jeg i Tiden fra 1. Novbr. 1869 til 1. Maj 1871 Undervisning paa Fjellerad Højskole, fik derefter fra 1. Novbr. samme Aar Plads som Lærer ved Hedegaardenes Biskole i Bislev Sogn ved Nibe, hvor jeg virkede til Maj 1874. Fra nævnte Tid til August 1875 var jeg Lærer paa Opdragelsesanstalten Holstejnsminde paa Sjælland og nød samtidig Undervisning paa Hindholm Højskole. Fra 1. Oktober 1875 til samme Dato 1876 var jeg Lærer paa et Børnehjem i Willerslev i Thy, men da dette nedlagdes, og da Lærerembedet i Elsted, Snedsted Sogn, samtidig var ledigt, kom jeg til fra 16. Oktober 1876 at lede Undervisningen der, og med Ministeriets Tilladelse kaldtes jeg, der ingen Eksamen havde, den 7. Marts 1877 til Embedet her. Den 29. August 1882 fik jeg Ministeriets Tilladelse til at maatte søge Embeder med samme Rettigheder som Seminarister. Gift 1. Oktober 1879 med Ane Maria Katrine Eriksen Mose, Datter af Gaardejer Erik Sørensen Mose i Elsted. Pensioneret 1. Maj 1922“.

Lærer Ditlevsen havde megen Interesse for gamle Folkeminder, og han har foretaget Vandringer i sine Ferier for at samle Stof til disse Minder. Det var navnlig Ordsprogene, der interesserede ham, og han har samlet 1400, især fra Thy, og et udmærket Udvalg af dem er i Aaret 1912 udgivet af „Danske Folkeminder“. Blandt Ordsprogene indtager Skæmtesprogene en særlig fremtrædende Plads.

Nationalmuseet og Museet i Thisted havde ogsaa hans store Interesse, og han har leveret mange Bidrag til „Historisk Aarbog“. — Efter at have forladt Skolen boede han i nogle Aar i Snedsted, hvor hans Hustru, Ane Kathrine Mose, født 16. Jan. 1859, døde 27. Septbr. 1927. Han flyttede til sidst til sidst til Odense og boede hos en Datter og Svigersøn, og her forblev han til sin Død, den 26. August 1933. Han og hans Hustru, en Søn og en Datter ligger begravet paa Snedsted Kirkegaard. Af hans Børn er en Søn Redaktør af „Lollands Posten“.

Det var lige ved et halvt Aarhundrede, han var Lærer i Elsted. I Skolestuen i Elsted hænger et stort Billede af den gamle Lærer.

Senere Lærere i Elsted:

Marinus Jeppesen Brunsborg 1922—1925. Forflyttedes 1925 til Snedsted Skole.

Viggo Jensen 1925—1929. Forflyttedes 1929 til Galtrup Skole paa Mors.

C. Søltoft Pedersen fra 1929.

Vesløs Stationsby med Mommergaard i Baggrunden.

Fra Herregaard til Stationsby.

Ved N. SODBORG.

DEN GAMLE HERREGAARD VESLØSGAARD i Vesløs Sogn paa Hannæs, hvis Historie gaar helt tilbage til 1348¹⁾, er i de sidste 40 Aar undergaet en stor og betydningsfuld Forandring, idet dens Jorder er blevet udstykkede og Gaarden tildels forsvundet.

Allerede først i 1880'erne var den nordligste Del af Gaardens Jord blevet bortforpagtet, og der var blevet bygget Stald og Lade og en lille Beboelseslejlighed i Enden af Stalden, men allerede i 1886

---

¹⁾ Der henvises her til min Artikel: „Vesløggaards Historie“ i Hist. Aarbog for 1911, Side 5 ff.

blev Gaarden med 150 Tdr. Land købt af Thomas Jensen fra Øsløs, som med sin unge Hustru Karen flyttede ind i den lille Lejlighed. Der fortælles, at det var en meget lille og ussel Besætning, der fulgte med Gaarden, nemlig kun 4 usle og skindmagre Køer, hvis Knogler raslede, naar de blev trukket paa Græs, og to ligesaa usle Heste.

Men det unge Ægtepar tog fat med frisk Mod, og Thomas Jensen fik efterhaanden med stor Flid og Dygtighed opdyrket Gaardens Jord og udnyttet den Tørvejord, som hørte til Gaarden. Efter nogle Aars Forløb fik han bygget et nyt, smukt Stuehus og i det hele opbygget Gaarden, som fik Navnet Højbjerggaard, eller vel rettere Højbjerggaard efter dens Beliggenhed.

Thomas Jensen og hans Hustru fortjener at mindes for det dygtige Arbejde, de i sin Tid har udført paa Højbjerggaard.

I de første Aar efter 1900 arbejdedes der jo med Anlægget af Thisted—Fjerritslev Jernbane, som blev aabnet i Novbr. 1904. Banen kom til at gaa over en Del af Vesløggaards Jorder, og der var allerede lidt nord for Gaarden bygget Station og dermed Begyndelsen til Stationsbyen. Ligeledes var der, før Banen blev aabnet, bygget en Krostald tæt ved Stationen, og kort efter blev Kroen opført af Murermester Andreas Christensen, Frøstrup, og ligeledes byggedes en Købmandsforretning lige overfor Kroen samt en Snedkerforretning henne ved Amtsvejen, og i de efterfølgende Aar var Stationsbyen i stadig Stigning og Udvikling.

Efter at Banen var kommet, begyndte Ejeren af Vesløggaard at sælge en Del Jord til Husmandshjem,

særlig den nordlige Del af Gaardens Mark fra Højbjerggaards Jord og syd paa langs Landevejen. Men først i 1910 blev det til noget med Udstykningen, idet Han Herredernes Udstykningsforening af Gaardens Ejer, Proprietær Carl Nørgaard, d. 7. Januar 1910 købte Gaarden med alle Bygninger, Besætning, Redskaber og Korn til Udsæd for 155,000 Kr. Gaardens Størrelse var da 376 Tdr. Land gem. Maal (512 Tdr. Bygsædeland)²).

Det første Salg fandt Sted d. 21. Febr. 1910, men det sidste ikke før i Sommeren 1912. Naar det varede saa længe med at faa Gaarden udstykket, var Grunden dertil noget den, at nogle af Egnens Befolkning her saa noget skeptisk paa Udstykningen. Ja, selv den daværende Sogneraadsformand var meget derimod og udtalte, at Kommunen aldeles ikke kunde undvære Herremandens Skat, og der var vist flere, der mente det samme. Udstykningsforeningen fik dog afsat Jord til 22 Hjem foruden Hovedparcellen, den nuværende Mommergaard, samt 7 Til lægsparceller, og der var jo som nævnt i Forvejen solgt Jord til 6—8 Hjem. Den Rest, der endnu var tilbage af Jorden, blev senere delt i 4 Hjem. Desuden skænkede Udstykningsforeningen det gamle, ejendommelige Voldsted „Helledis“, hvor Gaardens Hovedbygning engang i Middelalderen havde ligget, til Nationalmuseet, som straks lod det frede.

„Paa Helledis er der gennem Aarene holdt mange Sommermøder, dels paa selve Voldstedet eller paa en Græsplæne op mod Voldgraven. I 1920 afholdtes f. Eks. en smuk Genforeningsfest, hvor 5—600 Men-

---

²) Se Edv. Danielsen: Han Herreders Udstykningsforenings Historie, Side 8ff.

nesker var til Stede. Vore to afdøde Digtere Jeppe Aakjær og Johan Skjoldborg har ogsaa talt paa Helledis foruden mange andre dygtige og betydelige Mænd.

Vesløgsgaard havde en meget stor Gaardsplads, hvor der nu ligger 4 Hjem. Det eneste, der nu er tilbage af Gaardens Bygninger, er den østlige Staldlængde, som nu tjener til Stald for den Ejendom, der er bygget op der, og endnu bærer den gamle Gaards Navn, Vesløgsgaard. Desuden ligger der tre andre Hjem paa Gaardspladsen, nemlig to Husmandshjem og et jordløst Hus. Der var ogsaa en Fløj af Gaarden, der bar det flotte Navn Kavallerfløjen, men saa nu ud til alt andet end at huse fine Kavallerer. Tæt øst for Gaarden var der en temmelig stor Have med mange store Træer, men den blev desværre aldeles raseret af den ny Ejer og tjener nu som Agerjord for et af Hjemmene.

I Slutningen af Aaret 1911 blev der i Vesløs By bygget et nyt Mejeri for Sydhannæs, som før sammen med Nordhannæs havde Mejeriet Kaphøj, som laa tæt ved Tømmerby Holdeplads. Det nye Mejeri blev opført af Murermester Andreas Christensen og Tømmermester Gregersen, begge af Frøstrup. Det viste sig nu, hvad Udviklingen førte med sig, idet alene Nybyggerne paa Vesløgsgaards Mark det første Aar leverede dobbelt saa megen Mælk til Mejeriet, som Vesløgsgaard før plejede at levere; ogsaa for Stationsbyen fik Mejeriet jo Betydning.

Det var ogsaa i 1911, at de Frimenighedsfolk baade paa Nord- og Sydhannæs, som hørte til Præsten Søren Anker-Møllers Frimenighed i Klim, lod opføre Frimenighedskirken ved Vesløs Stationsby; Kirken

blev bygget af Murermester Svend Pedersen og Tømrer Gundersen, begge af Vesløs.

Endvidere lod Missionssamfundet her i 1916 ved Stationsbyen opføre et Missionshus til Mødesal.

Men det maa ikke glemmes, at ogsaa paa Skolens Omraade kom Stationsbyen til at øve en vis Indflydelse. Det viste sig nemlig snart, at den gamle Vesløs Skole, som laa lige nedenfor Vesløs Kirkebakke, vilde blive alt for lille, da den kun havde en lille Skolestue. I 1914 blev der derfor bygget en ny, smuk og velindrettet Skole en hel Del nærmere Stationsbyen. Men da Stationsbyen stadig voksede, varede det ikke ret mange Aar, før den ny Skole ogsaa blev for lille, og i 1919 blev der derfor tilbygget et nyt Klasseværelse og indrettet Lejlighed for en Lærerinde, saa Skolen nu blev en fireklasset Skole, og derved var der skabt langt bedre Undervisningsforhold for alle Sognets Børn.

Med Hensyn til Forbindelsen med Omverdenen er Trafikforholdene jo langt, langt bedre nu, end før Banen kom. Da var der kun Fragtkørere, som kørte til Thisted med Fragt og Passagerer et Par Gange om Ugen. Turen fra Sydhannæs gik over Vesløs Vejle, og i Vejlen var der ikke anden Vej end gennem Vandet. Det var baade en besværlig og ikke helt ufarlig Kørsel over Vejlen, hvor der var rejst nogle store Sten som Vejvisere for de kørende, men i Storm og Mørke var de ikke altid lette at faa Øje paa, og kørte Vognen for langt ud til Siden, kørte den i Bløde. En af de mest kendte Postkørere ad denne Vej var afdøde Lars Lyngge fra Tømmerby. En Tur med ham fra Øsløs til Thisted varede 5—6 Timer, da der jo skulde tages Bud med og holdes ved Køb-

mændene samt bedes i Østerild Kro. Lars Lyngge havde Sejldug over sin Vogn, saa Passagererne kunde sidde derunder.

Ved en Opgørelse ved dette Aars Begyndelse viste det sig, at der nu paa Vesløgsgaards Jord findes ialt 95 Hjem foruden Frimenighedskirken og Missionshuset, og at der nu ialt lever ca. 350 Mennesker dér.

Af de 95 Hjem er 34 Jordejendomme, hvoraf 6 er Gaarde med over een Td. Hartkorn, og Resten Husmandsbrug. Naturligvis kan alle disse Hjem ikke regnes med til Stationsbyen, men langt over Halvdelen findes dog dér. Stationsbyen har nu næsten alle Slags Forretningsfolk; der er Brugsforening, Købmandsforretninger, Boghandel, Slagter, Barber, Damefrisørinde og flere Slags Haandværkere, saa der mangler ikke meget i den Henseende, og ikke saa sjældent flytter ældre Folk dertil for at tilbringe deres Alderdom der. Byen er i det hele vokset meget i de Aar, der er gaaet, siden Banen kom, og Herregaarden blev udstykket.

For ikke saa mange Aar tilbage levede der kun 12—15 Mennesker paa Vesløgsgaard; naar man nu ser Stationsbyen og de mange veldrevne Hjem, kan det med Sandhed siges, at det er en rig og betydningsfuld Udvikling, der her har fundet Sted. Nu staar den danske Bonde frit paa den Jord, hvor hans Forfædre i fordums Tid maatte trælle under Ridefogdens Pisk.

Først i 1890'erne, vistnok 1892 eller 93, var vor store Digter og Lyriker Valdemar Rørdam, som har skænket vort Land saa mange dejlige Sange og Digte, Huslærer paa Vesløgsgaard for Ejerens tre Sønner. En Augustaften kom han med Aalborg—

Thisted Damperen til Fæggesund, hvor der skulde være en Vogn og hente ham, men der var ingen. Han gik da ind paa Kroen med sin Kuffert, og dér sad saadan en flink og venlig Mand fra Øsløs, som lovede at tage Kufferten med i sin Vogn og sætte den ind paa Vesløgsgaard, og saa fik Rørdam Besked om, hvad Vej han skulde gaa. Han begav sig saa paa Vej og naaede ogsaa ud paa Natten Vesløgsgaard og bankede paa, og Fruen kom og lukkede op. Rørdam spurgte lidt skarpt, hvorfor de ikke havde sendt Vogn efter ham, da de jo vidste, at han kom, men Fruen svarede kort, at de ikke havde haft Tid dertil, da de havde kørt Korn hjem hele Dagen.

Rørdam kom til at føle sig noget ensom paa Gaarden, da Forholdet til Familien ikke blev særlig hjerteligt. I sin Fritid færdedes han meget ude omkring i Eggen, særlig paa Vejlerne med det rige Fugleliv; han kom ogsaa tit over hos Pastor Clausen i Hunstrup, hvor der var en Del Ungdom.

En Del Aar efter Udskiftningen af Gaarden, vistnok først i 1920'erne, var Valdemar Rørdam her paa Besøg, og jeg var ude omkring med ham og viste ham den Forandring, der var sket, og at Herregaarden nu ikke var mere, hvad han dog ikke syntes særlig godt om. Oppe paa Øsløs-Vejen, hvorfra man kan se ud over Stationsbyen og hen over Markerne, sagde jeg til ham: „Kan De nu ikke se, Rørdam, naar De ser de mange Hjem og de veldrevne Marker, hvilken stor og herlig Forandring her er sket, naar De tænker paa, hvordan det saa ud, da De var her?“ Da udbrød han: „Jo, jeg kan, men jeg er ked af at skulle indrømme det!“

Som mange andre kunde han nemlig ikke godt

tænke sig, at en Herregaard, som havde bestaaet gennem Aarhundreder og været ejet af stolte Adelslægter, saadan helt skulde forsvinde. En Herregaard var dog et Slags historisk Sted, mente han, og det kan der jo godt være noget om, men dansk Landboudom skal jo da ogsaa have Jord til egne Hjem.

„Vesløsgaard“.

Kirsten Olufsdatter Langgaard og hendes Slægt.

Ved P. L. HALD.

DET VAR IKKE UDEN INTERESSE at kende lidt nærmere til den Skæbne, der siden overgik de Kvinder, som i den berygtede Besættelsessag i Thisted spillede en saa fremtrædende Rolle; men Mulighederne herfor synes at være ringe, og det maatte nærmest være et Tilfælde, om man kunde faa et lille Indblik i deres senere Forhold.

Et saadant Tilfælde er det, som i det følgende vil blive fremdraget, idet der iøvrigt henvises til Beretningerne om Besættelsen¹).

I Skinnerup Præsteembedes Arkiv findes følgende Optegnelse: „Iblandt de Børn, som Bjørn havde undervist i sine Tryllekunster, var en lille Pige, som siden blev gift med en rig Købmand ved Navn Jens Eriksen, som skal have boet paa Torvet ved den lille Træbroe i det Sted, hvor en Købmand Kappen nu boer. En Datter af hine Købmandsfolk var en Frue Steensen, som døde omtrent for 20 Aar siden“².

---

¹) Se Aarbog 1924 S. 58.

²) Jeg takker Pastor Juul Sørensen, som villigst har gjort mig opmærksom paa denne Optegnelse, der er forfattet af Peder Mikkelsen Skinnerup, der var Præst i Rær 1817—1833 og senere i Blegind og Hørning.

Den omtalte lille Pige, som blev en af Hovedpersonerne i Besættelsessagen, var Kirsten Olufsdatter Langgaard, der 1695 angives at være i 9 Aars Alderen. Hun var Datter af Oluf Pedersen Langgaard, der omtales som boende „der i Nærværelsen“, og Sognepræsten i Thisted, Magister Oluf Bjørn siger om ham, at han var „heraf Byen“, ligesom det et andet Sted oplyses, at han var en af Mag. Bjørns Tilhørere; man kan derfor gaa ud fra, at han boede i Thisted og ikke i Skinnerup, som undertiden anføres.

Om Kirsten faar vi at vide, at hun gik i Skole „der i Byen“. Hun havde paa det Tidspunkt, da Besættelsen begyndte, „faaet nogen Svaghed, som undertiden førte nogle Tegn med sig ligesom en liden Anstød af den faldende Syge“. Hendes Fader søgte først Hjælp hos et Par lægekyndige Præster, men da dette ikke hjalp, henvendte han sig til Magister Bjørn, der netop paa samme Tid fik Maren Spillemands som den først besatte under Behandling, idet Oluf Langgaard mente, at det maatte være noget lignende, der havde angrebet hans Datter¹).

¹) Slægten Langgaard stammer fra Langgaard i Tved Sogn. Peder Lauritsen, Langgaard i Tved, begravet 2. Septbr. 1696, var gift med Anne Sorensdatter, begr. 31. Maj 1698. De havde flere Børn, deriblandt Oluf Pedersen Langgaard, der 20. Juni 1686 blev gift med Maren Lauritsdatter, begravet 16. Novbr. 1694; af deres Børn var Kirsten det ældste. Blandt Oluf Langgaards Søsken kan nævnes Maren, begravet 18. Marts 1697 i Tved, hun var gift med Hans Olufsen, og Broderen Laurits Pedersen, Forpagter af Søgaard i Nors. Han døde 1733 i Thorsted og var gift med Karen Hansdatter Harding, Søster til Provst Anders Hansen Harding i Sjørring. For disse Oplysninger takker jeg Lærer Balle i Thorsted.

Da Pigebarnet ved Besøgene hos Præsten fik Lejlighed til at se, hvorledes Maren Spillemands under sine hysteriske Anfald teede sig med Raaben, Skrigen o. s. v., begyndte hun at efterligne hende og gjorde det saa flinkt, at Magister Bjørn omsider ogsaa erklærede hende for at være legemlig besat af en Djævel, som Kirsten, da hun blev mere durkdreven, kaldte „Hvid Rotte“. I Sagens Akter faar hun det Skudsmaal, at hun „var et vittigt Barn, men derhos ilde optugtet“, hvilket vel vil sige, at hun har været et vel begavet og kvikt Pigebarn, men selvraadig og forkælet, og det har jo nok været til stor Fornøjelse for hende at vække Opmærksomhed om sin Person ved at efterligne Maren Spillemands, hvilket ogsaa over al Forventning lykkedes for hende.

Da Forhørene i Sagen blev forlagt til Aalborg, skulde Kirsten ogsaa med, noget som hendes Fader nødig vilde og sendte hende bort fra Thisted og nægtede at opgive hendes Opholdssted. Omsider maatte han dog efterkomme et bestemt Paabud om at føre hende til Aalborg, og der blev hun saa anbragt hos Provst Reenberg „og der med Lemfældighed og god Undervisning beegnet“. Da hun nu var fjernet baade fra Magister Bjørns og de besattes Paavirkning, indrømmede hun, at hun ikke troede, at hun var besat, men at Mag. Bjørn havde bildt hende det ind, ligesom Maren Spillemands havde truet hende til at gøre det samme, som hun saa, at hun gjorde.

Efter at der var faldet Kommissionsdom i Besættelsessagen, fik den sin endelige Afslutning ved Højesteret, og ved denne bestemtes det, at Kirsten

skulde unddrages Faderens Opsyn og Varetægt, men skulde under et godt og forsvarligt Tilsyn samt kristelig Optugtelse hos hendes Moster Maren Lauridsdatter paa Overgaard (i Sundby paa Mors) og underholdes af den hende tilfaldne Mødrenearv.

Ved Hjælp af Kirkebogen og Skifteprotokollen er det lykkedes at finde yderligere Oplysninger om, hvorledes Livet senere hen kom til at forme sig for Kirsten.

Antagelig i Aaret 1706 er hun blevet gift med Skipper Lars Jacobsen i Thisted, og i dette Ægteskab er der følgende Børn:

1. *Kiersten* maa være f. c. 1707, da hun ved Skiftet efter Faderen 1718 var i sit 11. Aar; hun blev begravet 26. Oktbr. 1742.
2. *Maren*, døbt 13. April 1708. Fadderne var: Niels Benzon, Michael Thomsen, Dina Marie Byfogeds¹⁾, Maren Povlsdatter, Else Andersdatter paa Knakken. I Skiftet efter Moderen 1746 oplyses, at Maren da var Enke efter Klokker Lars Schive og boede i Stervboet.
3. *Johanne Marie*, døbt 26. Decbr. 1711. Faddere: Hans Olufsen, Anders Jensen Frost, Michel Thomsen, Byfogdens Kiereste Dina Marie, Mette Nielsdatter, Kirsten Christensdatter.
4. *Oluf*, døbt 22. Novbr. 1713. Faddere: Tolder Christen Jensen, Søren Jensen Bart, Peder Matzøn, Karin Thomisdatter, Ellin Mogensdatter. Om ham hedder det i Skiftet, at han „for ungefæhr 14 Aar siden (c. 1732) er rejst udenlands

---

¹⁾ Byfogden var Iver Pedersen; han var Indehaver af Embedet 1698—1716.

paa Farten, men ingen Efterretning siden indløbet, hvor han enten henkom, eller enten hander levende eller død, hvilket dog helst troes, siden ingen Oplysning om hannem har været at erholde“.

5. *Ane Marie*, det er rimeligvis hende, der blev døbt 31. Juli 1716. Faddere: Else Pedersdatter Herr Niels Bentzens, Karen Sørensdatte Herr Hans Olufsen, Ane Andersdatter Væver, Jørgen Pedersen, Jens Hansen, Hattemager, Niels Povlsen Madsen. 1746 var Ane Marie Enke efter Christian Eschov i Nykøbing.

Samme Aar, som det sidste Barn er født, døde Lars Jacobsen. Herom beretter Skifteprotokollen 9. Febr. 1718, at han „ved en ulykkelig Hændelse udi Norge af sit førende Skibsrøm i Christianssand skal være udfalden og druknet Anno 1716“. Der anføres, at der fandtes ingen Slægt i Byen; Sr Hendrik Frandzen blev Enkens Lavværg.

I 5 Aar hensad Kirsten nu som Enke, indtil hun den 30. Decbr. 1721 blev gift med Købmand Jens Ericsen af Skinnerup. I dette Ægteskab blev hun Moder til følgende Børn:

1. *Laurits Jacob*, døbt 8. Maj 1722; han er altsaa opkaldt efter hendes første Mand. Faddere: Mad. Karen Thomasdatter, sal. Jørgen Pedersøns, Mad. Anne Andersdatter, Peder Torpes, Sr Hans Olufsen, Jens Hansen Dale, Mans Jørgen?
2. *Erich*, døbt 7. Juni 1724, begravet 14. Jan. 1727. Faddere ved Daaben: Mad. Else Pedersdatter, sal. Niels Svendsens, Maren Hansdatter, Bye-

fogden Ludvig Lem¹⁾, Byeskriveren Jacob Stub²⁾, Hendrich Frandzøn.

3. *Anne Leonore*, døbt 7. Marts 1728; om hende senere.

Muligvis var der endnu et Barn i Ægteskabet.

Den 26. Marts 1746 døde Kirsten Langgaard, og det paafølgende Skifte giver Oplysning om et efter daværende Thisted-Forhold ret velstaaende Borgerhjem. Til Boet hørte bl. a. Halvparten i Galioten „Den flyvende Engel“ og ligeledes Halvparten af en Jagt kaldet „De 4 Brødre“ samt et Hus i Klitmøller, saa man maa formode, at Jens Erichsen har drevet Handel paa Norge.

For at faa et Indblik i et Borgerhjem i Thisted paa denne Tid skal følgende Uddrag efter Skiftet anføres:

I Vesterstuen fandtes 1 Dragkiste, oven paa hvilken der stod et lille blaamalet Skab af Fyr, 1 lille jernbeslaaet Skrin samt et Klædeskab og 1 lille Skrin. I Storstuen stod et ovalt Slagbord, 6 Ryslæderstole, 1 Stenbord (formodentlig Flisebord), 2 Spejle med sorte Rammer, endvidere noteredes her 2 Par Gardiner. I Dagligstuen var der et firkantet Bord, 7 Stole, 2 Spindstole, 1 Seng, 1 Foldseng, 1 Stueur, 1 Jernkakkellovn med Messingbækken, 1 Spejl og 3 Par Gardiner. Af Sengetøj noteredes 6 Bolsterdyner, 3 Olmerdugdyner, 5 Olmerdugs- og 5 Bolster-Hovedpuder. I Køkken og Kælder fandtes bl. a. Tinfade, Kedler, Tintallerkener, 3 Krus med Tinlaag, Lysestager, Strygejern, Sengebækken, Fyrfad af Kobber o. s. v. I Bryggerset saas 1 liden

¹⁾ Ludvig Lem, Byfoged 1716—1733.

²⁾ Jacob Stub, Byskriver 1721—1734.

Bryggerkedel, 1 Brændevinskedel med Hat, Piber og Tønde „i Grue“, 4 Kar, 1 Kerne, 1 Saae, 6 Ankere til Brændevin o. s. v. Af Besætning fandtes 2 Heste, 5 Køer, 2 Kalve og 6 Faar. Paa Kornloftet 200 Tdr. Havre og 200 Tdr. Byg. I Kramboden saas Klædevarer, Traad, Bændler, Knapper, Pontoppidans Forklaring, 11 Evangelie Bøger, 5 Katekismus, „11 abcdr“, Papir o. m. m.

Af Boets øvrige Indhold kan anføres 6 Sølvkander, 1 Krus med Sølvlaag, 1 liden Sølvtumling, og dets Beholdning udgjorde 1880 Rdlr. 3 M. 5 Sk. „Gaarden, som Enkemanden iboede, er beliggende imellem Torsten Andersens Hus og Ejendom paa vestre, Gyden og Chresten Lamborgs paa østre, Byens Gade paa Syndre og bag Gyden paa nordre Siden ligesom det nu forefindes, item det Ladehus som staar ved Bækken, østen for lille Torv mellem Enkemandens Krambodhus paa den ene og Jesper Feldbereders Lade og Kiersten Arons Hus paa den anden Side.“

At udrede Gaardens Beliggenhed er ikke lykkedes; men den maa have ligget ved det nuværende Nytorvs østre Side.

I det følgende skal fremdrages, hvorledes Livet kom til at forme sig for Jens Ericsens og Kirsten Langgaards yngste Barn Anne Leonora. Som anført er hun født 1728. Ved Skiftet efter Moderen fik hun tillagt i Mødrenearv 156 Rdlr. 4 Mk. 4 Sk. Antagelig har hun været i Huset hos Faderen indtil hun indgaar i Ægteskab med Byfoged Peter Lybecher¹⁾;

---

¹⁾ Cancelliraad, senere Kommerceraad, tidligere Landfiskal i Aalborg Stift Peter Lybecher fik 21. April 1742 Bestalling som Byfoged i Thisted og var fra 11. Septbr. 1747 tillige Byskriver. Han var Søn af Herredsfoged

de blev viede 13. Decbr. 1757, og hun har altsaa da været 29 Aar. Ved denne Lejlighed blev „En hjertelig Gratulation ærbødigt insinueret af det Velædle Brude-Pars Ærbødigste og høystforbundne Tienere, Peder Hammer“. „Gratulationen“ er en poetisk Filosoferen over Livets Omskiftelser. Af det lange Digt skal anføres følgende:

„Vor brave Lübecher til Dato har fundet,
At Sorrig og Glæde tilsammen er bundet.
Hans Weye har været til dette Minut
Snart lystig og lige, snart bøse og trut.

Fryd fik han i Mandommens Dage at skue
med Anna hans første priisværdige Frue,
Da Himlen ved Hende Hr. Lübecher gav
I Haanden Lyksaligheds blomstrende Stav.

Men som han just tænkte paa Roser at trine,
Omvendtes hans Glæde til Sorrig og Pine.
Da kjæreste Mage ved Døden fik Bud,
at fare fra hannem til Himmelens Gud.

Men som nu at Glæde og Sorrig den bøse
Som Skildvagt hinanden de gjerne afløse,
Saa har det behaget den himmelske Gud
Nu atter at skjænke vor Brudgom en Brud.

---

i Fjends-Nørlyng Herreder, Buchart Lybecher og Anna Sophie Cathinka Jandix. Lybecher blev 10. Decbr. 1738 i Thisted gift med Anne Margrethe Blomberg, der døde 6. Oktbr. 1754. I dette Ægteskab var der 2 Sønner, af hvilke Johan Ludvig Lybecher, født 2. Febr. 1743, blev Amtmand i Hjørring og bekendt som landøkonomisk Forfatter. Ved Skiftet efter Moderen 30. Juni 1755 blev der tillagt hver af Sønnerne 500 Rdlr.

Saa ser vi da Lystigheds Solen oprinder,
 For ædle Lybecher da Sorgen bortsvinder.
 En Anna Gud sender til Brudgommens Fryd,
 Som ligner den første i Sæder og Dyd.

En Jomfru, som alle i Thisted vel skatter,
 Jeg mener Jens EricSENS eneste Datter,
 Som huslig Handtering til Prikke forstaar,
 Jeg derfor nu idet Velsignelse spaar.

Hvor kan jeg da andet end frydefuld være
 Og hundred Ønsker til Dennem frembære,
 At Enigheds Fader og Kjærligheds Aand
 Vil naadigst stadfæste det Ægteskabs Baand.

I dette Ægteskab blev en Datter, Anna Kirstine, født 1758, døbt 5. Oktbr., men Ægteskabet blev ikke af nogen lang Varighed, idet Lybecher døde faa Aar efter; han blev begravet 22. April 1763. Kort efter stiftede Enken sammen med sin Fader, Jens EricSEN, et Legat for fattige i Thisted. Fundatsen er dateret 13. August 1763.

Nu hensad hun i en Aarrække som Enke i sin Gaard paa den daværende Vestergade, nuværende Ejendom Nr. 1 paa Store Torv, idet erindres, at der ved det nuværende Raadhus' Opførelse 1853 blev taget et Stykke fra Kirkegaarden, saa Raadhuset ligger paa den gamle Kirkegaard, og derved blev et Stykke af Vestergade lagt til Torvet. Gaarden var firelænget, og Forhuset havde Kvist og var tækket med Tegl. Den staar iøvrigt næsten uforandret den Dag i Dag (Isenkræmmer Sørensens Forretning).

Men saa kom der en Bejler, og det var den „vel-ædle og velbyrdige Landsdommer i Nørre Jylland“,

Rasmus de Steensen¹⁾), senere Justitsraad. Brylluppet stod 31. Oktbr. 1770, og d. 3. Juli 1771 blev de Steensen Byfoged i Thisted og Herredsfoged i Hillerslev-Hundborg Herreder. I dette hendes 2. Ægteskab er der ingen Børn. Byfoged Steensen døde 1789 af „en epidemisk Svaghed, som videre havde udbredt sig i same Huus og fandtes paa nogle andre Steder i Byen i same Tid, formodentlig den saakaldte Febris putrida“. Han blev begravet d. 10. Novbr. og hans Lig hensat i Kirken.

Nu stiftede Anna Leonora igen et Legat, Fru Steensens Legat, men om det kan der ikke findes Oplysninger; det ser ud til, at det er forsvundet; det var 1871 paa 60 Rdlr.

Efter at Datteren Ane Kierstine d. 13. Maj 1791 var blevet gift med Købmand Julius Brinch i Aalborg, sad hun for 2. Gang Enke i sin Gaard paa Vestergade. Selvfølgelig indtog hun en fremtrædende Plads blandt Byens faa Honoratiores. I en Vedføjelse i Kirkebogen staar: „Hun skal have været eneste Frue i Thisted, da Amtmanden var ugift (Hauch²⁾)“.

Gaarden bestod af fire Længer, nemlig Forhuset til Gaden, 1 Sidehus til Gyden (Raadhusstræde), 1 Lade sammenbygget med Sidehuset og 1 Tørvehus paa Gaardspladsen. Som det dengang var Tilfældet ved de fleste Gaarde i Thisted, dreves der ogsaa Landbrug. Justitsraadinden havde saaledes en Have

---

¹⁾ Han var Søn af Steen Jørgensen til Avnsbjerg (g. m. Marie Kathrine Balslev), og altsaa Broder til Steen de Steensen til Avnsbjerg, efter hvem St. St. Blicher blev opkaldt. En tredje Broder var den preussiske General Georg Christoffer Steensen.

²⁾ Barthold Hauch var Amtmand 1780—1793.

ved Fjorden samt 10 Tdr. Sædeland fordelt paa 4 Steder paa Byens Mark. Ved Skøde af 18. Juni 1803 overdrog hun til Thisted Bys Raadstue „den Haugeplads, som ligger Vesten for, hvor den gamle Raadhus har staaet“. Det maa være et Jordstykke paa modsat Side af Vestergade mellem Kirkegaarden og det gamle Raadhus, nu en Del af Store Torv.

Den 16. Februar 1814 døde hun i en Alder af 86 Aar, og efter Skiftet af samme Dato beløb Boets Beholdning sig til 14,151 Rdlr. 5 Mk., som deltes saaledes, at hendes Dattersøn og eneste Arving fik den ene Halvdel, medens den anden indgik i Overformynderiet for Thisted By. Denne Dattersøn var Peter Rasmus Brinch, Søn af hendes ovennævnte Datter Anna Kirstine; han var født i Aalborg 1792; en Tilføjelse i Kirkebogen oplyser: „Hun efterlod sig store Midler, som siden smeltede sammen i Familiens Hænder (Brinch).“

Men i lange Tider, helt til den nærmeste Nutid, mindedes Thisted By om den gamle Justitsraadinde, idet den nuværende Skovgades ældste Benævnelse var Fruens Bakke.

Glimt fra 1840'ernes Thisted.

Ved H. JUUL SØRENSEN.

SKOMAGERMESTER *Anton Lomborg*, Thisted (født i Thisted 26. Juli 1834, død sammesteds 12. Juni 1914), har efterladt sig nogle Optegnelser med Erindringer, hvoraf følgende muligt kan have Interesse for en videre Kreds som et Glimt fra det gamle Thisted¹⁾:

„Da jeg var fem Aar²⁾, kom jeg i en Pogeskole. Det var i et lille Huus nede ved Havnen. Der var en lille Stue med eet Bord og en tre—fire Skamler, paa hvilke vi sad. Lærerinden laa i Sengen, men havde et langt Spanskrør. Naar vi saa stavede forkert, fik vi et Rap enten paa Hovedet eller Hænderne, hvor det nu kunde træffe. Det var en sørgelig Skole.

Jeg kom senere i en anden Skole, som var for de mere velhavendes Børn. Skolestuen var her hyggeligere og Lærerinden ogsaa; men alt skulde læres udenad, og den, der ikke kunde sin Lektie, maatte blive i Skolen, til den var lært. — Saa kom jeg i Borgerskolen. Det var en halvdags Skole den

---

¹⁾ Jeg bringer en hjertelig Tak til Enkefru Alma Lomborg, Thisted, som velvilligt har ladet mig benytte de efterladte Optegnelser.

²⁾ Altsaa 1839 eller 1840.

Gang med kun to Lærere. Ogsaa her bestod Undervisningen i Udenadslæren, og sjældent blev der fortalt Bibelhistorie eller Danmarkshistorie, saa Skolen blev i Grunden betragtet som en Slags Fangenskab. Det mest højtidelige, vi kjendte til i Skoletiden, var, at vi St. Thomasdag¹⁾ om Eftermiddagen kom med Lys til Lærerne, og saa fik vi Chokolade og maatte lege i Skolestuen.

Et lille Træk husker jeg fra den Tid, da Rygtet gik, at Rendsborg-Slaverne var givet løs²⁾. Det skete en Dag i Skolen, at den ene af Lærerne kom og kaldte den anden Lærer ud paa Gangen, og vi Børn var klare over, at det var Slaverne, det drejede sig om; der kom med eet et saadant Krigersind i os alle, og det endte med, at vi fik Lov at gaa hjem. — Saa kom den ene Stafet ridende efter den anden: Nu var de kommet til Salling, — og nu afbrændte de Byer! Borgerkoret³⁾ blev udkommanderet og skulde møde med deres Vaaben, og der skulde være Vagt baade Dag og Nat. Det skete saa en Nat, at Mændene fra Brønd kom marcherende med Forke og Høleer. Saa blev Vagten kaldt til Vaaben, thi man mente, det var Slaverne, der kom⁴⁾. Nede paa Hulegaardsbakke⁵⁾ blev der kastet en Fordybning, som skulde være en

---

¹⁾ 22. December.

²⁾ Det var i Slutningen af Marts 1848, at Rygtet om Rendsborg-Fangernes Hærgen gik over Jylland; den 31. Marts naaede Rygtet til Thisted, jfr. „Historisk Aarbog for Thisted Amt“ 1911, 104 ff.

³⁾ Borgervæbningen.

⁴⁾ Samtidig gik Rygtet, at Slaverne ogsaa rykkede frem fra de andre Sider: Nu var de fra Mors kommet over Vildsund. (Meddelt af Enkefru Lomborg).

⁵⁾ Hvor den nuværende Tordenskjoldsgade er beliggende.

Slags Skandse. Der blev kjørt en tre—fire gamle, rustne Kanoner¹⁾ ud, som saa skulde skyde Slaverne, naar de kom vesten for Dragsbæk; men Kugler tror jeg ikke, de havde nogle af.

Da jeg var 14 Aar, blev jeg konfirmeret²⁾, og det var ved Præsten³⁾, som i Skolen: tørre Opremsninger, ja, vi havde ogsaa Stiil ved Præsten. Det stod meget smaat til med det kirkelige Liv her i Thisted. Jeg var Kordreng i længere Tid⁴⁾, og det kunde ske, at der, naar det var daarligt Vejr, Regn eller Sne, kun kom en tre—fire Mennesker i Kirke. Saa spurgte Præsten gerne, om han skulde prædike for saa faa; saa sagde de nej, og saa var den Tjeneste forbi⁵⁾.

Paa den Tid var Stolene lukkede i Kirken; ingen kunde komme ind i en Stol uden Nøgle. Kun den nordre Gang var fri.

Det var trange Tider for Kristenlivet i Thisted“.

*

---

1) To af Borgervæbningens gamle Kanoner er opbevaret paa Thisted Museum.

2) 10. Oktober 1848.

3) Præster i Thisted paa den Tid var Sognepræsten, Provst Marcus Christian Vilhelm Michelsen (1837—55) og den residerende Kapellan Johan Peter Holst (1839—51); A. L. maa være blevet konfirmeret af Sognepræsten, da den res. Kapellan ikke forrettede kirkelige Handlinger i Thisted, jfr. S. 275.

4) 1844—48.

5) Man synes dog ikke at være gaaet Glip af noget større; i Følge Meddelelse fra Enkefru Lomborg kunde Prædikerne til Tider antage Karakter af Landbrugsforedrag („I Fjor ved denne Tid satte vi Kartoffler“). Rationalismen var ikke død.

Naar Talen er om de kirkelige Forhold i Thisted henimod Midten af det forrige Aarhundrede, kan det have sin Interesse at vide, at det præstelige Ansvar i det allervæsentligste paahvilede Sognepræsten, idet den res. Kapellan, der jo samtidig var Sognepræst for Skinnerup, kun havde en meget beskednen Andel i den kirkelige Betjening af Thisted Købstad. Herom vidner et Regulativ fra den Tid, indført i „Liber daticus“ for Thisted res. Kapellani og Skinnerup Sognekald. Skrivelsen er udateret, men indført af Pastor Th. N. Wesenberg, sikkert umiddelbart efter dennes Embedstiltrædelse 1851 og rimeligvis som Afskrift af Papirer fra Forgængerens, Pastor Holsts, Tid. Regulativets Gyldighed maa ligge inden for Aarstallene 1841 og 1856, jfr. S. 276, Anm. 1, og S. 277.

Regulativet lyder, som følger:

„Embedets Forretninger vedkommende.

1. Med Hensyn til Embedets Forretninger, da er den residerende Kapellan i Thisted forpligtet til at prædike til Aftensang alle Søn- og Helligdage med Undtagelse af 2. Juledag, 2. Paaskedag og 2. Pinse-dag, paa hvilke trende Højtidsdage han forretter Højmesse-tjenesten i Kjøbstaden. Desuden maa han holde Froprædiken ved de 3 store Højtider. Han har intet at gjøre med de ministerielle Forretninger, der alene paahviler Sognepræsten i Thisted, som ogsaa oppebærer Indtægterne herfor, uden at Kapellanen faar nogen Andel i samme; dog kan han ikke undslaa sig fra at hjælpe Sognepræsten med Fredagstjenesten, naar Kommunikanternes Antal er stort. Denne Assistance, der saaledes oprindeligen er ydet af Kapellanen ved ovennævnte Lejlighed, er i den senere

Tid udvidet dertil, at Altergangstjenesten besørges vexelvis af ham og Sognepræsten.

2. Som Sognepræst for Skinnerup Menighed maa den res. Kapellan naturligvis udføre alle en Sognepræst paahvilende Forretninger. Han holder saa Førsttjeneste alle Søn- og Helligdage med Undtagelse af de 3 Højtidsdage, han forretter Højmessestjenesten i Thisted; paa disse 3 Dage er der altsaa Eftermiddagstjeneste i Skinnerup. Alle ministerielle Forretninger udføres af ham i Landsognet, og han har som Medlem af Sogneforstanderskabet¹⁾ den væsentligste Andel i Kommunens Anliggender, især i det, der angaar Skole- og Fattigvæsenet. — Beboerne ere pligtige at besørge alle hans Forretningsrejser.

3. Som en fra det almindelige afvigende Bestemmelse maa det betragtes, at den res. Kapellan i Thisted skal give 3 Timer daglig Undervisning i Religion, Tydsk og Mathematik i Borgerskolens Betalingsklasser, hvorfor der er tilstaaet ham en aarlig Godtgørelse af 160 Rbd.“

Baade Pastor Holst og Pastor Wesenberg underviste saaledes paa Borgerskolen (i en saakaldt Realklasse); 1856 fratraadte Pastor Wesenberg som Lærer, idet Thisted Realskole begyndte sin Virksomhed samme Aar, oprettet ved Lov af 16. Februar

---

¹⁾ Sogneforstanderskaber paa Landet blev oprettet ved kgl. Anordning af 13. Aug. 1841. Sognepræsten var selvskrevet som Medlem, men ikke som Formand; dog var i Skinnerup først Pastor Holst og efter ham Pastor Wesenberg valgt Formand (Skinnerup Sogneforstanderskabsprotokol for 23. Dec. 1844 og 24. Juni 1851). Omtalen af Sogneforstanderskabet viser, at Regulativet er fra Tiden efter August 1841.

1856 og indviet 27. November. Regulativets Gyldighed strækker sig altsaa ikke ud over 1856. Dette stemmer meget godt med en Annonce i „Thisted Amtsavis“ for 19. Januar 1856, hvor Provst Paludan-Müller og Pastor Wesenberg foreslaar en Ændring af Tidspunktet for Højmesstjenesten i Thisted (Kl. 10 i Vinterhalvaaret i Stedet for som hidtil Kl. 9). Naar Pastor Wesenberg er Medunderskriver, maa han vel antages at have faaet flere Højmesstjenester end de ovennævnte tre om Aaret. Fra 1858 foreligger et Regulativ, hvori forordnes en ligelig Fordeling af Højmesse- og Eftermiddagstjenesten mellem Sognepræsten og Kapellanen, dog at Højmessen paa de tre store Højtiders Førstehelligdage tilfalder Sognepræsten. Ligeledes fastslaas den res. Kapellans Ret til at udføre alle Slags kirkelige Handlinger i Thisted.

ELSE HENRIKSEN

KRISTEN KOLDS UNGDOMSELSKEDE

Ved N. SODBORG.

MED HENBLIK paa Lærer Riis Olesens interessante Artikel: „Karakteristiske Linier i Kristen Kolds Liv“ i Aarbogen for i Fjor vil jeg gerne her fortælle lidt om Else Henriksen og hendes tragiske Livsskæbne.

Else Henriksen var Datter af Husmand Henrik Henriksen og Jordemoder Kirsten Nielsdatter af Refs og var født d. 12. Marts 1819. Forældrene flyttede senere til Hørdum, og da Elses Moder døde, kom Faderen til at bo i Tøttrup, Hørdum Sogn. Efter sin Konfirmation kom hun til at tjene i Hassing Præstegaard, og i 1835 kom hun til Snedsted, hvor Kold vel lærte hende at kende; hun skal ogsaa have tjent paa Herregaarden Øland i Harring.

Else var en meget smuk og dannet Pige og kaldtes for „Egnens Skønhed“. Hun var livlig og glad af Sind og havde en dejlig Sangstemme; i flere Henseender var hun vist noget forud for mange af sine jævnaldrende.

Kristen Kold kom til at elske hende af hele sit Hjerte, og hun gengældte hans Kærlighed. Da hun var kommet fra Snedsted, skrev han mange og lange

Breve til hende, „to Postark fulde to Gange om Ugen“, skriver Fr. Nygaard i sin Bog om Kold.

I denne lykkelige Tid tog han hende engang med til sit Hjem paa „Knaggen“ i Thisted, og om Aftenen spillede han paa sin Violin for Else og sine Søskende, og Dansen gik lystig i den lille lave Stue. Hans Kammerater paa Seminariet skrev en Vise om hans store Lykke, og deri hed det:

„Stammen af gamle Kold
er Elses Værn og Vold.“

Men Lykken blev kun kort.

Som ogsaa Riis Olesen i sin Afhandling omtaler, blev Kold jo, særlig ved Peder Larsen Skræppenborgs Vidnesbyrd om, at Gud elsker Menneskene, saa stærkt aandelig grebet, at det blev til en stor Livsoplevelse for ham. I den aandelige Vækst, som han nu kom ind under, kunde hans Else ikke følge ham. Han vilde nu ikke mere følge hende, den livsglade unge Pige, til Dans og Legestue og søgte ogsaa at holde hende derfra. De gled mere og mere fra hinanden, og til sidst sagde hun til ham: „Som du er, kan jeg ikke blive“, og det endte jo med, at hun hævede Forbindelsen med ham. Paa en Kæmpehøj Syd for Snedsted mødtes de for sidste Gang for at sige hinanden Farvel, og de græd bitterligt begge to.

Det blev en dyb Hjertesorg for Kristen Kold, og han glemte vel egentlig aldrig sin lille livsglade Else fra Hørdum. Og senere hen i Livet følte han undertiden Trang til at tale med andre om Else, og da var der en dyb og vemodig Klang i hans Stemme.

Den gamle Eventyrfortæller, Friskolelærer Mor-

ten Jensen i Dragstrup paa Mors fortalte mig engang, at en af hans Ungdomsvenner, som havde været paa Kolds Højskole, havde fortalt, at Kold engang under et Foredrag om Kærligheden mellem de unge pludselig standsede, drog et dybt Suk og udbrød: „Aa, Else, Else!“ Det var jo Minderne fra hans rene Ungdomskærlighed, der vældede frem i hans Sind.

Else havde jo efter Bruddet med Kold faaet sig en anden Fæstemand, en ung Karl fra Gersbøl, men først d. 14. Novbr. 1844 stod hun Brud i Snedsted Kirke. Men det blev et meget ulykkeligt Ægteskab; hendes Mand blev ikke god ved hende, var haard og brutal, og hendes Liv blev fuldt af Strid og Kamp og tunge Sorger.

Saa gik Tankerne tilbage til hendes Ungdomstid, da hun gav den lille Seminarist med de dybe, blaa Øjne sin Haand og sit Hjerte, og som Tiden gik, følte hun mere og mere, hvad hun i ham havde mistet. I saadanne tunge Stunder hentede hun Kristen Kolds Breve frem fra sine hemmelige Gemmer, læste dem og vædede dem med sine Taarer.

I Sommerferien 1920 foretog jeg nogle Undersøgelser for om muligt at udfinde, om Kolds Breve ikke skulde findes opbevarede i Else Henriksens Slægt. Jeg fandt da ogsaa hendes ældste Søn, en smuk gammel Mand, men han vilde ikke fortælle noget om sin Mor eller om hans Forældres Forhold, men han henviste mig dog til sin Broders Enke i Skive, og denne gamle, venlige Kone var villig til at give mig Oplysninger.

Else blev Mor til tre Sønner, en af dem var Krøbling, tildels lammet fra Fødselen af og led tillige af

Krampe; det eneste, han kunde, var at trække sit Ur op. Dette svage Barn blev hende til særlig rig Velsignelse, idet hun tog det som en Livsopgave at være noget for den hjælpeløse Stakkel, og det randede hendes Mod og hjalp hende til, at hun ikke bukkede under. Denne svage Søn levede i 30 Aar.

Kom tilfældig hendes Ungdomskærlighed paa Tale, blev hun straks tavs, Minderne var hende for dyrebare til at drages frem for andre. I de sidste Aar, hun levede, boede hun og hendes Mand hos deres Søn og Svigerdatter, som hun havde sluttet sig nær og inderlig til. En Aftenstund, da hun var alene hjemme med sin Sønnekone, kom hun dybt bedrøvet ind til hende. „Aa, du ved ikke, hvad jeg har lidt i alle de Aar, jeg har været gift“, sagde hun, og saa fandt hun frem nogle gulnede Stumper af iturevne Breve; Skriften var falmet og vædet med Taarer. „Her er min tabte Lykke“, sagde hun, „og de skal følge med mig i min Grav!“

Det var Resten af Kristen Kolds Breve; engang havde hendes Mand overrasket hende, da hun i en tung Stund søgte Trøst ved at læse de kære Breve. Manden var blevet rasende og havde revet Brevene i Stumper og Stykker. Hun havde dog reddet nogle af Stumperne, og dem havde hun omhyggelig gemt som de sidste dyrebare Minder.

Otte Dage efter var hun død, idet hun den 9. Oktober 1880 i sin dybe Fortvivlelse berøvede sig selv Livet. Det skete i Gammelby Mølle i Grurup. Hendes Søn og Svigerdatter opfyldte hendes sidste Ønske og lagde de iturevne Rester af Kristen Kolds Breve ned i Kisten ved hendes Side. Og sammen med dem hviler hun ved Siden af sin Mand paa Grurup Kirkegaard i Bedsted Sogn.

Hendes Svigerdatter vidnede om hende, at hun var en god og from Kvinde og en kærlig Moder for sine Børn. Der findes ikke noget Billede af hende, men trods alle tunge Sorger, der brød ind over hendes Liv, bevarede hun dog noget af sin Skønhed til det sidste.

Det er en vemodig Livshistorie.

Jeg synes, at Else Henriksens Minde bør bevares hos alle dem, der kender noget til Kristen Kolds Liv og Gerning; maaske har ogsaa Minderne om hende og Sorgen over at miste hende været noget med til at gøre ham til den aandelige Høvding, som han i Sandhed blev for sit Folk.

Grandebrev for Vester Thorup og Ullerup, Vester Hanherred.

Ved A. SØRENSEN.

I Øster og Vester Han Herredernes Justitsprotokol 1753—61, Blad 324 b findes indført følgende Grandebrev af 14. April 1760. Som det vil fremgaa af Indledningen, har disse Byer ikke før haft nogen Granderet, saa et længe følt Savn blev aabenbart her afhjulpet. Nogen Utilfredshed med de nye Vedtægter spores ikke hos Bønderne, hvorimod Lodsejerne, som det vil fremgaa af disses Paategninger, har haft adskillige Indvendinger; hos L. C. Lasson synes tilmed at spores en vis Bekymring.

F5tus

Een Halv Rixdaler

1760 Nr. 3648

WI UNDERTEGNEDE Lods Ejere og Beboere i Wester Taarup og Ullerup Byer i Taarup Sogn der med drift, grøft og Slet ere Fælligbunden, tilstaar og herved bekræfter, at som Wester Taarup Byes fælleds drift, grøft og Slæt i een tiid lang af mangel paa Vedtægt og Grande Ræt saaledes er aftaget og forringet at der for efterkommerne i Tiden ei Kand vendtes andet end bemeldte Taarup Kiærs Græsning /: som ellers er meget ringe og indkneben :/ joe bli-

ver af dend beskaffenhed, at det iche Kand være tilstrækkelig til nødvendig Drift for Byens Bæster og Kiør, Hvis Græsning dog ingen anden udvei sees, eller anden Middel Haves. Saa have vi for i tiiden at Raade bod paa denne Mangel og at forhindre dend uorden som ellers Kunde forefalde, naar noget til Byens tarf, endten nærværende eller tilkommende tid Kunde anlægges eller optenckes, fundet for got Efter dend frihed Lovens 3 Bogs 13 Capitule 31 Articul allernadigst tillader, at oprætte og indgaa følgende Forening og Vedtægt Hvilchen vi og vores efterkommere uryggelig skal holde under dend i samme Vedtægt Dicterede Straf, som saa meget muligt er, Grundet paa Hans Kongl. May'ts Allernaadigste Lov og Forordninger.

1. Fiorten Dage ungefærlig for St. Woldborgdag skal Grandfogden ved Kierchen første gang om aaret tilsige Granderne at møde paa Grandstefne, og tillige fastsætte Stedet, Hvor same skal holdes og da skal een hver som iche Møder, eller ved Hans visse bud Lader møde, naar Hand Rettelig er advaret, og ei findes i Loulig Forfald betale for Udeblivelse Een march.

2. Ingen maa udi nogen Byens Forretninger, af hvad nafn næfnes Kand, sende nogen Dræng, men saa frembt Hosbonden ei self møder, skal hand være betæncht at sende een fuldvoxen Karl udj Hans sted, og saa frembt same forseer sig i een eller anden maade ved Samling, da bør Hosbonden straffes efter denne Vedtægt Lige saa fuldt som Hand selv hafde været til Stede, og for udeblivelse betale Sexten Skilling.

3. Hvor som ved nogen slags samling eller i Byens forretninger Lader nogen Dreng møde, skal betale under udpandtnng for hver gang Fire og tiuge Skilling.

4. Ingen maa paa Grandstefne Sværge, bande eller udstrøe nogen Guds bespottelige ord, men Enhver som indfinder sig ved grand Retten skal med ald sindighed og ædruelighed andrage hvad hand til Byens og Grandernes og Egne tarv fornøden Eragter, forseer nogen sig herimod, da bøde første gang 8te skill., anden gang Dobbelt og saa fremdeles.

5. Skulde nogen være saa Domdristig at overfalde een anden med Slag, af Hug eller saae, eller og med ærerørige og utilbørlige ord, da forholdes derimod efter Lovens 6 Bogs 7 og 21 Capituler, og dend overfaldne beskyldte Eller skielte Have Lov at søge Retten, saafremt ej mindelig forening imellem Parterne tilveiebringes, dog Kongen og Hosbonden sin Sag forbeholden.

6. Naar Grandefogden paa Meenige Mands veigne Haver Lyst Heigne over Agger og Eng, skal Enge og Marchdiger samt Ledder være i fuldkommen Stand inden 4 Dage efter under straf for de efterladende og forsømmelige af Toe march, men skulde denne straf ei være tilstræcheligh tvangsmiddel for dend efterladende og Hand endnu forsømmer sin Hegne Fiire Dage, Da omgaaes Dermed efter Lovens 3 Bogs 13 Capituls 39 Articull.

7. Saa Lenge Heignet varer, skal Diger, Lucker og Ledder Holdes forsvarlig ved Lige, Og saa frembt de needfalde og dend som same Ejer efter paa-mindelse ei forsvarlig oplucher dem igien, da skal Hand derfor pandtes, efter Digets og Lukets Beskaffenhed fra Fire Skilling til Een Rixdaler.

8. Skulde nogen formedelst Slige ved Loulige Luchers forsømmelse fange skade udi sit Eget Korn eller græs, af Kiøer, Bæster, Sviin eller Faar, bør Hand Have skade for Hiemgiæld, men tager anden Mand Skade, da bør dend forsømelige at erstatte skaden efter Fiire Uvillige Mænds Taxation og derforuden haver dend skadelidende Ræt at tage Qvæget i Huus og samme beholde indtil hand skeer fyldest for udløsningen efter 15de og 16 Post.

9. Ingen maa gjøre Hull paa anden Mands Diger for Hans March, Eng eller Hauge, uden det Haves i minde Hvoe herimod gjør skal betale skaden som derved forarsages, og luche Diget igien og ud-pandtes for Trei Mark.

10. Naar udenbyes mænd som haver fælleds Diger og Lucher med os ved tvende af Grandfogden udnæfnte Mænd er advarede om dend bestemte tiid til Fælligdigernes istandsættelse og de ej møder, ej heller efter denne Vedtægts 6te Post vil betale, da bør de Søges og tiltales loulig, Hvad be-kostning der da paa samme Søgsmaal anvendes, betaler enhver af os i Proportion af sit Hartkorn.

11. For de tørv som til Diger og Byens Lucher nødvendig behøves, skal Grandfogden og 4re Mænd aarlig udviise et vist sted i Kiæret hvor samme tørv skal graves, og maa ingen understaa sig efter eget tyche at springe fra Et sted i Kiæret til et andet saa lunge der paa det udviiste sted findes tienlig Dig-tørvegrøft, men naar dette mangler, eller stedet ej Længere er tilstræcheligh, skal et andet nyt sted der til udsees og anvises. Ligeledes maa ingen i Taarup Kier eller Fællig grave nogen Slags Moered¹⁾ tørf, som er tienlig til at brænde, Hvoe Herimod forseer

sig betaler ved udpandtnng for Hver Dige og Brendtørf Toe Skilling.

12. Ingen Slags Slætt maa ske i Taarup Kiær og Fællig eller det saa Kaldet Brælund, undtagen Røgesbachen, under Straf af udpandtnng for Een Rixdaler.

13. Da det ei allene er Hans Kongl. May'ts Allernaadigste Øjemed at Klitter bliver Fredet og Heignet, men det end og er enhvers Pligt i tide at afhindre dend skade og fordærvelse, Hans Ejendom trues med, for saa vit det staar udi Hans Kræfter, Saa maa udi Taarup Klitt, som ligger i stærch Sandflugt ingen Slætt efter denne dag foretages, men alle ting sigte derhen, at dend vel Kand sammengroe, Dog maa efter grandernes paalæg, der udi bem.te Klit forefundne Liungbælter aarligen afslaaes, men same Slætt bør og skal ei lengere vedvare end 2 à 3 Dage, ligesom det nyttigt og best Kand eragtes til Klittens Frelse; Skulle nogen efter Dags træffes eller findes endten at Slaae eller opryche noget af det som i Klitten voxer og groer, da skal Hand for hvær borgen betale otte skilling og for et Læs eller mindre som paa Vognen antræffes betale Toe Rixdrl., vil dend skyldige ei strax uden Vægning betale same penge naar Hand der til Haver Æfne, men Lader sig der for pandte, Da maa een hver af os same andrage for Øfrigheden og der paa tale efter Lovens 6 Bogs 17 Capituls 29 Articul.

14. Udenbys beboere som antræffes at Handle imod denne Vedtægt endten i Drift, grøft eller Slætt skal loulig søges og tiltales, som i 10de Post er meldet, med mindre de godvillig vil betale de her udi fastsatte bøder.

15. Siden alle Byens Marchiorder ei ere af dend beskaffenhed, at de til Pløyning, Sæd og Høst paa een og dend samme tiid Kand være tienlig, men Dog de fleste af bemeldte Jorder saaledes Dannede, at de til Sæd og Høst paa een gang er Duelige, saa er vedtaget og Indgaaet af alle Eiere, Huis Marcher ere af Lige beskaffenhed, skal saa vel i Sæd som i Høst-tiid følges ad, og derom ved Grandstefne med hinanden giøre aftale. Skulle nogen af Byens Mænd foretage sig tiiligere Sæd og Høst, saa paa det een hvers uopskaaren Koren Kand holdes i Heigne, saa vel før som i Høsttiden, er fastsadt, at af hver Høved liden eller Stoer, som findes Løsse i Marchen førend St. Hansdag, skal betales toe skill., fra St. Hansdag til St. Olufsdag 6 skill., og fra St. Olufsdag til ald Koren og Drøs²⁾ baade af Taarup og Vester Ulle-rup Marcher er indbierget Sexten Skilling.

16. For udenbyes som tages i Huus, følges den Taxt som Forordningen af 14. April 1694 fastsetter til Løsningspenge, Neml. for een Koe, bæst eller andet stort Høfde 8 skilling, for et ungt Nød og Sviin 4 skill. for et faar eller griis Een skilling.

17. Skulde Eieren af Qvæget, naar Hand ved tvende af Grandfogden udnæfnede Mænd Er tilkiendegivet Hans Qvægs ihuustagelse, findes Uvillig til at indløse samme, da bør Hand have skade for Hiemgæld, ifald Qvæget skulde stierste, Komme til Vanheld eller i andre maader forværes i den andens værge, med mindre at dend, der haver Qvæget i Værg, Loulig Kand overbeviises at have været skyl-dig udi dend skeede skade;Thi da forholdes der med efter allerhøyeste bem.te Forordning af 1694.

18. Ingen, som i Kiæret vil drive med sit fæe

maa Holde nogen sær Fæhiord, men heele Byen skal være Enig i at antage saa mange Hyrder som til fæets opagt behøves, og maa ved same fæehyrder ej findes stude over toe aar gammel, skulde nogen her udi findes Modtvillig og foretage sig drift med afsondret fæe og Hyrde, da straffes Hand ved udpandning paa Toe Rixdaler.

19. Byens Nordre beboere bliver det uformeendt fremdeles ligesom før at drive deres Fæe ud af Klitten og der til bør de for Egen Regning at holde aparte Hyrde, hvilchen Drift i Klitten Een hver Byes beboere uden paa anche og uformærmet maa betiene sig af.

20. Efter dette Aars forbiegangne Pindsefæst og siden fremdeles maa ingen tiid anstilles nogen faaredrift i Kiæret for ei at beskadige fæedriften, derudover skal Christen Klims gaard og samtlig beboere Synden for holde Een Faarehyrde, som driver deres Faar ud til Trelborg. Men samtlig beboere Norden for Christen Klims gaard skal ved en anden Hyrde Drive deres Faar Nord ud til Slettingen, Kløv og Fadsens Sletting, skulde nogen finde for got at flye sine Faar Creaturer anden steds hen til græsning, da staa det dem frit for mod at Hand til Byens Rette Faarehyrde betaler dend fulde Løn, hand tilligemed andre bliver ansat for, Hvoe som i nogen Puncter overtræder denne Post skal udpandtes for Toe Rixdaler.

21. Hvoe som i Hegnets tiid tyrer bæster der have føll med sig som opeder og undertreder Anden Mands Koren eller græs, skal give til Granderne hver gang 8 skilling og desuden betale skaden efter uvillige Mænds Sigende.

22. Ingen maa Beede med deres bæster eller fæe paa anden Mands Jord endten Nat eller Dag, langt mindre tyre sine Creaturer i anden Mands agger eller Eng, under straf at betale Skaden og bøde Tredsindstiuge Lod Sølf efter Lovens 6 Bogs 14 Capituls 16 Articul.

23. Alle Løsse Svin skal holdes Ringet, og saa fremt de ved eftersiun ej findes Ringede, skal der foruden skadens Erstattelse betales af hver Toe skilling, ligeledes i fald noget Sviin faar Vane til at gaae i anden Mands Koren og Eiermanden af Sviinet efter advarsel ej derfor Raader boed, da Haver hand skade for Hiemgæld i fald Sviinet siden faar skade, og foruden Skadens opreisning bør hand endnu til Granderne betale otte skilling.

24. Høns som gaar i anden Mands Koren, og derover bliver ihielslagen bør ej betales, men dersom Ejeren der paa taler, bør hand desuden betale skaden de gjort haver.

25. Ulovlig Kilder eller Vandbrønde, som ej ere saa vel overlugte og forvarede, at Folch eller Creaturer joe derved Kand tilføyes skade, maa ingen have endten i gaar eller gade under 40 Lod Sølf Straf efter Lovens 6 Bogs 11 Capt. 9 Articul.

26. Ingen maa understaae sig i at huuse eller hæle nogen Løsgiangere eller omløbere, som ej med Rigtig Pas ere forsynede, forseer nogen sig her imod, da omgaaes dennem efter Lovens 3 Bogs 19 Capt. 21 Art. og de derom allernaadigst udgangne Forordninger.

27. Sognefogden maa ej understaae sig at modtage nogen fremmed Bætler til befordring Sognet til Tynge, men forekommer saadanne, da bør hand til-

holde Vognene som bringer Slig bætler, at hand ufortøvet fører ham til det sted hvor fra hand sidst er kommen. Er Sognefogden her udi forsømmelig, da bør hand self befordre bætleren, og ej have Magt at beordre nogen Sin Kørsel.

28. For afpløjning, afslæt, Reen³⁾ og Skiels forvandelse, Riden og Kiøren over agger og Eng, samt aldt andet hvad Loven fastsetter og udi denne Vedtægt ei er anmeldt, haver dend forurettede frihed at følge Loven og indtale sin Ræt paa Loulig maade, saafremt ei mindelig forlig Kand erholdes, Dog Kongens og Hærskabets bødder Uforkrænchet.

29. Veie og Broer skal forfærdiges og vedligeholdes, naar Grandfogden her om advarer, Ligeledes skal Kasted⁴⁾ imellem Taarup og Wuust Kiær, saa ofte samme behøves Røddes og i stand settes tilligemed Graaber og andet, hvor ved Vandet af Kiæret Kand finde udgang, bliver nogen efter advarsel sidendes overhørrig og ei endten self eller ved en Karl Møder, da betales under Pandtning Fire og tiuge Skilling.

30. Sognefogden som nu er eller herefter vorder beskichet, skal tillige være grandfoget, og over denne vores Vedtægt alvorlig holde for hvilchen Umage ham aarlig skal betales Een Rixdaler, der imod skal hand holde bog over de bødder eenhver vorder idømt, same under pandtning inddrive og for disse bødder aflige vedbørlig Rigtighed strax efter hvert aars allehelgensdag. Hvad pandt som inden denne tiid ei indløses, bør være forbrudt, og i penge udbringes hvilcket Kand ske i grandernes overværelse, naar grandfogden aflegger sit Regnskab, da det u-indløste pandt Kand selges til dend meestbydende.

31. De aarlig ved denne Vedtægt forefaldene og indsamlede bødder skal, naar Grandfogdens eene Rix.dr. forlods udræddet, anvendes til Byens almindelig nytte og det overskydende endten til Sognets skole eller til almisse Lemmer.

32. Naar udpandtning skal ske, bør Grandfogden tilsige de Øfrige byes beboere som ei ere faldne udi nogen brøde, at de endten self eller ved een Karl lader møde for at følge med ham paa udpandtningen, Hvoe som da udebliver skal betale 24 Sk. og sender Hand een Dreng, da bøder hand endnu efter 3die Post 24 Skill.

33. Hvoe som understaar sig i at overfalde grandfogden og hans medfølgere endten med skiolds, uqvæms og trussels ord eller med Hug og Slaug, bør ansees efter Loven og Forordningerne, og for samme Forseelse af os samtlig Loulig tiltales; dog Kand de Sager hvorved Kongen og Hærskabet ingen bøder Kand tilkomme i mindelighed bieligges.

34. Lucher nogen sine Døre Eller undviiger fra sit Huus, naar udpandtning hos dem skal ske, da maa granderne Slaa Døren op og gaa ind for at forrette deres pandtning, uden dermed at bryde Huusfred, Vold eller Hærverch, dog bør de forsiune Huuset førend de gaar derfra, med troe og forsvarlig Varetægt, at ingen anden skade skeer thi ellers bør de selv der for stande til Rette.

35. Med udnefnelse af Mænd som til de udi denne Vedtægt ommeldte forretninger skal bruges bør Grandfogden ingen gaae forbie, men Mage det saaledes at dend eene ej bebyrdes meere End dend anden.

36. Een hver som begierer Copie af Grand-

brevet, skal i tvende Mænds overværelse lade same udskrive i Grandfogdens huus, for Ræsten skal Grandfogden være pligtig, at oplyse grandbrevets indhold for enhver som forespørger sig under otte skillings Mulct for hver gang hand dertil findes Modtvillig.

37. Skulde ellers nogen ting forefalde, som ei i denne Grandræt er benæfnet og dog eragtis nyttigt og Ræt, da maa granderne ved fleste Stemmer same fastsette og for same paaligge Loulig straf, hvilket skal ansees ligesaa Kraftigt og gyldigt, som det her i grandebrevet Utrycheligt var omtaldt og fastsadt.

Denne forskrefne Granderæt forpligter vi os til ubrødeligt at holde og imellem os underskrefne skal samme være en Regul og Rettesnoor, hvilchet vi med Vores Henders underskrift Stadfæste og bekræfte.

Wester Taarup dend 14 April 1760.

Christen Christensøn Taarup. C. Joensøn Krogeg.

Jens Bonderup. Tomas Smed. Laurs Laursen.

Anders Laursøn Langaard. Christen Gaardahl.

Jens Pedersen Korsbech. Jens Nielsen.

Graveds Madsen. Ingvor Laursen. Niels Madsen.

Niels Madsen. Christen Pedersen. Peder Andersen.

Jørgen Christensen. Laurs Pedersen.

Tomas Christensen. Christen Klim.

Niels Nielsen Østergaard. Peder Skræm.

Niels Laursen.

Dette mig foreviste Grandebref underskrives af mig underskrefne Laurs Christian Lassón saaledes, at hvad forseelser mine tjenestefolch eller dend ieg paa mine Vegne sender, imod same begaar uden min

fuldmagt, vil ieg ei være ansvarlig for mens holder mig Hans Kongl. May'ts Allernaadigste Lovs 3 Bogs 19 Capt. 1te og 2 Art. efterrettelig tillige vil ieg Allerunderdanigst efterleve Hans Kongl. May'ts Høypriiselige Forordning af Dato 8 Martii 1760 mig efterrettelig saa ieg i mindste maader ei fraskriver mig herved Min Ejendom Rettighed eller Hærlighed, mens i alle tilfælde vil have same efter mit Ejendoms Hartkorn, som ieg og ej frabinder mig at saae og høst min March naar same befindes af mig der-til tienlig, samt benytte mig af min Eng og Øfrige Ejendom paa Loulig maade, Mens i det Øfrigt forbinder mig til ald Loumæssig samt Kiærlig vedtægt og behandling med mine Grander, som her ved under min Haand og hos trøgte Zignethe tilstaaes.

Wester Taarup.

L. C. Lassón⁵⁾

(L. S.)

Som denne Grande Ræt ansees at være til Byens gavn og lige billig for enhver mand, Saa for saa vit min Høyvelbaarne Hr. Principal i indbem.te Sogen er Lodtager Concenteres dette Grandebref paa Høybemeldte min Herres Hr. Cammerherre Berregaards Vegne af mig som Fuldmægtig.

I. Dalsgaard.

Dend anførte Post om Straf naar en Dreng sendes paa grandstefne, naar baade Hosbonde og tiens-te Karl i Loulig ærinde Kunde være fraværende eller ved svaghed og anden tilfelde forhindret, maatte have dend forandring, at dend straffældiges Kone maatte til Kiendegive for grandelavet dend ude-

blivendes Loulig forfald, som af Granderne Kunde undersøges om dend medfører Sandhed. Dernæst maa ogsaa afgjøres, om saadan Persohn som bærer Nafn af Dreng skal ansees for efter Confirmations-tiid, efter Alder, eller efter Løn i sin tjeneste, Hvilchen Post maa af Grandelavet udgiøres til en bestandig Regel. Alt hvad ved en taalelig pandtning Kand afstraffes, bør iche af Egensindige folch bringes til Process og pengespilde, og følgende Had og u-Enigheds fremme. Dernest finder ieg det ogsaa tienlig, at Grandelavet ved visse samlinger uggentlig efter fornødenhed, særdeles i Sæde og Høstetiider afgjør deres Sæde og Høstedage, Creaturers Græsning baade i og uden Marcherne, Digers opluchelse og videre paa det de uden forskiell eller persohns Anseelse Kand vedligeholde een god Orden og Skich, uden hvilchen ingen Granderæts holdelse er fornøden, dets Aarsag ingen i visse tilfelde efter eget behag Kand unddrage dem dend straf og Pandtning som ved fleeste Stemmer bliver paalagt i Henseende til Byens Eiendommers almindelige behandlinger i March, Kiær og Enge. I Øfrigt næst at forholde mig at forestille Viderne om ieg noget til Byens Beste Kunde optenches til fælles overliggelse, underskriver ieg dette grandebref.

Kochedal d. 8 Juli 1760.

P. E. Braës.

Paa same maade som Velbaarne Hr. Braës dette grandebref haver tilstaaet ved ovenstaaende paa-tegning underskriver ieg for saa vit ieg er een Lods Eier i bemeldte Grandefællig.

Aagaard dend 8 Augustii 1760.

Laurs Skipper Hvid.

For saa vit denne Grandelag er forfatted efter indbemeldte beboeres forening med hinanden til fælleds nytte og fremtrav og icke strider imod Lovene Ratificeres same herved af mig underskrefne.

Paa deres Høygrevelige Naade, Høybaarne Frue Grefinde af Levetzaus vegne A. Schnurmann som Fuldmægtig. Restrup dend 6 Septemb. 1760.

Læst og Protocolleret udi Øster og Wester Hannerredernestings Ræt Løverdagen dend 5 Decemb. Ao. 1761 og findes samme udi Justitz Protocollen under Filio 324 et 425 indført.

Testerer Andreas Kraft. Manderup Lund.

NOTER:

- 1) Mored Tørv = Tørv, der er gravet paa kold, leret Jord.
  - 2) Drøjs = Spildekorn, d. v. s. det, som rives sammen, efter at Traverne er taget af Marken.
  - 3) Reen = Fure, der danner Skel mellem to Agre.
  - 4) Kast = Plads omkasted med Grøft eller Dige til Eng eller Græsning.
  - 5) Selvejer i V. Thorup, var Søn af Herredsfoged Chr. Lassen paa Aggersborggaard og Anne Albrechtsdatter og var gift med Sofie Amalie Bast fra Arendal.
-

Talemaader, Sejer og Vendinger fra Nordthy.

Samlede af ANDERS OVERGAARD.

Han æ it tabt i bag aa en Vuen (saalæng han henge po e Hamle).

De kam ibaag e po ham, lissom Yvlavten po e Kjælling.

No ska e vær', enten saa de søkke helle flyde.

Lét ka fonyv en Baa'. (Ménne ka gyr en skit te pas).

Han bløv saa rej, te han tur' et rest.

Han æ it rej fuer aa ræn', naa de knibe.

Den fenne bæjst, dæ file. (File: forvare).

De æ bæjst aa gjem' de bæjst de sist.

No begynne vi som fræ nue Maarstaaen.

Vi ska naak te aa ha den laang Bien ifuer.

Han æ kommen po e Bien.

Dæ æ kommen Buj fra Beskejjen, te beskit æ dø.

Han ska osse ha hans Besyv mæ alvejjen.

De æ en beskejens jen. (Om et Barn, der kan sige Besked).

Den béjjer al de en sier. (Om en sløv Kniv). (Bider).

Nær sæ, de æ Sultføe.

De æ nøj, en blend kan fornem' po en Væg.

De va en najjen Pi Ma'sen.

De æ it bejje end te e Bønder.

De æ grov fu al de, di Bønder ka ed, naa di ka fo ed fu it.

De æ e Bønder, di ska løv aa al sammel.

Han brøtt sæ hverken om Pier helle Povl.

De gor lissom varm Brøe.

Dæ ska syv Kutier te halfja Par Bovser.

Han haa væt i By far i Daa.

Æ de nøj aa gy saatten Byblæst aam.

Vi bytte lig øvver, som dæ engen Pæng va te (eller som Dræng bytte Kjepp).

Dæ te aa it længer.

Naa æ snakke te dæ, taar æ mi Lu aa! (Naar en utidig spørger).

Hvæ Dævvel haa sin Ti.

Han æ saa dovn som Lud i en Kaar.

Dreng var æ, aa Mand bløv æ, men Kaal bløv æ alle. (Naar en bliver for tidlig gift).

Han æ lieg ve aa ka fo døe Folk te aa gren!

Fur it aa vis dæ e Dar, saa dær en firkante Huel, do ka go ud aae.

Do haj it slaan e Dar saa hot i, dessom di Nies haj wæt imell.

Han æ fatte, men de æ en ærlig Saag.

Do æ fjette om di Mond, do ska naak ue aa ste Folk.

Han æ saa fjette, te vi ku skrij' i kol' po ham.

Fejler æ dæ ve'e, enten de saa er e Fesk helle e Deppels.

Naar e Flask æ taam, saa haa e Sjæl Rov.

Naa vi drekke aa Flask, saa kinnes e it aa e Glaes.

Han sku osse ha hans Fjerringkaa mæ, fu de hans Skip va it hjemm.

Foligs Bar', i haa it nøj aa kom te Rett aam!

De æ saa fin, te de æ grov.

Dæ æ Foskil po Fesk.

De foslaar it mir end en Drob i e Hav.

Han snakke, som han haa Fostand te.

Han haar en gue Fostand, naa baarre han vel brog' en.

Han æ færre mæ hans Pære.

De ka hverken øe helle føe.

Haa do nuti sit en Fuer mæ tov Øvn i e Hue aa tov paa e Sier? (En Gaadespøg).

Di gammel æ de eldst.

Han gie it hans Gavve hæn.

Han si ue, som han lieg va fallen nie fræ e Maaen.

Han vedd naak, hvis Gjes han gjenne.

Han glovve, som han haj lieg fot Øvn.

Væ no gue, saa ska do fo en Kuen aa væ jenne aam.

Ja, Godav, mi Lu.

Den, dæ it kan si sæ siel tegve, ka heller it si ajje tegve.

Han æ gon dæ hen, hva di grenne a Folk (falden i Søvn).

De æ godt, vi æ i ta' Folk dje Hus'. (Siges, naar det regner).

De legge i jen Gu'dommelighid. (Uorden).

Han haa fojjen Gull te en Sventrovv.

Al' de, dæ legge po e Guel, mo vi trøj poe.

Han gor, som han gik po Noel.

De æ bæjst aa go ijenn, de Stød en æ løvven.

De æ bæjje aa væ got goen end skit kyren.

Di gor i Gosgaang lissom e Havbo, naa di go fræ e Hav.

Do haa naak spist den saalt Æn' aa æ Grieses Haal. (Naar en tørster).

No slap e Haal aa e Gimmer.

Vi ka ta i e Kattes Haal aa kyren, saa haa vi nøj aa gyer.

De æ en rask Lyv aa væ hal'tossi.

Naa do haa harre de, æ haa pløvved, saa ka do si, hvans æ haa døvved.

De haste val it horre, end de plejer.

Haj do it hat den Hat, haj do ingen Hat hat.

De vil æ it ha hat fur en Mark.

No ska han ue aa spel Hejgut.

Hejje aa Klett, de æ bejje end ett.

Han ka it løv' po hiel Huj.

Han go ræn i Hell i ed.

Heller taab en Daaler end læ e Hajjel staa stel'.

Dæ hjalp engen Smutten.

Hjelper ed it, saa gyr ed da got.

Han ledt Hvoller i e Jovver etter ed.

Dæ æ en Hund begravet i ed.

Han saa hverken bu helle bav.

Han haa alti nøj aa heng hans Hat epo.

Vi rænner et e Hengsler a dje Dar. (Folk, man sjældent besøger).

Der æ Høg øvve Høg, undtagen Hans Christian Høeg. (Var Præst i Hillerslev-Kaastrup 1773—83 og Broder til Statsminister Høegh Guldberg).

Han æ nøj hyv i e Hat.

Høj' ret, saa svaa do ret.

Han æ ud' po hans ejen Haaen, lissom di stue Gjæjslinge.

Hans Hor krølle som nue Liemskavt.

De æ saa hoe, te en Kat ka it gnav i ed.

Han væn den hoe Si' ue.

E Ild æ ud, aa e Aask æ koll.

De, dæ it ka kom i Daa, de ka kom i Maa!

De haa væt øvver e Ild sin Sønda. (Siges, naar Maden er meget varm).

Han sejer som en Ildklem' po en So.

Han laa it Finger imell.

Di ska ta in', lissom di gir ue.

Den jen si Ja æ lisse gue som den ajen si Nej.

Den dæ æ gu te aa sej Ja, æ gue te aa bæ Bar.

Aa ja saamænd! — Aaa saa en Pæl aa saa i Seng.

En ajen Yvl komme en ajen Yvlavten.

Dæ sejer en Satens gue Kjæb e po ham. (Det siges at være Thyboens højeste Udtryk for Veltalenhed).

Til Medlemmerne.

DEN 21. MAJ afholdtes den aarlige Generalforsamling paa Hotel Royal i Thisted. Formanden, Sygehuslæge Toft, aflagde Beretning; endskønt de daarlige Trafikforhold lagde mange Hindringer i Vejen for Foreningens Arbejde, kunde der dog noteres en glædelig Fremgang i Medlemstallet. Endvidere udtalte han Ønsket om Rejsning af Mindesten paa Egnens historiske Steder, og dette Arbejde har baaret Frugt, idet der antagelig næste Aar bliver rejst et smukt Mindesmærke paa St. Jørgensbjerg, udført af Billedhuggeren Axel Poulsen. Dette skyldes dels en privat Indsamling og dels Ny Carlsbergfondet, der i Særdeleshed har gjort det muligt at faa dette Minde rejst..

Kassereren, Redaktør Lustrup, fremlagde det andet Steds i Aarbogen offentliggjorte Regnskab. Han rettede en Tak til Grosserer P. Chr. Pedersen, der er Bestyrelsesmedlem i Thyboforeningen i København, for det interesserede Arbejde, han udfører for Historisk Samfund. Ligeledes blev der bragt Thyboforeningen en Tak for Hjælp til Beplantning af Museumshaven. Endvidere redegjorde P. L. Hald kort for Museets Arbejde i det forløbne Aar, ligesom Museets Regnskab blev fremlagt.

Til Bestyrelsen genvalgtes Sygehuslæge Toft, Redaktør Lustrup og Togfører Svalgaard, ligesom Revisorerne, Overbibliotekar Grønkjær og Fotograf Gram, genvalgtes.

Dernæst fortalte Postmester Klitgaard, Hjørring, interessant om Thyboernes Skudehandel paa Norge, hvor Sprog- og Stednavne i Syd Norge vidner om denne Tidsperiode. Denne Handel var sikkert ældgammel og sluttede for Thys Vedkommende i 1850'erne grundet paa Havets Gennembrud ved Agger 1825.

Ved Generalforsamlingen blev der fremsat Forslag om

Cykleture sammen med Turistforeningen. 2 vellykkede Ture er blevne gennemførte i Sommer. Den første blev afholdt 14. Juni og foregik over Nors, Tved og Hillerslev, den anden d. 5. Juli til Sennels, Hov, Østerild og Hunstrup. Paa begge Ture redegjordes for de geologiske og historiske Forhold.

HISTORISK SAMFUNDS BESTYRELSE:

Sygehuslæge Toft, Vestervig, Formand. Redaktør J. J. Lustrup, Thisted, Kasserer. P. L. Hald, Thisted, Redaktion af Aarbogen. Lærer N. Sodborg, Vesløs. Togfører A. C. Svalgaard, Thisted. Lærer T. Balle, Thorsted. Lærer Riis Olesen, Thisted.

REVISORER.

Bibliotekar N. Grønkjær, Thisted.
Fotograf L. H. Gram, Thisted.

REPRÆSENTANTER.

Pastor Thorlacius Ussing, Fjerritslev. Friskolelærer J. Rolighed, Klim. Lærer J. C. Jacobsen, Øsløs. Lærer Tranberg, Tømmerby. Statsplantør Krogh, Tovsig. Mejeribestyrer H. Vogensen, Nors. Gdr. Anders Overgaard, Hillerslev. Sognefoged Chr. Hundal Kloster, Sennels. Overklitfoged Rasmussen, V. Vandet. Sognefoged Otto Foget, Tingstrup. Pens. Lærer A. C. Jensen, Thisted. Skræderm. Th. Thomsen, Sjørring. Lærer Vestergaard, Sundby. Gdr. Niels Kløjgaard, Stagstrup. Lærer M. Brunborg, Snedsted. Læge Lützh. Christensen, Koldby. Bygmester Chr. Jensen, Hassing. Pastor Wolf, Visby. Gdr. P. Westergaard, Ullerup, Heltborg. Lærer M. Jensen, Gettrup. Amdsraadsmedlem A. Gadegaard, Odbygaard. Gdr. Chr. Gadegaard, Søndbjerg. Sogneraadsformand, Gdr. Chr. Boesen, Aas, Smedemester N. Kanstrup, Hundborg. Lærer N. C. Bundgaard, Ørum. Lærer Hagbart Kierkegaard, Agger. Amdsraadsmedlem P. Eriksen, Søvang, Bedsted. Redaktør Chr. Andersen, Hurup. Førstelærer Jensen, Kettrup. Lærer Dam, Flarup, Ydby. Førstelærer Mortensen, Gøttrup.

Nye Medlemmer:

Pastor Juul Sørensen. Slagterm. A. Andersen, Østergade, Thisted. Kontorchef, A. Th. Sløk. Journalist H. Berthing. Tømmerhdl. A. Klit Nielsen. Skomagerm. J. Visby Sørensen. Urmager R. Sørensen. Stadsingeniør Baumgarten Olsen. Faktor Wilh. Pedersen.

Frk. Kirstine Degn, Faartoft. Landmand Peder Ehlers, Hundborg. Gdr. Nic. Gyrop, Hurup. Landmand Thorv. Fink, Hundborg. Entreprenør Høje-Kristensen, Hurup. Gdr. Chr. Pedersen, Kallerup, Todbøl. Rentier Ths. Pedersen, Hurup. Gdr. N. -Stauersbøl, Sønderhaa. Førstelærer K. Sørensen, Østerild.

Købmand Bøgh Jensen, Fjerritslev. Læge Crandal, Fjerritslev. Kontrolassistent K. Sekkelund, Vesløs. Lærer J. J. Laursen, Husby. Branddir. Chr. M. Jacobsen, Fjerritslev. Sygehuslæge E. Pedersen, Fjerritslev.

Blomsterhdl. Otto Andersen, Viborg. Sygekassedir. L. P. Borberg, København. Boghdl. V. Buchholtz, København. Lærer A. K. Harboe, København. Faktor Ejner Hansen, Brønshøj. Grosserer Holger Frostholt, København. Forfatter Martin Jensen, København. Johs. Jensen, Oppe Sundby. Repræsentant Ove Larsen, Skørping. Frk. Magda Nielsen, Aarhus. Forf. B. Budtz Müller, Hvidovre. V. Berg Nielsen, København. Møbelarkitekt E. Nordhede, København. Thyboforeningen i København. Borgmester J. Werner, Odense. Inspektør Ed. Tierp, København. Mekaniker Erik Sodborg, Vanløse. Skomagerm. M. Christensen, København. Førstelærer J. N. Jensen, Avedøre. Organisationschef P. C. Bruce Sørensen, Valby. Fru Auditør K. B. Hansen, København. Landpost Laur. Mikkelsen, Struer. Domkantor H. Støvring-Nielsen, Aalborg.

Historisk Samfunds Regnskabs- oversigt for 1941.

INDTÆGT.

1. Kassebeholdning fra forr. Aar	Kr.	702 40
2. Statstilskud	"	155 00
3. Thisted Amtsraad	"	250 00
4. Solgte Aarbøger	"	86 00
5. Medlemsbidrag (661 Medl.)	"	1961 00
6. Andre Indtægter	"	19 33
Ialt Kr....		3173 73

UDGIFT.

1. Aarbogen, Trykning og Indbinding	Kr.	1240 70
2. Honorarer for Bidrag til Aarbogen.....	"	312 00
3. Tilskud til Museet	"	500 00
4. Dansk-historisk Fællesforening	"	30 00
5. Det danske Sprog- og Literaturselskab	"	112 50
6. Foredrag	"	50 00
7. Mindevarde i Husby	"	75 00
8. Andre Udgifter (Porto, Kundgør. m. v.).....	"	222 85
9. Kassebeholdning	"	630 68
Ialt Kr....		3173 73

Historisk Samfund for Thy og Han Herred.

Medlemskontingentet er 3 Kr.

Nye Medlemmer kunne ved Henvendelse til Redaktør Lustrup eller Viceinspektør Hald erholde tidligere udgivne Aarbøger til nedsat Pris. Af ældre Aarbøger findes kun 1910, 1915 og 1916. Fra 1925—1940 findes en Beholdning med Undtagelse af 1935. „Af Thisted Købstads Historie“, der udgaves som Aarvog 1924, kan faas til nedsat Pris 3 Kr.

»Fortid og Nutid«.

Dette Tidsskrift udgives af Dansk historisk Fællesforening“. Medlemmer af vort Samfund erholder det for halv Pris 2,50, og det anbefales til alle.

»Fra Nationalmuseets Arbejdsmark«.

Ogsaa dette rigt illustrerede Aarsskrift, hvori Nationalmuseets Mænd fortæller om nye Fund og Iagttagelser, Udgravninger og Erhvervelser, tilbydes Medlemmer for 2 Kr. pr. Hefte (Bogladepris 3 Kr.). Henvendelse til Aarbogens Redaktion.

Bestyrelsen for Thisted Museum.

Viceinspektør P. L. Hald, Formand og Museumsbestyrer. Arkitekt J. Foged, Thisted. Lærer V. K. Henriksen, Ø. Vandet. Direktør Richard Hove, Thisted. Lærer J. C. Jacobsen, Øsløs. Redaktør Lustrup, Thisted, Kasserer. Sygehuslæge Toft, Vestervig.

